

UNIVERSITÉ DE TOULOUSE II · LE MIRAIL

CENTRE DE SOCIOLINGUISTIQUE

ET DE

DIALECTOLOGIE SOCIALE

Tome I

**L'OCCITAN
PARLAT
JOS TÈRRA**

*LOS CARBONIÈRS DE CARMAUS
TÈXTES SUL TRABALH DEL CRÒS*

per

Daniel GONZALEZ

COLLECTION :
DOCUMENTS ET ARCHIVES
POUR LA RECHERCHE SOCIOLINGUISTIQUE MÉRIDIONALE
PUBLIÉE SOUS LA DIRECTION DE JEAN-LOUIS FOSSAT

Série : E

Document de travail N° 3

© D. GONZALEZ

Vista general. Lo siétge de la Tronquiá e las Laviarías.

UNIVERSITÉ DE TOULOUSE II · LE MIRAIL

CENTRE DE SOCIOLINGUISTIQUE
ET DE
DIALECTOLOGIE SOCIALE

Tome I

L'OCCITAN
PARLAT
JOS TÈRRA

LOS CARBONIÈRS DE CARMAUS
TÈXTES SUL TRABALH DEL CRÒS

per

Daniel GONZALEZ

IN MÉMORIAM JEAN SEGUY
TOULOUSE NOVEMBRE 1977

COLLECTION :
DOCUMENTS ET ARCHIVES
POUR LA RECHERCHE SOCIOLINGUISTIQUE MÉRIDIONALE
PUBLIÉE SOUS LA DIRECTION DE JEAN-LOUIS FOSSAT

Série : E

Document de travail N° 3

© D. GONZALEZ

L'estudi que vos prepausam aquí es un trabalh collectiu. Son los
quites carbonièrs que n'an permés la realisacion.

Nomenarem çai-jos sênhers : Martí. Causse. Cassanhas. Castanhièr lo
paire. Cadilhac. E mon pairin Emilien Azam que m'a inspirat l'amor de sa lenga.

Remerciam los H-B-A e En Jacme Castanhièr que nos balhèt conselhs e
encoratjaments quand o caliá.

L'Occitan servís mai que per butar los buòus. Fasèm cargar à nòstra
lenga una salopeta de trabalh que totes li coneisson pas.

D. GONZALEZ

Presentam aquí dos tèxtes demest los que servisson de basa à nòstre estudi sul vocabulari occitan de las minas de Carmaus.

Aviam ja dos ans a entemenat un trabalh de recèrca al près de vièlhs carbonièrs, qu'abotiguèt à la constitucion d'un pichon glossari. La documentacion èra solament manuscrita e sens cap d'enregistrament. Aquel estudi èra presentat jol títol : "Vocabulari del cròs d'autres còps à las minas de Carmaus.

Nom dels obrièrs, de lor trabalh e dels otisses qu'utilisavan.

Nom de las diferentas partidas d'una explotacion.

Periòde de 1900 à 1950."

Aquela primièra estapa aviá, en partida, per tòca de nos assabentar, dins un domeni desconegut, directament en contacte ambe los trabalhaires. Es à partir d'aquela primièra meisson que comencèrem, ongan, nòstra seguida d'enquèstas. Es dire cossí los carbonièrs sols organisèron lo lexic e nos balhèron lor tematica pròpria que respectam rigorosament.

Avèm pas jamai utilizat un questionari elaborat e precís ; pasmens gardàvem totjorn en memòria l'esquema general que ressortissiá de las pre-enquèstas. Per exemple la reparticion : jorn e fons o picatge e boesatge.

PRE-ENQUÈSTA - DISCORS MINA - TRABALH

GRANDAS PARTIDAS

ANNADA 1974

Distinccion : Lo FONS e lo JORN

PLAN ADOPTAT PELS CARBONIÈRS : VOCABULARI PER FONCCION.

Lo Picaire : Sas fonccions-Situacion-otisses.

Lo Botafuòc : Sas fonccions-Situacion-otisses.

Lo Boasaire e las galariás : a) Descripcion d'una galariá tipa e sa construccion.
b) L'obrièr e sos otisses.

Lo Rotlur : Sas fonccions-Situacion-material e bestial.

Lo Plaçaire de fèr : Sas fonccions-Situacion-material.

Lo Potz : L'evacuacion-La gàbia-Relacion : fons-defòra. Obrièr e carbon.

La Lampistariá

Al Jorn : Obrièr : trabalh dels dròlles.

Situacion-Epòcas.

EQUIPAMENT

Las punicions

Las costumás

SIÁ 10 CAMPS PRIMARIS

Lo còrpus pòrta sus un periòde atermenat de 1900 à 1950.

A partir d'aquelas donadas de basa vaquí cossí nautres aviam organisat nòstre plan d'apròchi per las enquèstas 1976.

Projèctes d'enregistraments : Sièis domenis son estats retenguts :

CRÒS { - FÒRA TERREN } - Politica - ISTÒRIA - FAMILHA
(- SUL TERREN)

EXÒDE - EMIGRACION

DISCORS LIURE : Situacion en familha REPAIS e LÈSERS

DISCORS MIÈG - LIURE : D'apuèi l'esquèma jà adoptat dins la pre-enquèsta pel domeni CRÒS, orientacion e questionari à estudiar per çò-z-autre.

DISCORS DIRIGIT

A / CRÒS FÒRA TERREN

I ENVIRONAMENT :

- a).NATURA del sòl.
 .QUALITAT DEL CARBON.
 .Descripcion e comparason entre los poses.
 →→ produccion de substantius.
- b).Los problèmas per dubrir un potz e per lo traucar pus plond.
 (Los testimoniatges seràn rars)
 →→ importància dels vèrbs.

c).La davalada dels òmes

Descripcion del potz (Maçonariá, boesatge, guides...)

.Fonccionament de la gàbia polimorfisme gàbia e /kajo/ en relacion ambe las epòcas.

d).Las Galariás : construccion (lengatge fòrça precís).

- La descripcion : presentacion dels elements (material e otisses :
la bèla d'intrada, l'esclèn, la pigassa, la pala)
- L'accion : l'òbra
- Boesatge en shantiêr

Lo caminament descripcion-accion, es seguit naturalament pel carbonièr (ex :
Cassanhas à quatre-vints ans - Valderiès).

-Cossí se fa lo passatge de la galariá al shantiêr, al nivèl de la cir-
culacion (lo plan) ; al nivèl del trabalh (despilar lo carbon. La volada)
Aqueles dos nivèls correspòndon à la transicion de l'environment al trabalh.

II LO TRABALH :

Succession dels diferents trabalhs.

Nocion de pòste : De nuèch.

Del matin.

Del ser.

A/ Al fons : ont e qual .

a) Lo picaire : .Descripcion-trabalh general-otisses. "Shantiêr e talha
.Accion → Verbs e expressions consacradas.

b) Lo botafuòc :.Otisses particulars
Obrièr que se desplaça.

c) Lo boasaire :

d) Lo plaçaire de fèrs : Vocabulari del camin de fèr.

e) Lo rotlur : de còps que i a jove e un pauc nèci - supersticions...

Lo transpòrt : l'obrièr (lo carretièr)
l'airal (la pòsta de la sòla...)
lo mejan (chaval, truèlh , vagonets...)
lo caminament

B/ Al jorn : Istoric :.cambiaments dins lo temps e l'espaci.

.descripcion.

.accion.

a) La voès

b). Las grelhas

c) Passatge del treball dels mainats à la construccion de l'usina de "Las Lavariás"

→→→ Discors de la femna.

III LA SECURITAT :

A/ La lampistariá : Las diferentas lampas.

a) critèri de suretat

b) istoric : de la "lampa raba" al "fare"

B/ Precaucions

Interdiches

Obèrtura sul subjecte "accidents" : las causas - descripcion - istoric.

IV LAS PUNICIONS E LAS COSTUMAS :

- "Mesa à pè" ; "passar à l'òli" ; "manjar la pola".

- Las punicions e las fautas que lor correspondon.

- Qual las balhas e per qual.

- Datas de las supressions per quauqu'unas d'entre elas.

- Datas d'introduccion per d'autres.

3 / POLITICA

I Transicion del treball à la politica à travèrs la problematica de "Las grèvas"

II 1948 : Cinquanta-uèch jorns de grèva.

- Descripcion

- Istoric : dos meses d'espèra, tres ans apuèi la guèrra

- Evocacion de l'Occupacion alemanda

Problematica → termes politiques.

- Acabament e resultat

Motivacion amb lo meteis afogament en 1963 o non ?

III 1963 : Grèva d'un mes

- Situacion economica diferenta

- Los termes politics cambian → "Gaulisme".

- Lo trabalh a cambiat

IV Possibilitat d'un dialòg mièg-liure dins un esperit de sintèsi sus la consciéncia politica à Carmaus de J.Jaurès al jorn de d'uèi.

- Lo ròtle de Jaurès dins la politisacion del carbonièr à travèrs lo temps.

- Possibilitat de trobar d'autres textes-tracts de diferentas epòcas en oc.

II DEMOGRAFIA E ISTORIC

- Possibilitat de contunhar l'enquèsta dins aquel domeni.
- Obèrtura progressiva vèrs los sectors emigracion e exòde.

I EMIGRACION

Discors dirigit sus los problèmas :

a) Linguistiques :

ex : "Compreniatz quicòm al debut quand vos parlavan"
(questionari en Oc, Francés o Espanhòl segon la situacion de convèrsaci

b) Socials :

ex : "A qu'un atge venguèretz ? Perqué ?"

Situacion financièra e psicologica dels primièrs temps.

Las partidas (a) e (b) tòcan las femnas tanben.

c) Professionals :

- "Qu'un trabalh faguèretz al cròs?"

- "Ont ?"

D'Apuèi lo trabalh fach pel carbonièr un camp primari serà reproduch aicí mas dins un novèl lengatge.

Es pas util de soslinhar de quant aquela part de l'enquèsta serà interessanta per l'estudi de l'Occitan en contacte amb una lenga estrangièira autra que lo Francés.

II EXÒDE : "Los carbonièrs de La Sala, occitans sens o saber" Joan Bodon.

- Lo texte aicí pòt s'acarar al fach occitanista.

- Problèma del desrasigament.

- Cambiament de vida - Passatge de la campanha à la vila.

- Ancia dabans lo progrès e l'envasiment de la tecnicitat.

- Reïnversion de mòde de vida dins un environament diferent.

A la fin del questionari se pòt analizar çò que constitufs l'especificitat del fenomèn "CARMAUS", del carbonièr-paisan Occitanò-Ispanò-Polonés.

- Possibilitat d'enregistrar lo punt de vista de quauques felibres.

Un còp los enregistraments faches, e las transcripcions acabadas en grafia alibèrtina amb quauquas remarques foneticas en ALF, comencèrem un relevat que debiá far aparéisser la tematica pròpria a-n-aqueles dos primièrs tèxtes produches per en tot cinc carbonièrs ara retirats.

Trobam onze camps primaris pel lexic tecnic :

PICATGE / BOESATGE / PLACAIRE DE FÈR / ROTLATGE / BOTAFUÒC / TRABALH LEUGIÈR / LAMPISTARIÁ / POTZ / LO CARBON abans e apuèi lo tractament / LAS GRELHAS / LAS LAVARIÁS /

Mas nos debèm de senhalar lo costat subjectiu d'aquel classament. Es basat d'una part sus una reparticion per fonccion, ex : Lo botafuòc / Lo plaçaire de fèr. Mas d'autra part es dependent d'una legida de l'aspècte diacronic d'una meteissa fonccion, ex : Las grelhas / Las Lavariás ; que podrián èsser recampats jol sector "triatge".

Dins lo regropament PICATGE avèm pas tengut compte de l'aspècte diacronic e del passatge del shantièr à la talha per çò qu'es de la classificacion per camp primari.

Encara un còp, nòstre critèri es estat, per aquò far, subretot dependent de l'organizacion meteissa del discors del carbonièr e dels rapprochements o de las distincions que fa dins lo caminament de sa reflexion.

Ne demòra pas mens que daissam coma irresolgut lo problèma que pòt pausar la tota primièra "manipulacion" del tèxt.

Mas tota una partida del discors, escapa a-n-aquela grasilha del vocabulari tecnic. Retenguèrem doncas sièis autres camps primaris nomenats aici-sota. JUTJAMENTS SUS LA LENGA / JUTJAMENTS SUL CROS / ACCIDENTS / SECURITAT / LEGISLACION, SHÈFES e PUNICIONS / LAS GRÈVAS E JAURÈS /

Los passatges del tèxt que correspondon à-n-aquel segond domeni se prestan mai aisidament à una analisi del ròtle social e tecnic, à una anilisi de l'estatut e de l'actitud.

Es à través lojutjament dirècte que lo carbonièr balha sus son trabalh o sus sa lenga que se pòt sasir lo mai evidentament un dels aspèctes de la siá mentalitat.

Jos l'esclairament d'aquela tièira de jutjaments s'explica melhor la formacion del lexic e sa fòrta francisacion.

Acabarem nòstra presentacion aquí dessús en assajant de definir l'actitud psicolingüística del carbonièr. Aquela reflexion adujarà à melhor comprèner los tèxtes.

LO CARBONIÈR E SA LENGA

"I aviá un lengatge grossièr, sabes, lo minor èra jos tèrra." Cadilhac.

Prendrem per referéncia las reflexions de Martí e de Causse e veirem las concepcions qu'an de lor vocabulari, e l'emplèc que ne fan. Nos assabentarem aquò faguent sus la formacion tipa d'un gallicisme dins lo discors occitan.

Martí : "M'apeles mas "Mossí", è !

Causse : Perque parlam patoès..."

L'enregistrament veníá just de començar.

Martí demanda mai de familiaritat, una discussion pus dirècta, e Causse nos balha còp sec l'explicacion. Lo "patoès" es pas la lenga dels "mossús" : dos gallicismes incompatibles. Aquela distància es una constanta dins l'escala de las valors del carbonièr e notablament quand aurem à parlar de la reparticion del vocabulari tecnic e de la ierarquia dels trabalhaires.

OCCITAN E RELACIONS UMANAS

"Era un ingenhur d'aicí e reussissiá... En parlant patoès. Seríá estat l'ingenhur dels autres airals, benlèu auriam pas fach çò mèmes. L'auriam mai respectat." Causse.

La discussion portava sus los rapòrts entre obrièrs e "shèfes". Causse evòca lo sovenir d'un engenhair que practicava lo dialècte. Son rasonament es apiejat sus doas assercions. La reussita sembla dependenta d'un manca de respècte. La Lengua Nòstra es lo quiti principe d'aquel manca.

Lo carbonièr reconéís la valor umana de son dialècte :

Martí : "Era d'aicí, alara coneissiá lo patoès del d'aquò's.

Causse : E coneissiá son monde tanben. Sabíá : "aqueu d'aquí lo me cal lançar, aqueu d'aquí lo me cal... alisar".

Martí : Oui oui : "apiadar".

Mas l'occitan projècta los que lo practican en defòra de las convencions de la benestança "del monde coma cal".

Aquò es à rapprochar de la fin de l'enquèsta Cadilhac-Castanhièr, ont una relacion es facha entre la lenga, sa pretenduda incapacitat politica e lo refús de la gaucha à la practicar, amb una referéncia à Jaurès.

" - Volián, lo monde, qu'òm lor parlèssa Francés.

- La gaucha reclamava lo Francés. Dis Jacme Castanhièr.

- Far un discors en patoès es pas comòde. Dis Cadilhac"

Mas lo perque d'aquela dificultat n'es balhat per Castanhièr lo paire :

" - I a de mots o de d'aquò's que mancan, o un de l'autre... En lo parlant pas tot lo temps. Comprenes ?"

Lo malaise ven pas d'una flaquesa de lenga, mas d'un jos-tractament social.

IERARQUIA LINGUISTICA

Ara, nos sarram mai del lexic tecnic el meteis mas tot en demorant dubèrts sus la problematica tota de las pressions fachas sus la practica dialectala.

Martí : -E ben per brancar los ralhs, i se met de... Apelan aquò...

Azam : -De platinas

Martí : -De... mais c'est pas son nom. Son pas... c'est.. son... c'est... c'est des entretoises ! Aquelas antretoèsas an quatre traucs. Apelan aquò de platinas".

Lo lexèma introduch per Azam es lo mot populari. Martí s'opausa energicament a-n-aquela proposicion dins una exclamacion exprimida en Francés, çò que li balha mai d'autoritat, e brandida ambe fôrça assegurança. La senténcia es d'autant mai soslinhada que correspond amb lo cambiament lingüistic. Per passar del costat dels jutges lo carbonièr càmbia de lenga.

"Antretoèsas" pòt subrepassar las empachas de la censura de mercé son evidenta origina francesa percebuda còp sec pel locutor.

Es interessant de notar cossí un tèrme francés, introduch dins lo discors occitan, ne sortís completament integrat al dialècte ; apuèi qu'un pichon trabalh siá estat operat sus la fonetica d'aquel lexèma.

Aquel exemple, probable, ilustra, un pauc, las concepcions que son à la basa de la formacion dels gallicismes. Lo Francés, considerat coma lenga de referéncia, per rapòrt als dialèctes occitans a plen poder per pertubar l'òrdre establhit dins lo dialècte.

Citarem per acabar, un autre exemple ont vesèm lo terrorisme entretegut pel lengatge oficial dins las mentalitats obrièras.

Martí : "Auriás dich à l'ingenhur : "Eh ! J'ai pas vu le colhon là-bas".

Causse : E ben !...

Martí : "Le couliou ?! Et qu'est-ce c'est ?" E ben, c'est pas son nom !

Causse : O auríá pres coma o auríá volgut !

Martí : A ben non. Mas Eloi... Eloi dins lo trabalh.

(Un pauc pus luènh)

Martí : Son nom, c'est "l'appareil Couthon /kotõ̃/ Cò que vòl dire : lo Colhon".

Tres nocions apareisson plan aici.

- La superioritat oficiala acordada al Francés.
- L'incapacitat del carbonièr per reproduire foneticament lo lexic dels patrons : passatge de COUTHON à /kotõ̃/.
- Las divèrgéncias d'opinion d'una generacion à l'autra. Causse a quinze ans à pauc près de mai que Martí.

"Quand ieu dintrèri, que siaguèssa per las grelhas ! Que siaguèssa defòra ! Tot de porions d'aici, e los dròlles èrem d'aici, totes parlàvem patoès ! Se parlèt Francés pas que quand los refugiats venguèron !" Causse.

Lo braçatge de poblacion e, notablament, la venguda d'engenhaires del nòrd, participèron à aflaquir la resisténcia del dialècte e marcan doas epòcas diferentas dins l'evolucion del vocabulari occitan del cròs à Carmaus.

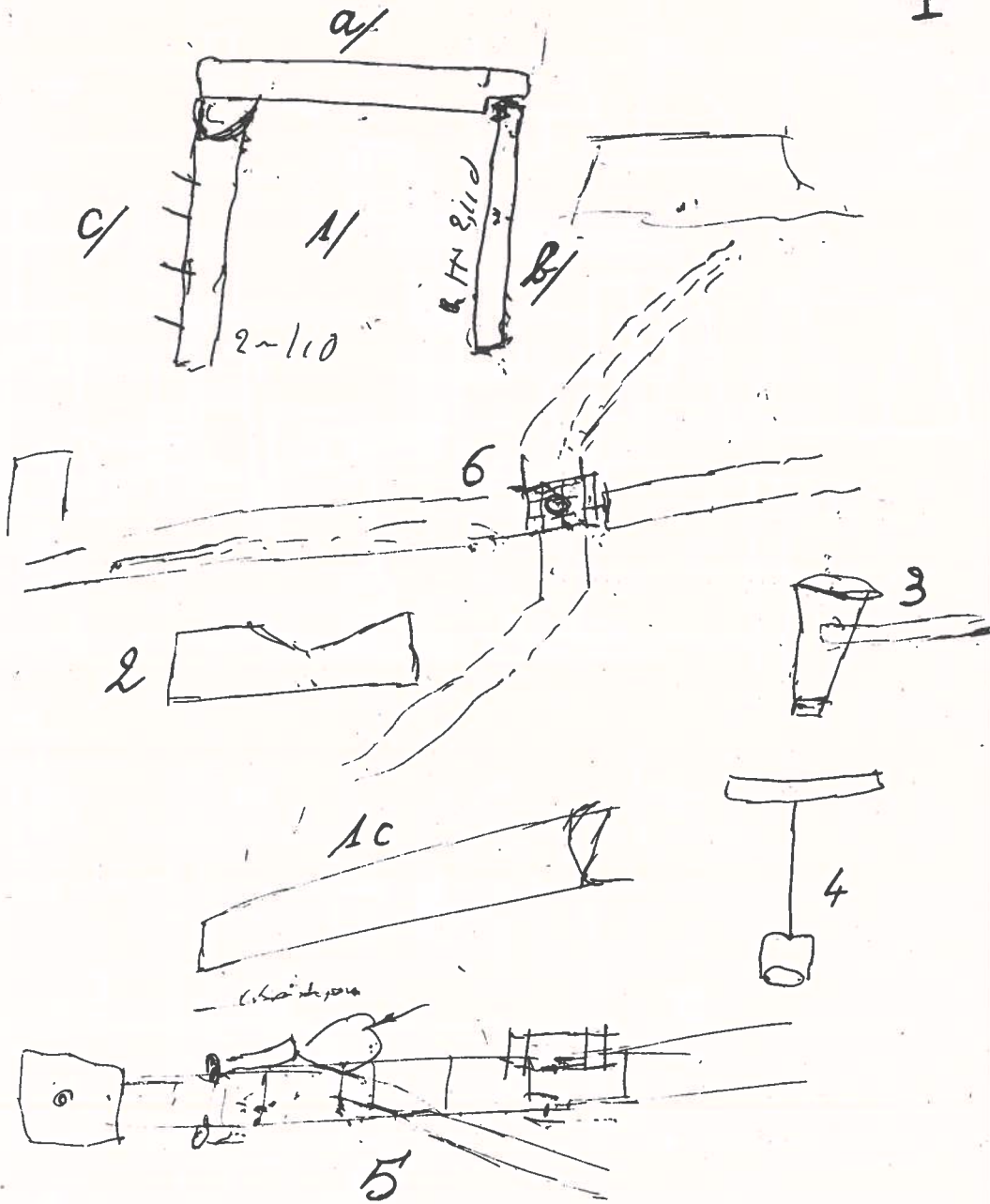
Acompanham los tèxtes de tres tièiras de dessens explicatius sus la toponimia del cròs, faches pels carbonièrs. Un es estat fach per Cadilhac e s'inserís dins lo moment de son discors.

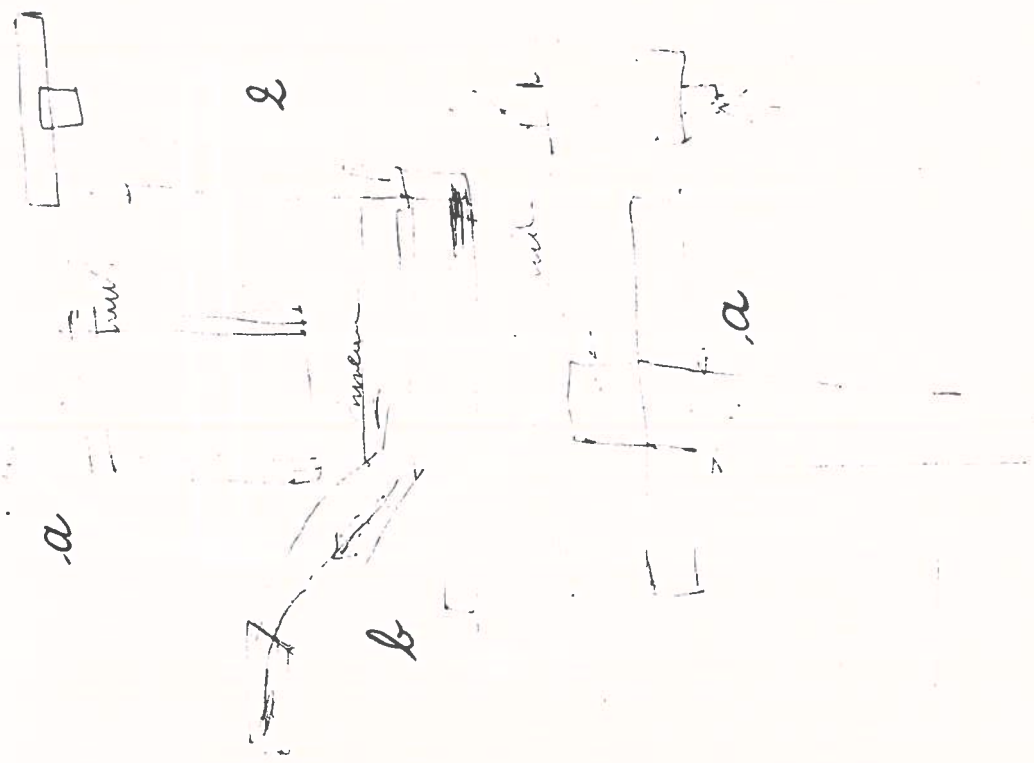
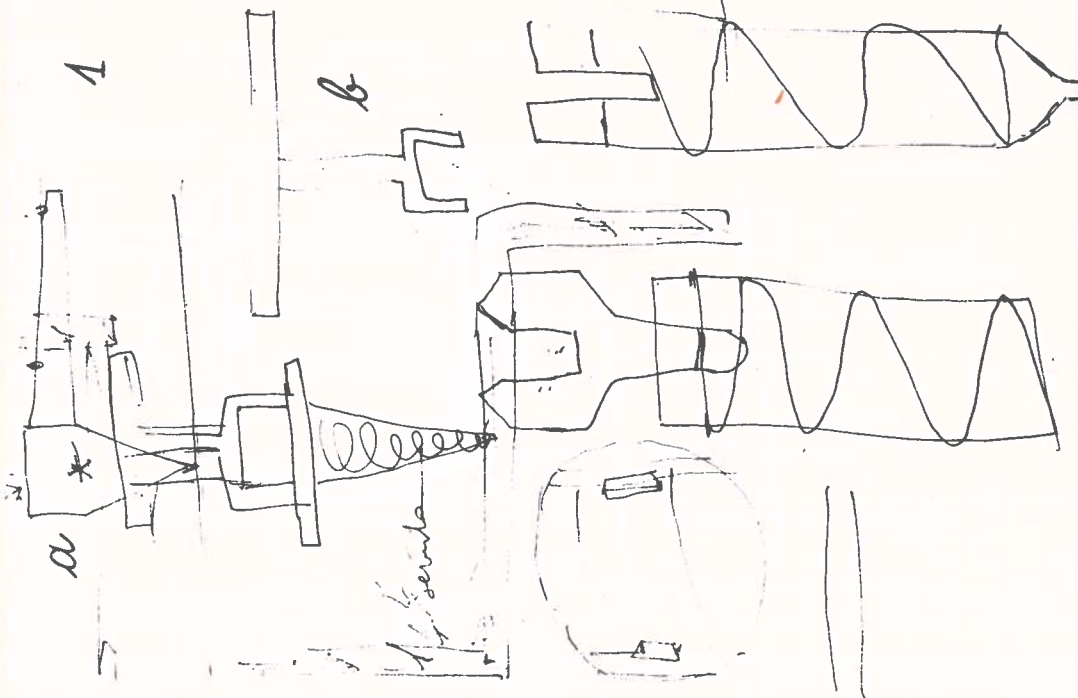
Fuèlha I : Cadilhac.

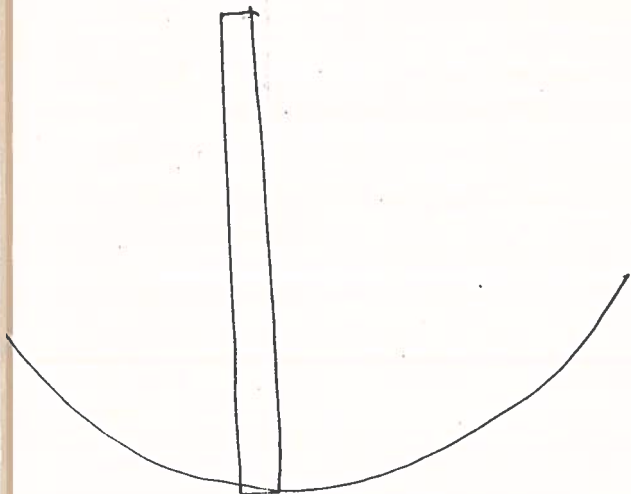
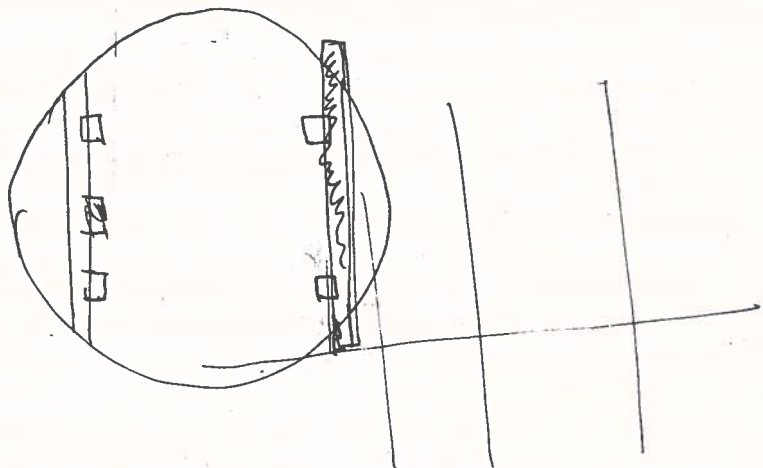
- 1 : Un quadre : a) la bèla
b) lo pèdrech
c) lo boès à pinça
- 2 : Lo shantièr (un soquet) per trabalhar lo boès à pinça
- 3 : La trancha
"Un tipe te teníá la trancha, l'autre ambe la massa bombava".
- 4 : La viròla
- 5 : La voès e lo shantièr
"Aquila voès la montavan dos mètres pus naut"
- 6 : Un caireforc

Fuèlha II

- 1 : a) La trancha
b) La viròla

2 : a) Potz : boesatges

b) Plan enclinat

Fuêlha III

Lo potz - Boesatge

- Los guides

ENQUÈSTA CADILHAC - CASTANHIÈR

Aquela discutida se debanèt un dissabte après miègjorn, lo 27 de Desembre de 1975 de doas à quatre ; à cò de Cadilhac.

Nos èrem remosats, los quatre participaires dins una pèça que teniá ofici de sala de manjar. D'aquel temps la familha demorava de delà, dins la cosina, amb doas femmas e un tropèl de mainatges.

Demest los locutors i a dos obrièrs carbonièrs ara retirats.

Cadilhac (Cadillac) : 62 ans que demòra à Las Bascanhas comuna de Rosièiras.

Carbonièr de fons à La Grilhatiá jusca-z-en 72, ara se consacra al trabalh del fabre qu'es son segond mestièr.

Castanhièr (Castagnier) : 74 ans que demòra à La Joanada comuna de Rosièiras.

Trabalhèt al fons à Santa-Maria (Sainte-Marie) e al jorn à La Fendue. Ara viu retirat dins sa borietta amb sa femna.

Castanhièr Jacme : Lo filh del darrièr nommat. Demòra tanben à La Joanada.

Es professor de letras dins un collègi à Carmaus. Sas competéncias e sos escriches afortisson chas el un occitanista saberut. Es l'autor d'un estudi istoric sus : "Rosières En Albigeois"

Las doas familhas se coneisson dempuèi fòrça temps. Estent, l'enquestaire, un ancian escolan de Castanhièr, l'introduccion dins aquel mitan se faguèt pro aisidament. L'esperit de "l'enquèsta" foguèt tant mai acceptat que ja dos ans avant, aviam ajut un entretèn parièr mas sens enregistrament.

Carmaus, Blaia, Sant-Beneset, Rosièiras son las quatre comunas principalas que correspondon, mai que mai, à la zòna d'explotacion de "la cubeta de Carmaus". Entremièg aquelas, Rosièiras es la que presenta l'economia la mai rurala.

Quauquas entressenhas per la legida

/karb ʔ / Las notacions foneticas son donadas en ALF entre dos traches.

(?) Tròç de frasa de missant comprèner. Sens dobtós.

(... ?) Sens non establít.

(.../...) Mot inacabat.

Disèm que i a un "entravescament" quand mai d'una persona parlan al còp.

A : CASTANHIÈR - B : CADILHAC - C : CASTANHIÈR FILH

ENQUÊSTA CADILHAC - CASTANHIÈR
 SUS LO TRABALH DEL CRÒS
 DINS UN PERIÒDE DE 1920 A 1950

Enregistrament fach lo 27 de Desembre de 1975
 à "Las Bascanhas" - Comuna de Rosièiras

G - 81 - 01 - CM - FÀCIA 1

Castanhièr, en qu'una annada dintrèretz à la mina ?

- A : En vint-e-quatre. /bintòkatre/
En vint-e-quatre al potz de...
- 4 A : Al potz de Santa-Maria (/sênto mari/)
En 24...
- A : En vint-e-quatre, lo quinze de Janvièr.
Lo 15 de Janvièr ; en qu'una annada quitèretz ?
- 8 A : En cinquanta-tres, al mes de Janvièr.
E mossà Cadilhac ?...
- B : Dintrèri en mila nòu cents quaranta, al potz de La Grilhatiá/la grilyatyê/
E quitèretz en ?...
- 12 B : En seissanta-dotze /swasanto/
En seissanta-dotze
- B : Oui.
E sètz totjorn estats obrièr del fons ?
- 16 B : En principe oui. /prênsipé/
 C : El...
- A : Ieu vint-e-dos ans de fons, e apuèi l'autre al jorn.
*De fons et de jorn. Bèn. Cò primèr voldria saber per çò qu'es del potz,
 20 lo terren à Carmaus, lo... Cossí dirai ?... I a de... es de ròc o es de
 carbon, es de bona qualitat, rapòrt à... Vezètz çò que vòli dire ? Qu'una
 qualitat de carbon i a à Carmaus ?*
- A : I a de bona qualitat à Carmaus.
- 24 B : De carbon gras !
Carbon gras.

- A : I a de totas cochas, n'i a de cochas pauras mas n'i a de grassas è ! N'i a de polidas ! Perque dins las espessors de d'aquò's, i a d'espessors de uèit o nòu mètres /mèstrés/, d'espessor, alara i a doas cochas de polit et apuèi
- 4 i a una cocha pus magra, e entremièg las cochas i a, i a un silhon, un silhon un d'aquò's.
- B : I a de pèiras.
- A : Apelam aquò... una pèira, de sistre s'apèla !
- 8 *A ! Alara i a doas qualitats, entremièg las doas qualitats, i a aquela...*
- A : Entremièg cada qualitat, cada mina, cada... Eran efachas...
- B : La veine A. (/vèncæ /)
- A : La mina A, la veine A, la mina H /æo/
- 12 B : La veine B.
- C : Te cal pas parlar Francés !
- B : A ! òc !
- C : Justament, es que vòl... vòl entendre ! lo lengatge.
- 16 *Coma, coma vos ven ! /k'ymo b'u bé/*
- B : Après apr'aquí, i a la vena (/bèno/) A, marchava per letras alfabeticas aquò... la vena A, la vena B, la vena C, i aviá, e apuèi, qu'una i aviá ?
- A : La mina H... La mina H.
- 20 B : Oui, la mina H, oui, il y a deux H, deux H mème.
- A : La mina H, es una vena pas tant d'aquò's, mas entre dos gres /grès/, alara i a : gres dejós e gres /grè/ dessús.
- B : Oui.
- 24 A : Alara i a pas, de silhon, i a pas de d'aquò's, i a una espessor de...
- B : I a una espessor de falstoèt (/fartwèt/), de falstoèt, c'est à dire /sétadiré/...
- Una espessor de... disètz ?*
- 28 B : Lo falstoèt es una espèça de sistre, veses ? /sistré/
- A : De sistre que, aquò s'efrita facilament. /sistré/
- B : Oui, s'efrita facilament. Una vintena de centimètres d'espès, apuèi : lo gres, es una pèira coma... /mèstrés/
- 32 A : Apuèi lo gres, de gres coma...
- B : De gres coma una pèira de fabre se vòls,... veses. E aquelas pèiras, de còps que i a, partisson d'un còp e a tuat de tipes...
- A tuat de tipes, e los tipes que trabalhavan aquí... mai que mai los picaires benlèu ?*
- 36 A : Los picaires.

B : E ben los picaires òc.

Oui, per exemple, bòn, los que fasián las galaríás, tot aquò, avián pas à...

A : I èran per l'entreten (/léntrétyèn/) del d'aquò's, perque una d'aquò's, en
4 principe veses, se preniá... i a... Un shantièr quand se començava, aiara
començavan de far de galaríás de traçatge, apuèi se fasiá una bordura, e
apuèi i aviá los plans enclinats que fasián, e de d'aquò's. E apuèi i aviá
una equipa d'entreten, e apuèi una equipa de nuèch, pas gaire... si, de joves.
8 *E quand se traçan los... quand se tiran los plans qué, es que, avètz coneis-*
sença que... que se tenon al... que ba fan en fonccion del terren ; per
exemple se sabon qu'aquí i a una qualitat de carbon puslèu qu'una altra, se
aquí i a de ròc... Es que, las galaríás an de dirreccions diferentas ?
12 *d'apuèi lo terren.*

A : A oui, oui, seguisson las d'aquò's.

B : A ben seguisson... Per explotar ?... (/èsplwata/)

A : Per explotar. Mas, mas quand fan una galaríá /galaryé / per anar cercar
16 aquela d'aquò's cal que...

B : Cal tirar drech.

A : ... seguisson drech un pauc. I a ben quelques corbas que suivant (/s'wiban/)
? los plans qu'an donats...

20 *Oui, si que non, mai que mai, còpan drech ?*

A : Travèrsande ròc, travèrsan de tot.

B : C'est à dire voilà : metem que volèm far una galaríá, e volèm anar rejónher
/rétswèndré/ à cò de Castanhièr alà. E fotèm una equipa de cada costat. Cal
24 pas qu'apuèi las doas equipas se crosan !

Oui, cal que tòmban juste !

B : Cal que tòmban, à cinquanta centimètres pròche, cal que tòmban juste, e per
tombar juste, sabes pas cossí fan ? E ben, i a los zhedmètres
28 ambe la bossòla, que meton de plombs. Meton tres ficèlas è ? E alara, te cal
prèner lo mièg d'aquela ficèla, veses ? Lo minur, lo picaire... Enfin de
mon temps se fasiá coma aquò !

A : Oui, oui, oui.

32 B : Ara sai pas s'es aital. E alarapreníá l'alinhament, veses ? C'est à dire,
per exemple voilà : metem l'espanholeta aquí veses, volèm prèner lo mièg de
la galaríá, alara, à quicòm pròche, mesuràvem cada còp, c'est à dire recuolà-
vem en rèire (/rè/apocòp) veses, recuolàvem, a proporcion que recuolàvem,
36 un tipe ambe la lampa èradavant (..... ?) E li dísiam : "Ripa à drecha o
ripa à gaucha". E alara quand comunicàvem, à cinquanta centimètres pròches,
tombàvem en fàcia /faso/. Remarca qu'un minur es pas... trabalha pas al milimètre ;

- à cinquanta centimètres pròches (... ?) ! Comprenes ? Enfin fasiam coma aquò nautres.
- E, mas quand una galariá se trauca, finalament, s'ataca dels dos costats*
- 4 B : S'es longa, oui.
- A : S'es longa s'ataca dels dos costats ! Perque fariá tròp... Fariá long.
- B : Fariá tròp long. E arriba de còps que i a que darrièr /darè/, encara, i a equipa de... de tipas d'entretèn /éntrétyèn/ qu'apèlan aquò l'abatatge,
- 8 c'est à dire que, la galariá se baissa, e los tipas tòrnan...
- C : Òc, mas aquò es lo trabalh d'un còp èra ; ara benlèu fan pas aital.
- B : Oui, mas ara se fa pas mai, mas parlam de...
- Oui, de çò que coneissètz.*
- 12 A : Ara (... ?) se fa pas mai ara, mas enfin /áfèn/...
- B : Oui, mas d'aqueles temps se fasiá.
- A : D'aqueles temps, de vint-e-quatre aquí, se fasiá.
- C : I ajèt una revolucion de l'explotacion /èsplwatasi'u/ en cincanta à pauc
- 16 prèp /piprès/ o en quaranta-cinc. Aquò son los procedats d'un còp èra.
- B : Novèls.
- C : D'un còp èra.
- B : Nautres parlam dels vièlhs procedats.
- 20 A : (..... ?) Veses, davant se fasiá tot, se fasiá al pic, pel picaire de las d'aquò's, apuèi i ajèt las talhas ; comencèron en trenta-sièis, en trenta-sèt apr'aquí las talhas.
- B : E lo coloèr à secossas, lo chica-chòca, sabes, i aviá un motur à èr compri
- 24 mat, e alara : chic-chòc, chic-chòc ! /teik teòk/
E la dintrada d'aqueu chica-chòca aquí, del coloèr à secossas, siaguèt/syè un cambiament, correspondèt a-n-un cambiament del material ?
- B : C'est à dire... *En qu'una annada ?... Ò ! l'ai totjorn vist ieu. (...?)*
- 28 *Dintrèretz en quaranta.*
- C : En quaranta.
- A : Debiá èsser dins lo d'aquò's de mila-nòu-cent trenta.
- B : E ben es possible, benlèu. Veses ? *A òc !*
- 32 A : Pendant cinc o sièis ans, (soi demorat sièis ans al picatge aquí à La Tronquiá /latrù ñkyè/) avèm preses de shantièrs al fons aquí, emontats (?) dus à cima pel d'aquò's e ben,... fasiam à la man. Aviam pas de perforatur tan pauc, per far los traucs, per far los còps de mina. Fasiam amb un /am'p'n/.
- 36 à la draga qu'apelàvem. Veses ?
Avètz conecuda la draga ?!

- A : Un cisèl de dos mètres, agusat de cada part ; e arribavas aquí, coma aquí, per aquela muralha /muralyé/, e fasiás un trauc. Començavas aquí en remon-
tant /rémuntén/ aquí, allez ! /alê/. Tanlèu arribat quitavas la vèsta.
- 4 Preniás un d'aquò's : chica-chaca, chica-chica e apuèi lo botafuòc /b'utofyòk/
passava e nos... fasiá petar e... e aviam de carbon aquí per d'aquò's. E
los vagonets, alara, arribavan dins los shantièrs. Arribavan ambe /amé/ de
tèrra o de "ramblè" per "rambleiar" lo d'aquò's, perque cada còp se preniá
- 8 dos mètres...
- B : Mas non, tu parlas de maquina /masino/ alà tu, Milon !...
- A : Se preniá dos mètres ; e quand aquel passatge èra fach, cambiavan lo fèr
d'aquí, la linha /l'inyé/, e la metián /metyòw/ pus naut. E rambleiàvem
- 12 d'aqueste costat. E n'atacàvem un autre, de l'autre... pus naut ; un autre
dos mètres dusca que siaguèssem à cima /siagèsén/ perque las cochas, nosau-
tres, èran de cent quatre-vint-dètz à cent quaranta. I aviá aqueles cinquan-
ta mètres, s'explojavan lo temps qu'i soi demorat ieu.
- 16 B : As sasit ? As comprés aquí ! *òc, òc, vèsi, vèsi, es l'avancament del trabalh*
aquò. C'est à dire voilà : Veses l'angle de la muralha, èra una estapa aquò,
s'apelava. Una estapa. Aviam trach lo carbon, e apelàvem aquò una estapa.
Lo carbon èra (... ?) Veses ?
- 20 A : Lo caliá tornar rambleiar.
- B : Lo caliá tornar rambleiar. E alara de còps que i a, quand èrem en retard, per-
que caliá metre un... caliá que toquès lo ponde amont.
- Lo ponde ?*
- 24 B : Caliá... non !
- A : Lo toèt... lo toèt ! /twè/
B : Lo toèt. Ieu t'ai dich lo ponde, mas enfin... Caliá que toquès lo toèt. La
tèrra...
- 28 A : l'ennaut : lo toèt, e l'embàs...
- B : Lo pesal /l'upéjar/
A : Lo pesal.
- Lo toèt, lo pesal ?*
- 32 B : Oui, lo toèt es amont e lo pesal èra aici. /twèt/
òc, e avem los dos sols noms utilisats ?
- B : Ò oui.
Lo mur, es pas aquò ! Lo mur...
- 36 B : Lo mur èra aquí. Enfin lo mur... Même là peut-être oui.
A : Oui, embàs, embàs se cercava lo mur ! L'utilisavan.

- B : Lo mur aquò volia dire...
- A : Lo pesal.
- B : Lo fêrme, lo fêrme ! Volia dire. Quand trobavas la ròc.
- 4 A ! *Lo mur, lo ròc, es un pauc çò mème. Lo pesal es... Se consideratz la qualitat del sòl.*
- A : Lo pesal... i a una qualitat del sòl. Siás al pesal. Bòn, mas /mè/... s'efrita. E apuèi, quand voliam boesar aquí, que voliam plantar un d'aquò
- 8 fasiam un trauc aquí, ambe las d'aquò's aquí, e cercàvem lo mur, lo dur.
- B : E fasiam un trauc... ambe una pinça /pinsé/, la pinça de carbonièr, aquí sabes ? Picàvem.
- A : E aquò s'apelava lo mur. Al fêrme. Lo mur. Al fêrme.
- 12 B : Autrament sai pas s'as sasit çò que t'a explicat aquí. Veses. Tiràvem lo carbon. C'est à dire que cada còp, veses, avançàvem aicí per exemple... Quand lo picaire se presentava... Aquí as l'estapa, è ? Alara aicí i a'n ralh, i a'n ralh aquí veses, i a'n ralh ; alara, i aviá una servituda (sai
- 16 pas se me seguisses) una servituda ; c'est à dire, los vagons arribavan per una penta amont...
- A : Per una penta, un plan enclinat coma aquò aquí.
- B : E i aviá un escolament.
- 20 *Òc, e entremièg la servituda e l'escolament ?...*
- B : C'est à dire i aviá la servituda e alara los vagons arribavan...
- A : I a lo planièr, la galariá que...
- Lo planièr ?*
- 24 A : La galariá que s'explotava, lo shantièr.
- Lo planièr, lo shantièr ?*
- B : Oui, alara, veses, aicí l'estapa, aicí aviam lo... la linha, aviam lo... lo que vòli direlo..la voès,e aquí aviam lo carbon, aicí, à gaucha, enfin à ma
- 28 gaucha, (o te situí aital). A ma gaucha i aviá lo carbon, e alara arribava un vagon de tèrra, caliá curar aquela tèrra e la fotre dins l'estapa, e remplir aquel vagon de carbon... /ranpli/
- A : E lo tornar remplir de carbon.
- 32 B : E l'expediar à l'escolament.
- A : E apuèi aicís contunhavas, aquí, e i aviá... A l'escolament.
- B : A l'escolament.
- A : I aviá un frèn ; e los vagonets davalavan per una penta coma aquò.
- 36 B : Per un plan enclinat.
- I aviá un frèn, alara aqueles vagonets èran estacats... Èran estacats !?*

- B : Per un cable sans fin. /kablé sanfi/
 A : Ò, un cable !... Pas totjorn i èra pas totjorn.
 B : Enfin un truèlh o un cable sans fin. /trul/
 4 *Truèlh o cable sans fin. E es totjorn estat coma aquò. Del temps que i èretz i a totjorn ajut aquel cable....*
 B : E ben... Ara es suprimat ; lo cable sans fin es suprimat. I a pas que lo...
 A : Es suprimat ara, i a pas mai...
 8 *Aquel truèlh, mas es pas ?...*
 B : Un truèlh à èr comprimat.
Un truèlh à èr comprimat. Pòrta pas un nom especial ?
 B : A non ! La poulie. /p'uli/ Apelavan aquò una poulie e... De mila, la poulie
 12 de quinze cents, sabi, e... Era una poulie qu'aviá un cable sans fin. I aviá una cadena que... Una montava, l'autra davalava.
Aquel : "Truèlh de Sant-Juèri" ?...
 B : Aquel truèlh de Sant-Juèri ! oui /trul dé Sèntsèri/
 16 *Es aquel ?*
 B : Non. E ben ara utilisàn lo truèlh de Sant-Juèri.
A ! Es apuèi que venguèt ? !
 B : C'est à dire lo truèlh de Sant-Juèri, venguèt après la poulie. Suprimèron la
 20 poulie, e apuèi, tanlèu... Sai pas quora es vengut lo truèlh de Sant-Juèri ? Si ? Los as pas vistes tu ?
 A : Ò, pas lo de Sant-Juèri, mas enfin /mè anfen/... apelàvem d'un autre mòt (?), aviam los tefanoèses (... ?)
 24 B : E ben òc (... ?) Perque se servissián pas del truèlh de Sant-Juèri per devallar pels plans enclinats. Se servissián dels tafanoèses aquí, sabes ? E ara i a de truèlhs electricques, ara. Mas enfin, per plan te far comprèner lo truc del carbon, alà... Calíá rambleiar, arribava un vagon vide e un plen de
 28 tèrra. Calíá curar la tèrra, la fotre dins l'estapa e borrar jusca al toèt, amont, coma cal ; perque lo mèstre minur, quand passava, agachava, foinava per veire se i aviá de vide. Comprenes ? Perque lo darrièr se seriá efondrat.
 /darè/
 32 A : Calíá pas daissar de vide.
 B : Calíá pas daissar de vide ! E alara qualque còp...
Calíá rambleiar à mesura.
 B : Calíá rambleiar à mesura, òc ! E alara, qualque còp, quand èrem en retard,
 36 sabes pas de qué fasiam ? Ambe lo cambarada... Abocàvem un vagon ! dins l'estapa, e de tèrra dessús !
Ambe lo vagon ?

- A : Coma aquò rambleiàvem !
- B : Coma aquò rambleiàvem !
- (Rire general) *Fasiã de sharpanta aquò !*
- 4 B : E alara de còps que i a, nos fasiam trapar. Lo pòste d'apuèi i tornàvem pas
I tornàvem pas aquí. Era fenit aquò.
- A : Ara, veses, aquel mòde d'explotacion se feniguèt /séfénièt/. Se feniguèt
aquí, avant la guèrra de d'aquò's. Après... Eran de talhas apuèi ; à la plaça
8 de i ajere de... de i ajere de d'aquò's dins las... de boèses e de vagonets
suprimèron tot aquò. Alara, à la plaça dels ralhs e dels vagonets, i aviá
de placas. De tòlas de dos mèstres quaranta de long que fasián una cornièira
coma aquò aquí, e èran aquí dedins, e èran aquí. E apuèi per tirar lo car-
12 bon, i aviá de rasclurs... de rasclurs.
- B : C'est à dire, i aviá un truèlh. /trul/
- A : I aviá un truèlh per los tirar apuèi. Mas i aviá de rasclurs cada quatre o
cinc mèstres ; alara, aquel menava lo carbon aquí... e ainsi de suite /é èn
16 dé swìto/. E apuèi, tornavan en rèire /rê/... tornavan... Coma una evacuaci
de fems, ara, de d'aquò's, çò mème !
- E aquelses rasclurs ?...*
- A : E aquelses rasclurs, menavan lo d'aquò's aquí, ont s'evacuava lo carbon, i
20 aviá un tapís rotlant, /r^oulén/ i aviá lo d'aquò's aquí, e un tapís rotlant
e preniá lo carbon...
- E cossí èra aquò ?*
- B : As pas vist marchar, jamai, un evacuator à fems ?
- 24 *Coma un evacuator à fems.*
- B : Mas èra plan pus grand, plan pus grand. Es lo mème principe. Alara, as l'
evacuator à fems, que fa aquò ! As remarcat ? Te mena lo fems dusca aici.
Apuèi tòrna recuolar : Ôp ! Lo mena un bocin pus luènh e n'i a'n autre que
28 lo te pren. Aquel principe /prènsipé/ èra çò mème. E à la plaça d'èsser
electrique... A la plaça d'èsser electrique... e si ! Era electrique ! (...)
- A : (... ?) truèlhs electriques, è ! (I)
- B : Era un truèlh electrique, e èra comandat per un cable.
- 32 A : Era comandat per un cable ; los truèlhses eran luènhs aval.
- B : Los truèlhses èran luènhs.
- A : (.... ?)

(I) Entravesament.

La mecanisacion, èra mai que mai, electricada /élèktrifiado/quand vautres dintrèretz ?

B : Ô ! pas talement. I aviá qualquas talhas, mas i aviá sustot lo... I aviá sustot lo chica-chòca, è !

A : Se mecanisèt, coma per la traccion, se mecanisèt pas qu'après la guèrra...

B : Après la guèrra, oui !

A : Davant la guèrra de catòrze aquí, la traccion se fasiá ambe de chavals. Totes

8 los dròlles que dintravan à la mina, avián un chaval. Alara, anavan quèrre lo carbon pels shantièrs, metián trenta wagons, darrièr lo chaval...

B : Ieu o ai fach aquò, ieu o ai fach !

A : E montavan à La Sòla. Ô mas, tu ! Ara i a de maquinas /masinos/ pertot..(...?)

12 B : A mas... Lo truèlh, venguèt pas qu'en quaranta-uèit, lo truèlh de Sant-Juèri. (... ?) (I)

A : A cima ; mas per anar davant, las maquinas per menar lo rambèlè à... à las contradas, o de las contradas, per lo préner al shantièr... Vòli dire, à

16 La Sòla à...

B : A, mas avián una maquina... /masino/

A : E ben ara i a de maquinas ! Ieu crèsi (?) totjorn (... ?) De davant i aviá de carretièrs, de chavals. Es Camila de Massòl (?) qu'amb aquò, allez !

20 *De ? de... Camila de ?...*

C : Non, non, es un que coneis... Es un obrièr aquò quand èra...

A : Alara, coma... per menar los wagons vides, o de tèrra al shantièr, la contrada, e ben cal...

24 *La contrada ? Avètz dich la contrada, de qu'es la contrada ?*

A : E ben aquò's... Aquò's lo quartièr.

Lo quartièr ?

A : Oui, e ben... e i a un porion... I a un porion per la comandar.

28 *A, es una equipa benlèu, alèra...*

B : Non, la contrada, vòl dire... Coma tu, siás de la contrada de Las Planas, veses ; o lo canton de Las Planas.Veses.

Òc, es la situacion, la situacion del trabalh.

32 B : Òc, aquò es la contrada. Coma el, per exemple, dirián,"es de la contrada de La Joanada", elses "de la contrada de Rosièiras"...

A : Aquò es çò mème. Se i aviá quatre o cinc... quatre porions, n'i aviá...

(I) Entravescament.

- aquí... Un aviá aquela contrada, l'autre l'autra, un à l'Est, l'autre à La Tronquiá, l'autre à d'aquò's. Aquò depend de d'ont (... ?) òc, òc.
- B : Òc.
- 4 A : Cadun aviá son quartièr. E dins una contrada, mai que mai, i aviá tres porions : un à l'extraccion, l'autre à la reparacion, e l'autre de nuèch /nè/, tanben, per far... Per entretenir las voèses de... de rotlatge qué.
Tres porions per contrada ?
- 8 A : Un pauc, un pauc.
A òc. E cada porion aviá una susvelhança /surbélyénso/ plan precisa ?
- A : A oui ! Cadun aviá sos òmes e sos shantièrs. Anavan pas dins-t-à cò dels autres. Cadun çò seu.
- 12 *E oui, mas, se... Fasián la mèma causa ? Susvelhavan la mèma causa ? O cadun susvelhava un trabalh precls ?... Entre l'un e l'autre.*
- A : A ben, dins la mèma contrada, cadun susvelhava son trabalh /surbélyabo/. Per que, un èra del matin /matis/, metem : aquel fasiá l'extraccion.
- 16 *Lo matin fasián l'extraccion.*
- B : Òc.
- A : Los del ser, mai que mai, las d'aquò's, fasián las reparacions.
- B : L'entretèn /léntrétyèn/
- 20 A : L'entretèn : cambiar lo fêr, cambiar las placas, cambiar... Enfin far l'entretèn per que lo lendeman poguèsson trabalhar. E los de nuèch, reparavan los d'aquò's... d'aquelas galariás que trabalhavan de jorn e de d'aquò's. Que a-n-aquel moment i aviá pas...
- 24 *E ben... Entretèn e reparacion, es pas çò mème ?*
- A : E ben, es à pauc prês çò mème.
- B : Si !
- A : L'entretèn.
- 28 *Òc. E ben çò qu'avèm...*
- C : Serà pas lèu acabat aquò ?
Non, encara non... enfin, virarem !
Çò... De çò qu'avèm parlat aquí, es mai que mai lo trabalh del picaire.
- 32 *Sustot del picaire. Avèm parlat sustot del trabalh del picaire. C'est à dire que lo principal, dins l'exploitacion, tot lo trabalh, comença à partir naturalament, de l'extraccion, c'est à dire del trabalh del picaire. Bon. Apuèi tornarem reprèner çò que disèm aquí, per veire totes los diferents*
- 36 *obrriers qu'i trabalhan. Auriá aimat de saber se, vos, aviatz ajuda l'experiéncia de la... Cossí dirai ? De l'elaboracion d'un potz. Quand un potz se*

*Una explotacion se fa pus plonda o pus... Quand se trauca un potz, aquí...
Avètz pas jamai?... sabètz pas...*

A : Nosautres, se traquèt aquí à Sainte-Marguerite quand... Quand comunicèron
4 aquí... Quand d'aquò's. E mai lo d'aquò's /amay/ de la Tronquiá : lo potz
d'aeracion.

*Lo potz d'aeracion, c'est à dire qu'anava jusca à la susfàcia ? /surfasc/
Sainte-Marguerite ?*

8 A : Sainte-Marguerite, anava pus plond, tanben, lo d'aquò's.
E sabètz pas de qu'un... Lo gròs materiel qu'utilisavan ?

A : Ò ! non. Lo materiel de fonsatge... Sabes, o sai pas !
Lo materiel de ?

12 De fonsatge. Per fonsar.

A ! Quand fan un potz, quand traucan un potz, se "fonsa" qué ?

A : Oui, oui.

B : Avian certanament /sèrtènomen/ de... Cossí s'apèla ?... de forusas.

16 A : Surament !

B : Ieu... Enfin, ai vistà la forusa (... ?) estent que... Ai ben vist forar,
oui. Foravan, per exemple, se volián sabere... se volián sabere, la cocha
de carbon avia cent mètres de long (Crèsi pas que pòdon o sabere sans forar) ;
20 alara foravan... As ben vist forar tu ?

A : Oui oui oui.

B : E ben ieu ai vist forar, veses, fasián...

A : Un trauc de sonda.

24 B : Fasián un trauc.

Un trauc de sonda.

B : Fasián un trauc. Fasián un trauc, i a una forusa que virava, la virona...

A : La virona es un d'aquò's d'aimant /démañ/ aquí, de diamant aquí que copava ;
28 e d'aiga...

B : E d'aiga. Alara quand...

A : Per... per la pression montava una... coma una caròta (... ?)

Coma una ?

32 A : Coma una caròta sensat. Era ciselat tot lo torn, e lo d'aquò's montava. E
aquí, agachavan s'èra de carbon o de pèira, o de...

B : A mas, ieu, fasián ambe l'aiga, quand o ai vist, veses ? Fasián ambe l'aiga.
Ambe, l'aiga ?

36 B : Fasián ambe l'aiga. Alara, veses, quand travèrsavan lo carbon : l'aiga rajava
negre.

A ! A, se físavevan a-n-aquò !

- B : Se fisavan a-n-aquò. Quand travèrsavan la pèira : l'aiga rajava blanc.
Alara disián : "Tè, sèm dins la pèira". E s'avián (... ?) la pèira (perque
aquelas... Aquelses...). Cossí vòli dire ?... Lo foret /fòré/, le foret
4 /lœ fòré/ veses, fasiá pas que dos mètres de long, e ajustavan. Quand lo
tipe aviá fòrat dos mètres, arrèstava, tornava vissar un autre foret, e
arribava a dos cent, tres cent, quatre cent mètres. Sauf /sòf/ que se
"coèncèssa" dedins, arribava que se coèncava, tanplan.
- 8 *E un còp qu'avián forat, cosst fasián per far tombar la pèira ?*
Aquò èra per sabere la longor... de la talha, o del shantièr, veses ?
- A : Del shantièr.
- B : E disián, voilà, per exemple : "A quaranta mètres, avèm una pèira que fà
12 tres mètres de long" veses aquí ?

G - 81 - 01 - CM - FÀCIA 2

- A : E alara caliá... Aviás totjorn de d'aquò's, de pic o de d'aquò's per d'aquò
solament se'n servissián, mai que mai per... Anavas far... Anàvem far de re
paracions o d'entreten : nos servissiam dels picaires. Perque, nosautres,
16 cada jorn caliá galopar, cambiar de d'aquò's, lo picaire cada jorn anava à
son trabalh fixe ; tandis que nosautres... Auèi anavas /awèy/ reparar aquí,
deman anavas à d'aquò's...
- Vos passejàvets un bocin !*
- 20 A : Ont n'avián besonh...
- B : Ont i a'n ebolament.
- I aviá d'ebolaments ?*
- A : E lo boès... Aviam de boès de sapin.
- 24 *Ambe de boès de sapin, fasiatz ?*
- A : De boès de sapin de tres mètres, quatre mètres, aquò depend çò que caliá fa
E de garric per las galariás principalas.
- De sapin dins las galariás...*
- 28 A : De sapin dins las galariás qu'èran apeladas à se rambleiar. Pels d'aquò's...
Pels plans enclinats o pels d'aquò's... mas per las galariás principalas,
ont passavan las maquinas, tot aquò, i aviá de... I aviá de garric.
- E qu'una es la constitucion d'una galariá, galariá en boès... A l'època tot
32 las galariás...*

A : A, à l'epòca èran en boès. Apuèi i aviá un tunel ambe de cintres en fèr e de planchas. A ben... I aviá... I aviá dos quaranta.

Dos quaranta ; de nautor, parlatz ? o de...

4 B : Oui.

A : Oui, oui, caliá al mens /améns/ aquò. Ara, quand èra nòva, la galariá... De còps que i a aviá de d'aquò's mas pas... de seissanta /swasanto/ apr' aquí, mas...

8 B : E mai tres mètres... Mas enfin pas totas.

A : N'i aviá de tres mètres mas èran nautas, e pas totas. Perque demorava pas. Lo terren s'afaissava, lo d'aquò's, e apuèi i caliá tornar passar, alara ne tombava un bocin dessus, un autre bocin pels costats, e tornar alargir...

12 Sovent, cada... Perque lo terren /térenk/ es pas... Es pas (... ?), demorava pas aquí.

E las pèças de boès, portavan un nom ?...

B : A oui...

16 ... *Qu'utilisàvets... ?*

B : Òc, c'est à dire... Là qu'es ennaut, veses, coma aquel cadre de pòrta, aquí, veses, aquel cadre de pòrta, la... La qu'es ennaut.

Òc.

20 B : Aquò s'apelava una bèla ; e apuèi l'autra (aquò dependiá, de còps que i a) s'apelava un pèdrech, veses, la que davala aquí.

Lo que davala es lo pèdrech.

B : Un pèdrech. E de còps que i a metiam... un boès.

24 A : Un boès à pinça /bwès a pinso/

B : Un boès à pinça que fasiá la gula de lop, veses ?

Fasiá gula de lop.

A : Copàvem..

28 B : Fasiá un forcatèl se vòls.

A : Ambe la ressèga se copava en biais /énbyé/ , e lo curavas ambe la pigassa per que faguèsa aquò, e alara te trapava la bèla de dessus. Lo dessus coma aquò...

32 B : E... E... Ambe la pinça /pinsé/, veses aquí, butavas lo boès... Lo fasiás pinçar. Sai pas cossí te dire ?

Lo boès se pinçava...

B : Lo boès se pinçava, e placava contra lo, lo ponde amont.

36 A òc.

A : Contra lo toèt. /twè/

- B : Contra lo toèt. Mas apuèi i fotiam, d'un quadre à l'autre (lo quadre se trobava cada mètre), i fotiam un piquet, veses, un piquet. E per téner lo parament, c'est à dire per téner aquò aquí, fotiam de piquets cada
- 4 cinquanta...
- A : Darrièr /daɾiɛ/ lo pèdrech.
- B : Darrièr lo pèdrech. Veses. Aütrament, se i aviá pas ajut res, lo carbon seriá tombat.
- 8 A : Se seriá conflat, e tombava.
- B : E teniá (lo carbon) per aquelses... per aquelses piquets.
- A : Ara lo boasaire...
- Aquelses piquets, portavan pas un autre nom ?*
- 12 B : En Patoès non.
- A : Los carassons /kara'suɲs/
Les carassones, mas... en Francés... Los esclains /èsklɛ̃s/
Los esclains.
- 16 A : Los esclains /èsklɛ̃s/
E los esclains...
- A : Eran de d'aquò's de Castanhièr, d'un mètre trenta... (... ?)
E èran retenguts pels...
- 20 B : Pel carbon.
- A : Pel carbon, e pel pèdrech e la bèla. (?)
E alara, anavan d'un pèdrech à l'autre ?
- B : Voilà !
- 24 A : Anavam... Garnissián d'un pèdrech à l'autre e, ennaut, d'una bèla à l'autre
E portava un nom aquel... Aquela paret qu'èra facha ambe los esclains ?
- B : Lo parament.
- A : Lo parament.
- 28 *Lo parament.*
- A : Lo parament.
- B : C'est à dire aquí, veses, aquò, seriá lo parament. Lo parament, c'est à dire èra de cada costat. Metem qu'aicí siáque una galariá, aici veses ; e alara
- 32 aici cal que i aja (?) una altra muralha coma aquí.
- A : E alara veses, cada d'aquò's que se virava, quand se cambiava la voès de pça, lo d'aquò's, à un caireforc, ont arribavan los vasons, e ont se fasiá, caliá far un plancher /plantsê/. E caliá... Per téner aquelas pèças (perqu
- 36 caliá que los vasons poguèsson passar). Alara caliá tornar copar los pèdre (I aviá de picaires) e metiam, apelàvem aquò, una bèla d'intrada.

La bèla d'intrada ; èra al...

4 A : Alara una outra d'aquò's, un autre quadre, coma un quadre : un pèdrech e un boès que passava, que trapava los autres ; que trapava los (... ?) E se metián dins l'alinhament, qui siaguèssa plan drech, plan alinhat que...
E apuèi, per escolar lo carbon, que siaguèssa drech. Aquò fasiá los plans enclinats.

8 *Los plans enclinats... E alara la "sharpanta" qué, dins un plan enclinat o dins una galariá principala èra à pauc près la mèma ?*

B : Òc.

A : Era çò mème.

Era çò mème.

12 A : Era çò mème !

E aquò èra calat, per exemple/pèrtséplé/: La bèla dins los forcatèls dels pèdreches, e pas mai ?... Teniá coma aquò ?

A : Teniá pro, perque lo dessus cachava. Sabes que ! Auèi teniá lo còp e lo
16 lendeman tanplan èra espotit.

I aviá pas d'autre biaís per ba...

A : A non. Plan pinçat, e voilà e...

B : E metiam un cunh, de còps, s'aviá un bocin de jòc (Rires) /kuñ/

20 *De còps caliá un cunh ?*

A : Caliá un cunh sul boès e sul pè... (... ?)

B : Òc, (... ?) èra un cunh (... ?) un tròç de plancha e...

A : Un tròç de plancha e... Un cunh sul pèdrech, un autre sul boès, que portèssa
24 plan aital. S'espotissiá pas tan lèu, ni mai, lo pes... La bèla se cintrava pas, se portava. Se portava pas, autrament, lo d'aquò's se quilhava, de cada part, e clac ! fasiá (... ?).

E suls costats aquí, lo carbon, cachava pas ? Sus aquelses esclains ?...

28 A : E si. A ben si ! Butava, mas los arrestava.

B : A, de còps petava.

A : Arrestava, e teniá las d'aquò's ; e dins-t-aquel temps...

I aviá pas de renforçament ?

32 B : A non !

A : Non. Dins-t-aquel temps un autre d'aquò's, un autre passatge èra fach, e
quand viravan tornavan al d'aquò's. Perque un passatge de còps que i a, de còps que i a teniá sèt o uèit jorns. D'autres còps, ambe las talhas, cada
36 jorn, o cada dos jorns cambiavan, mas, d'autres còps n'i aviá per uèit jorns, quinze jorns, aquò depend.

- A, tenián una setmana à pauc près , aquelas...
- B : A, è ! Aquò depend.
- A : Aquò depend !
- 4 *Pas las gròssas... ! ...*
- A : Las gròssas galariás tenián... Califá que tenguèsson tot lo temps. Alara aviá totjorn...
- Mas al cap d'una setmana, de còps èretz obligats /awblitsats/de tot cambi*
- 8 *Bèlas e tot ?*
- B : S'èran escrasadas.
- A : S'èran escrasadas.
- B : Se lo terren forçava.
- 12 A : Quand forçava. Quand forçava pas e ben...
- B : Quand forçava pas, teniá d'annadas entièiras.
- A : D'annadas entièiras.
- I aviá pas un nom especial aquí, per cada terren... Per dire : "aquel terren s'afaïssa facilament ..."*
- 16
- B : Ò non ! (... ?)
- A : Benlèu (?)
- Non ?*
- 20 B : Vèsi pas. La bèla d'intrada èra cablada (sai pas s'o t'a dich ?)
- A. A ! èra cablada !*
- B : I aviá'n cable d'acièr, e aquel cable teniá pel moyen /mwayèn/de cavalièr. C'est à dire, un rondil raiat /rélyat/, coma aquò, qu'enfonçavem.
- 24 A : Perque, èran arribats d'accidents, que las d'aquò's petavan coma aquò, e.. E alara aquò... Preniá aquela d'aquò's de i metre un cable. I a de cables d'acièr, aquí, aquel cable... Alara se metiá dejós ambe de crampons, aquí, de cavalièrs.
- 28 B : De cavalièrs.
- E vos servissiatz totjorn dels pèdreches ? Per téner la bèla, i aviá pas jamai... Los piquets... Los piquets verticals, aquí, èran totjorn de pèdreches ? !*
- 32 B : Eran pas verticals !... A ! los... los... oui, oui.
- Los pèdreches.*
- B : Oui. C'est à dire que lo pèdrech (sai pas cossí t'explicar), èra un boès entalh... Un boès redond, e preniam la lama de la ressèga nautres. Veses ?
- 36 Alara quand la lama de la ressèga èra enfonçat al fons, preniam la pigassa (... ?), e aquò s'apelava un pèdrech. Veses. E la bèla, èra entalhada...

- A : E la bèla èra entalhada tanben, se... se... (... ?)
- B : Comprenes ? Fasiá... Sai pas se comprenes aquò ?
- òc, òc.*
- 4 B : As pas un crayon /kréy^un/ aquí ? Te fariá'n truc. As pas quicòm per escriure aquí ? Non ?
- Si, si, ai de papièr.*
- Tè !... tè, veses ? Per exemple i a... I a un tavèl aici...
- B *A òc.* (Cadilhac es en tren de dessénhar)
- I a'n tavèl aici veses ?... Alara aquela bèla, èra entalhada aquí, veses ? là. E entalhàvem lo pèdrech tanben, veses... Aquí metiam lo boès en gula de lop, veses, que veniá... Sai pas lo... Sai pas lo te far ieu coma cal
- 12 aquí veses, veses ?
- A òc.*
- B : Aviás ton boès aquí ; enfin èra virat autrament, veses aquò aquí. Aviás ton boès aquí... A ! La puta ! (... ?) (Quauqua maganha per far còrrer lo gredon)
- 16 Na ! Aviás lo boès que pinçàvem aici e aquí i aviá un autre boès... (Atend, cossí marcha aquò ? Aital aquí. Era copat aquí, veses ?)... que se veniá emboetar aquí dessús. Veses ? Comprenes aquí ? Portava sus aquí, sus aquò /suraki/ aquí veses ? Aquel bot èra copat aquí tanben (... ?) veses, del
- 20 pèdrech. Aquò èra lo pèdrech aici, veses... Là... Voilà. Veses ? La bèla e lo pèdrech. E aviás ton boès... Aquò s'apelava "n boès en gula de lop".
- Alara ambe la pinça, lo trapavas aici, e lo coençavas contre lo ponde, amont, contra lo...*
- òc, òc.*
- B : Lo plafon. E fotiás tos piquets aici, metem qu'aici i ajès un autre quadre, veses coma aquò ; aquò s'apelava un quadre. E alara aici, fotiás tos piquets aici coma aquò, veses, (cada vint-e-cinc o trenta centimètres. Veses ?) que
- 28 tenián lo parament. C'est à dire, que lo carbon que s'efritava, è ? lo fasiás tombar dins la galariá (?) E aquí, environ, i aviá dos quaranta... A l'epòca que te parlam aquí, veses. Fasiá dos quaranta. E la nautor èra à pauc près, fasiá dos quaranta de naut... tres mètres quelques còps.
- 32 A : Oui, se preniá tres mètres, mas...
- B : Mas enfin...
- A : Dins los shantièrs reguliers, çò que milhor anava...
- B : Dos quaranta.
- 36 A : Dos quaranta (... ?)
- B : Dos quaranta. Veses ?

- A : Que poguèssas arribar à cima. Autrament, tres mètres apuèi, cal de madrièr
/madrièr/ per far (... ?)
*E aquò son los pèdreches. Totes dos portan lo mème nom. (comentari suls
dessèns de Cadilhac)*
- 4 B : Non non non... E non ! Aquel, es lo pèdrech. Es aquel, que quand la bèla e
entalhada...
Es aquel que tòca la...
- 8 B : Totes dos... Totes dos tòcan lo parament. òc, òc.
C'est à dire, metem que i aja una muralha aicí e un altra muralha aicí...
Mas un pòrta lo nom de boès... Perque i a una gula de lop aicí. Veses ?
Aquò. E alara aquela gula de lop, esposa /éppawjo/ la fòrma de la bèla.
- 12 A òc. Veses. Mas tanplan, de còps que i a, de cada costat, i a un... i a
un pèdrech.
A òc... Costè disètz que s'apèla aicí ?
- B : Aquò... S'apèla'n boès. Un boès à pinça aquò. A òc. Un boès à pinça.
- 16 *Es lo qu'a la gula de lop.*
- B : E aquel d'aquí s'apèla lo...
A : Lo pèdrech.
B : Lo pèdrech. Aquò's lo veritable nom è ! /bèritaplé/ Encara a pas cambiat.
- 20 A : Perque veses ara, dins-t-una galariá principala, qu'es per durar'n brieu
s'emplèga pas aquò. /sémplòyopas/ Se mes-t-un pèdrech de cada costat. Aquí
es pas que... Lo d'aquò's s'emplèga /sémplòyo/ per reparar un bocin, o per
doblar, o si que non dins l'explotacion /lèhplwatasi'u/, dins los shantièr
- 24 B : Perque lo parament, en butant, o pòt far cedar aquò. Tandis qu'aicí/tandik
pòt pas ! lo far cedar.
A : (... ?) E alara la galariá principala (coma aquí fasiam una galariá) alara
a... un pèdrech de cada costat. E aquò es lo boès à pinça aquí ambe lo quar
- 28 e aquò... Aquò es... Era per l'explotacion. Mas aquò son de metòdas, que
jusca-z-en quaranta èran d'aquò's. Ara...
B : Ò encara se fasiá, quand partiguèri /partièri/ ieu !
A : Oui pels d'aquò's, mas pas pertot.
- 32 B : A ben, per las principalas galariás se fa en cintre, ara.
E per trabalhar la... Pèdreches, bèlas, tot aquò, vos serviissiatz de...
A : De la ressèga e de la pigassa.
De la ressèga, de la pigassa... Aviatz pas res de...
- 36 B : Aviam un autre otís, un soquet, qu'apelàvem : "un shantièr". Un soquet qu'
aviá aquela fòrma, aquí veses ?

- A : Pausàvem lo d'aquò's.
- B : Pausàvem lo... l'autre boès aquí. Veses. Trapàvem un rondilh. Aquel rondilh ambe la pigassa quand arribàvem, è ?...
- 4 *Un rondilh ? disètz.*
- B : Oui, un rondilh... Enfin. Apelàvem aquò un rausèl. E alara aquel rausèl, i fasiàm aquela fòrma aquí. Veses ?
- A : Alara lo boès... Jasiás d'aquò's aquí...
- 8 B : Jasiás lo boès aquí, sus aquel truc...
- A : E trabalhavas aquí.
- B : E trabalhavas aquí dessús. Perque, aquela expècia /èspèso/ de truc un bocin pus (... ?) aquí veses, l'empachava de rotlar. E alara un de cada costat, à genolhs aquí /tsinçuls/ (te pausavas per tèrra) ambe la ressèga, tiravas. E alara, quand caliá far aquel boès aquí, veses ? Fasiàm aquò, aquí, veses quand caliá far aquel boès. Per exemple (... ?) *Perque quand èra acabat aquò (... ?)...*
- 16 B : Voilà. Alara lo copàvem à pauc près à... A-n-aquela penta. E apuèi aicf, ambe la pigassa (un còp qu'èra copat a-n-aquela penta), ambe la pigassa, lo curàvem coma aquò aquí, veses ? *Lo curavètz.* Voilà. Voilà ! E alara obteniás un boès à pinça. Aquò !... E lo pausàvem aquí dessús. Sul rausèl. *E alara, tot aquel trabalh de boasatge se fa dins la galariá principala... /galaryò/*
- 20 B : Ò, dins totas las galariás ! /galaryès/ ... *Pels plans... oui. E una galariá principala, per exemple, pòrta pas un nom, per rapòrt à las autras ? Disetz : "La galariá principala" ?*
- 24 B : A oui, pensi. Oui oui. *E apuèi i a lo... metem /mèstén/: anam de l'airal /aidar/ ont es que... La galariá principala, qué, ont es que tot debòcan... debòcan... deboca. E*
- 28 *apuèi anam sul shantièr. Alèra, passam per ont ? Per la galariá principala, e apuèi ?*
- B : E ben apuèi...
- A : Per anar'l shantièr ?
- 32 *De.*
- A : Montam un plan. *Un plan.*
- B : O una remontada, aquò dependiá.
- 36 A : O una remontada, aquò depend. S'òm veniá d'enbàs... Perque i a dos nivèls : lo nivèl cent quaranta (enfin aicf dins aquesta mina)... I a lo nivèl d'escolament, e lo nivèl que... de servituda que... (... ?) S'arribas d'ennaut,

te caliá davalalar al shantiêr en davalant ; s'arribas enbàs, fasiàs en montant.

- B : C'est à dire... Per exemple i a lo shantiêr aquí veses ? Avias ton shantiêr aquí. Alara, per exemple arribavas dins la galariá principala aici. È ?
4 Arribavas aquí al potz, dins lo potz aici, è ? Arribavas aquí, alara as lo potz dins la galariá principala aici. Bòn, la galariá principala èra planièira. Veses ?
8 A quicòm pròche. Bòn. Apuèi arribàvem (voliam anar al shantiêr). Aici...
(Cadilhac es en tren de dessenhar)

Arribàvetz à ?

- B : Non. Aquò's la galariá principala aici ; è ? Voliam anar al shantiêr (per exemple), voliam montar amont /m^untam^un/, alara... I a un caireforc aici.
12 /karéfu^r/ Veses. E la galariá contunhava. (Cadilhac es en tren de dessenhar)
Alara aviam d'obrièrs qu'anavan... Que montavan lo plan enclinat aici, veses ?
montavan lo plan enclinat ; e d'autres lo davalavan... Tu comprends ? Òc.
E totes... Totes aquelles obrièrs... Un tropèl virava à gaucha, un autre
16 pèl virava à drecha, un autre tirava tot drech.

Èra un caireforc que se...

- B : E ben apelàvem aquò un caireforc. E alara aquí, ont te parlava de la bèla d'intrada, aquela bèla d'intrada se metiá aici. Tu comprends ? Òc. De cada
20 costat aquí i a una bèla d'intrada, n'i aviá quatre bèlas d'intradas aici veses.
Aqueles bèlas d'intradas èran cabladas aquí. C'est à dire qu'èran encastradas
naut, comprenes ? (Ieu o fau per tèrra ieu aquí...) I avia'n cable e teniá
amb un cavalièr.

- 24 *E la segonda bèla... ? Bon, çò primièr, èra lo primièr... Lo primièr quadre
èra fach ambe la bèla e los boèses à... los pèdreches.*

B : Oui.

La segonda, s'apelava totjorn la bèla ?

- 28 B : A s'apelava totjorn la bèla. Tot çò qu'èra ennaut...

La bèla d'intrada èra la primièra !

B : Oui oui. La bèla d'intrada (... ?)

A : La bèla d'intrada, èra per suportar las autras.

- 32 B : Voilà. E alara, aici, veses, ennaut, i a de pèças coma aquò aquí que portavan sus las doas bèlas d'intradas : aquò s'apelava "un plancher"/unplantsè.
Lo plancher. Lo plancher es al caireforc ?

B : Lo plancher... E òc, mai que mai èra al caireforc.

- 36 *La teulada del...*

B : Voilà ! Lo plancher es amont. Veses ? I aviá aquela bèla e sus aquela bèla i aviá de piquets, en travèrs, o d'esclains. Tu comprends ? Per empachar lo

carbon de tombar. Quand i passàvem /kantipasabèn/ aquí è...

Mas los esclains... I aviá... I aviá pas qu'una tièira d'esclains ?

B : A oui. Eran mèmes à une vintena de centimètres un de l'autre.

4 *C'est à dire, que siàgue sus la teulada que siàgue suls costats, èra la mèma espessor.*

B : En principe. /énprènsipé/

A : En principe.

8 *E, per rapòrt a-n-aqueles galariás, la voèses, passavan pas pertot !*

B : A las voèses...

Cossi se... ont es que i aviá pas que las voèses, enfin que... Ont lo rotlur passava...

12 B : La voès principala i aviá...

A : Seguissia... Passava...

B : Passava aquí ! *Dins qu'una galariá ? Dins qu'una galariá ? Dins la galariá principala.*

16 B : Dins la galariá principala.

A : Dins la planièira. Es aquela.

Dins la planièira.

B : Òc, aquò s'apelava una planièira tanben, oui.

20 *E lo monde i passavan per anar trabalhar, e mai los vasons e...*

B : Mas de còps que i a quand èras al shantièr...

A : Quand èras al shantièr, n'i aviá una altra que partissia d'aquí; anava rejónher /rétswèndré/ l'autra.

24 B : Voilà. Anava rejónher /rétswèndré/ al caireforc aici.

A : Es aquí que davalava...

B : Lo carbon.

A : Lo plan enclinat... davalava lo carbon. E èra davalat amb una poulie /p^uli/

28 o un truèlh /trul/.

B : Comprenes ? E alara aici, i a una placa tornanta /t^urnéto/ aici. En principe. Enfin, aquò depend.

A, correspondiá al caireforc...

32 B : Correspondiá al caireforc òc. Enfin al caireforc òc...

A : E alara aquí, los vasons, los caliá far tornejar.

B : Los caliá far virar. Arribavan drech aici, alara i a un tipe per los virar aquí. Sables ? A òc.

36 A : Descrochava lo cable, un tipe que descrochava, e en mèmes temps virava, e lo...

B : E ton vagon, lo butavas aici...

E aquelas placas carradas, òm ne vei pas al jorn tamben ?

B : E ben...

A : De rondas si.

4 N'i aviá, n'i aviá !...

B : N'i aviá pertot al jorn. Mas ara sai pas...

A : Ara... Ara n'i a pas mai.

b'an /bòw/ suprimat.

8 B : Alara i a'na placa ronda o carrada. Veses. Aquela placa ronda, ton vagon arribava aquí ; lo te caliá arrestar e lo viravas, dins sens que voliás : o aici o aquí. E apuèi, quand la jornada èra fenida, arribava sovent que disiás al camarada : "Atend-me al caireforc". Era lo rendez-vous /randéb^q/, aquò'quf.

12

Era lo rendez-vous.

B : Lo rendez-vous. Los tipes qu'arribavan d'amont, passavan aquí ; lo tipes qu'arribavan d'aici, passavan aquí ; e los que montavan al plan enclinat comprenes, podián pas (... ?) Alara coma aquò se sesián... (Rires) Se sesián al caireforc !... Per atendre lo tipe. Lo tipe qu'arribava en davalant, anava plan, mas quand caliá montar aquela puta de plan aici...

16

Era lo rendez-vous. E ben ara que parlam d'aquò ; de l'airal /laydar/ ont es que lo monde se pausan !... Avem parlat un bocin del trabalh...

20

B : Òc.

Ara parlam un bocin de nos pausar...

B : E ben òc.

24 *Quand manjàvetz, manjàvetz ont que siaguès ? /késiès/*

B : E ben en principe, quand èra pas tròp luènh /l'uèn/ nos balhàvem rendez-vous à un airal aital. Lo rotlur /r'ulur/, per exemple ; perque i podiá aver un rotlur que descrochèssa aici e un rotlur que descrochèssa aici.

28

E quand manjàvetz...

B : E ben aquò dependiá. De còps que i a nos balhàvem rendez-vous, per manjar...

A : Los shantièrs, veses, los shantièrs arribava... Se tenguèt un brieu que, tot lo shantièr manjaván ensembles, mas apuèi... o defendèron.

32 B : Oui, apuèi o defendèron.

A : Quand èra l'ora de manjar, s'èras quatre... Cinc o siéis cobles /k'uplés/ aquí (... ?) (Perque trabalhavas de dos en dos). Alara s'èras cinc o siéis cobles, al mièg del shantièr anavas (... ?) à l'ora de manjar. Apuèi, trobavan qu'i se metiá tròp de temps, perque totjorn, parlavas entre un o l'autre (Rires)

36

B : I aviá totjorn quicòm à dire... I aviá totjorn quicòm à dire. Comprenes ?!

A : E apuèi... o suprimèron.

E ben, me podètz dire, à pauc près qu'una èra la museta tipa d'un minur ?

4 B : Ò ! ... De nòstra epòca la museta d'un minur anava pas mal...

C : De qué i aviá dedins ?

B : E ben ai entendut dire ieu, pels tipes qu'avián trabalhat avant ieu à la mina, qui i aviá sovent un trufet et una ceba. Aquò disián qu'èra lo d'aquò's d'un minur.

A : Aquò i èra mas i aviá (... ?) quand mèmes. Lo d'aquò's de la d'aquò's tipa, coma aici lo minur, lo d'aquò's : un tròç... i aviá de gratons o de salsissa...

B : A, oui oui.

12 A : Un talhon de gratons, de salsissa, o un talhon de bodin, un talhon de (...?), e una ceba.

De... de carn ! De carn ?

B : Oui de viande.

16 C : De pòrc. De pòrc !

B : De pòrc. Plan de pòrc oui.

A : Plan de pòrc. Perque tot lo monde sangnavan lo pòrc. Totes los minurs sagnavan un pòrc.

20 *C'est à dire, podiatz pas... Fasiatz pas ?... Dins certanas usinas, al jorn, al jorn à las Lavariás ba fan : meton à caufar la gamèla dins lo forn...*

A : Oui.

Vautres ba podiatz pas far.

24 B : A non ! A non, èra pas possible.

A : Non èra defendut ; mas... se seriá fach çò mème...

Oui, i avia pro carbon per far caufar !

A : I aviá de carbon...

28 B : Òc, i aviá de carbon !... (Rires)

A : Non, mas... Ambe la lampa ! Ambe la lampa n'i a que o fasián de còps que i a... Veses, plantavan... Aquela... Per téner la lampa. Aquela lampa (... ?) Aviás un martèl aquí, lo d'aquò's. Plantavas lo martèl per... per pèdrech aquí e... A òc. La lampa à carbure, te calfava. Mas èra defendut de far aquel trabalh !

Era defendut. Calia...

36 A : Dedins !...

Eretz obligats de manjar...

- A : Calia pas de fuòc.
 ... *de manjar freg. E ben, se beviá... Se beviá plan quand mèmes ?*
- A : Perque aviás set ! Per fôrça.
- 4 B : Fasiá caud comprenes !
 A : Sabes que !... *Fasiá caud ! Qu'una temperatura fasiá ?*
 B : Ò o !... Benlèu trenta degrès (?)
 A : Ara es aerat. Mas ieu quand començèri... Arribavas, quitavas tot, gardava
 8 pas que la cauças, e sovent èras tot en susor !
 B : A oui ! Los minurs trabalhàvem torse-nuds /tòrsénuts/
Torse-nud ?
 C : Veses la Rolande Trempé, n'a pas parlat d'aquò, del pòrc.
 12 *Disètz que... N'a pas parlat del pòrc ?*
 C : Era tota'na... Era, aquò, un institucion, aquò, cada carbonièr tuava son
 pòrc, e lo pòrc lo preniá'l cròs. Era la basa de l'alimentacion del cròs.
 E lo carbonièr aviá totjorn sa vinha, e sa vinha èra... (I)
- 16 *Òc. A oui. Manjava çò seu !*
 C : Manjava çò seu e beviá son vin. Al cròs.
 A : E beviá son vin. Ò oui, çà !
 B : A oui !
- 20 A : Perque...
 C : E quand dis que lo "paysan-mineur" exista pas... E ben èra tipique /tipik/
 aquò del comportament del carbonièr d'aicí !... Lo pòrc e lo vin.
 (... ?) *que darrièr aviá sa... sa borieta.*
- 24 C : Òc òc.
 A : Dins la nòrd es pas aquò, perque degun /dégus/... Dins lo nòrd èra pas çò
 mème. Lo minur del nòrd es pas... Era pas lo mème genre de vida ni mai lo
 d'aquò's d'aicí.
- 28 *Eran pus obrièrs.*
 A : Eran mai obrièrs. E avián pas de d'aquò's... Tandis qu'aicí si, se...
 /tandikaysisi sé/ La museta anava plan... Se preniá... Tot lo monde preniá
 per manjar...
- 32 B : A oui...
 A : E per beure. N'i a plan que lo qu'èra al picatge i calia... (I)

(I) L'enregistrament es copat.

Avèm vist, en gròs, lo trabalh del picaire e del boasaire. De qué i aviá coma autre obrièr, al fons ?

B : Lo plaçaire de fèr.

4 A : Lo plaçaire de fèr.

Lo plaçaire de fèr... De que fasiá ?

B : Cambiava lo...

A : Cambiava las voèses, aquí, del d'aquò's... Del...

8 B : C'est à dire, dins los shantièrs, coma t'explicàvem tota à l'ora, mas que (... ?) comprèner. Veses, aviás... Aviás una voès aici, Veses ?... *Òc, òc* (Cadilhac fa un autre dessenh)

12 Enfin aquò èra una voès aici, Veses ? Es lo shantièr aquò. Alara cada còp que explotavan lo carbon, te daissavan tres o quatre jorns, veses qu'avián...
Avián despilat aici, aquò èra...

Avián ?... Avián ?...

B : Despilat. C'est à dire : avián trach lo carbon.

16 A : Avián enlevat lo carbon (?) ; (... ?)

B : Aquela voès, la montavan dos mètres pus naut. Me seguisses ? Veses. Aquò lo metián aici. E alara te montavan aquò (teniá ambe de cunhs aquò aici... Veses aquò aquí. Ambe de travèrsas de fèr e de cunhs. Aquí) Alara enlevavan aquelas
20 travèrsas à còps de pics, /akòtdépits/ e aquela... aquò... Apelavan aquò una escala. Aquela escala la montavan dessus pus naut.

E l'escala èra, disètz ?

B : Aquò.

24 A : De travèrsas...

B : De travèrsas.

A : E de ralhs.

B : E de ralhs.

28 *E lo plaçaire de fèr...*

B : Era son trabalh aquò.

... pausava los... los ralhs.

A : Oui, oui.

32 B : Oui, oui.

A : Pausava los ralhs e en mèmes temps... Cada còp las placas, aquelas placas rondas aquí...

B : Aquelas placas rondas, aici. Veses ?

- A : (... ?)
Als caireforcs ?
- B : Voilà.
- 4 A : Als caireforcs.
Era lo que s'ocupava de la voès.
- B : Voilà.
- A : De l'entretèn de la voès.
- 8 B : Voilà.
E de qué se servissiá aquel òme ?
- B : È ?
De que se servissiá coma otts ?
- 12 A : De claus. E un pic.
 B : A, e... De claus e un pic. Ò de claus pas gairas !
 A : Una massa... Si, si ! Èra (... ?) pels bolons.
 B : A ben òc ! E ben òc.
- 16 A : Aviás un jòc de claus, e una trancha e una borra.
 B : E òc. E òc.
Disètz una ?...
- A : Una trancha.
- 20 B : Sabes pas qu'es una trancha ?
 A : Perque caliá... Caliá copar lo fèr ! Totjorn èra pas, de la mèma dimensiò.
Era per descopar lo fèr ?
- B : Sabes pas qu'es una trancha ?
- 24 *Non.*
 B : N'ai una. La te pòdi far veire apuèi. Es coma un martèl tranchant./trantsèl
 A : Es coma un martèl, es tranchant d'un costat. A. Veses ?... *Mas...*
 A : E copava los ralhs aquò.
- 28 *A òc. E es un obrièr que fà aquò.*
 B : Ò un obrièr...!...
 A : Qual que siáque /kalkésègo/
 B : Qual que siáque /kalkésègo/. S'agís d'èsser fòrt.
- 32 A : Enfin, l'an apelat "lo plaçaire de fèr". A òc. Aviá aquel nom de plaçaire de fèr.
Mas la... la trancha, es un utís per un obrièr, à man...
- B : Es un martèl...
- 36 A : Es un martèl.

B : Es un martèl que fa aquò.

A : Es talhent d'un costat.

B : Tè, veses, tè ! (Cadilhac ne fa lo dessenh)

4 A : E lo pausavas sul fèr, sul ralh aquí, e un aut.../... e l'autre ambe la massa, ambe la gròssa massa, i tustava dessus. Fasiás una entalha, e tan pauc qu'ajèssas...

A, mas i aviá un tipe que tustava amb una massa ? /anduno/

8 B : A oui.

Èran dos alèra.

A : Òc mas èran dos. Cal èsser dos.

N'i aviá un que teniá la trancha, l'autre...

12 A : (... ?)

B : (Comentari sul dessenh) Veses. Voilà. Aquela trancha aviá'n margue aici.
Aviá'n margue.

16 B : Aquí. Bòn. Mas, te pòdi... N'ai alà de tranchas. Veses. Alara (enfin es pus large, quand mèmes aquò) e es tranchant. Es coma un pigasson, mas pus espès. E lo tipe bombava ambe la borra aquí dessus. Un tipe te teniá... teniá la trancha, l'autre ambe la massa bombava, copavas ton fèr.

Bombava, disètz ?

20 B : Bombava ! Òc !!... (Rires) Bombava.

A : Tustava.

B : Tustava.

Benlèu, per la massa, òm dis pus lèu "bombar" que "tustar" ?

24 B : Bombar... Ò... ! ... Aici... E alara per raçordar aquel fèr /rakʉ rdakélfèr/ aici, veses (perque i a... La longor, sai pas quant fa... tres mètres ?)

A : Ò cinc mètres ! /mèstrés/

B : Cinc mètres ? /mèstrés/

28 A : Cinc mètres cinquanta.

B : Benlèu... Veses. Alara quand la... (Aquela longor, de còps i a de longors de cent mètres, la caliá ajustar)... Veses. Alara, l'ajustàvem e amb un autre /émunawtré/ tròç de fèr aquí, de cada costat, veses, coma aquò aquí...

32 A : De platinas.

B : De platinas. Apelàvem aquò, una eclipsa.

Una eclipsa.

B : Òc veses. (Referéncia al dessenh)

36 A : Òc.

- B : E alara aquela eclipsa dintrava dins lo fêr qu'era crôï, sabes, totes do
èran crôïs, e i aviá dos bolons. Un bolon aquí, un bolon aici. Un bolon
aquí...
- 4 B : *Es per manténer la linha aquí.*
- B : Voilà !
- A : Es per manténer la linha.
- B : Es per manténer la linha... E la linha èra mantenguda per aquelas travèr
8 aquí. Aquí èra parèlh. Tornàvem partir (... ?) èra çò mèmes aquí, veses (...)
E aqueles bolons aquí, pòrtan pas un nom ?
- B : Ò non.
- A : De bolons (... ?)
- 12 *Las ec.../... Cosst avètz dich ?*
- B : Las travèrsas !... Aquò son las eclipsas aici, mas aici son las travèrsas
De qu'un bòes èran...
- B : A non !
- 16 A : I aviá de fêr e de bòes.
- B : I aviá de fêr e de bòes. Eran en garric.
E dependia de...
- A : I aviá doas qualitats de fêr. Dins los shantièrs (... ?) i aviá de fêr à
20 cunhs, e de fêr à talons.
- B : Òc... Òc.
A òc... Es tot çò que se servissian de... coma utls ?
- A : Ò, un pauc.
- 24 B : Avian'n pic.
- A : Avian'n pic...
I a la trancha...
- A : ... un pic fòrt. (... ?)
- 28 B : Un pic à talon ! Aviam un pic à talon.
Per traucar las travèrsas, ambe qué fasiàn ?
- B : A, mas...
- A : A mas, avian un d'aquò's, avian una virona.
- 32 B : Avian una virona.
- A : Mas aquò èra pas que dins las... dins las grandas galariás. Lo plaçaire
fêr , aviá una virona e... e de tirafonses /tirofonsés/! E una clau...
La virona e los tirafonses. Mas dependia de la galariá /galaryò/, depend...
- 36 A : Oui oui.

- B : Dins la galariá principala... (... ?) (I)
- A : ... Mas dins los shantièrs, i aviá pas que de d'aquò's leugièrs /lawtsès/,
(... ?)
- 4 B : "La travèrsa à Lion", apelàvem aquò.
La travèrsa de ?...
- B : A Lion.
- A : A Lion. *A Lion ?*
- 8 B : Òc.
- A : I aviá un d'aquò's d'un costat, un arrèst, e de l'autre costat un cunh. Alara
per tirar lo d'aquò's, tiravas lo ralh en rèire /énrè/ e montavas e voilà.
- B : La travèrsa, veses, èra tenguda aicí per... (Era ralhât aquí, aquela travèrsa ;
- 12 èra ralhada, de cada costat). E alara aicí i a un cunh aquí veses.
- A : Un cunh de boès. (... ?)
- B : Un cunh de boès. Aquel cunh fasiá coma aquò. Alara un tiravas aquel cunh dins
la travèrsa, de cada costat aquí. *A òc*. E alara, aquò juntava ; èra... Aviá
- 16 la mèma longor... la mèma largor /larts^{ur}/ pertot. Perque se una travèrsa
mancava un cunh, lo rotlur quand arribava ambe lo vagon... òp !
- A : Lo fèr s'escartava...
- B : Disiá : "Ai agravat !" Veses.
- 20 "*Ai agravat*" disiá ?
- B : Òc : "Ai agravat". Lo vagon èra per tèrra.
Aviá abocat !... /ab^{ur}kat/
- B : E non, se... se...
- 24 A : La ròda, èra tombada de sul ralh.
- B : Era tombada de sul ralh.
- A : Alara lo caliá far remontar.
A ! Per dire desralhar disiá : "Ai agravat".
- 28 B : "Ai agravat"
Disiá pas : "ai desralhat" ?
- A : Non non !... "Ai agravat".
- B : "Ai agravat".
- 32 *Benlèu es una expression de...*
- A : Una expression de minur.
- B : Pardi...
... de minur.

(I) Entravesament)

- B : Òc. "Ai agravat"... disiá lo tipe. E alara de còps que i a lo camarada (... ?) è ! te caliá pas entravar la circulacion, perque lo porion /purit arribava lèu, e te demandava d'explicacions. Comprenes ?
- 4 A òc. (... ?) vos pialhavan !
- B : E de compliments n'aviam pas sovent !
Òc. Erau sevères.
- B : Cada còp que passavi al burèu, i soi pas jamai estat coma secretari !...
- 8 Sabes !... (Rires)
E la talhièra ?... /talyèro/
- B : Si, e ben... La virona !
- A : La virona !
- 12 La virona e la talhièra, es çò mème ?
- A : La talhièira. /talyèiro/
- B : La talhièira.
I a dos noms ?
- 16 B : Ò, ben...
I a la talhièira disètz e...
- B : La talhièira, la virona es parèlh, es lo mème otís.
A òc ; e pòrta dos noms.
- 20 B : Òc.
D'apuei... E depend pas de las epòcas aquò. Disián... Mas, mai que mai disiatz "la virona".
- B : La virona, òc... La talhièira...
- 24 La viròla ?... De qu'es la viròla ?
- B : La viròla...
- A : Es per virar lo...
- B : La viròla es per...
- 28 A : Per far (... ?) lo tirafons.
- B : Es un otís ambe una ponhada : coma'quò'quí.
(Cadilhac far lo dessenh)
Es per vissar ? Benlèu.
- 32 B : Voilà.
- A : Un clau, es.
- B : Es una clau. La viròla es aquò, tè !
- A : Coma un te, es cròi (... ?) pel fons, que i a un d'aquò's carrat que i pa
- 36 (... ?)
- B : Voilà. Veses.

A : (... ?) (I)

A, òc es per viassar. Es una clau qué !

B : Es una clau. As aquí la viròla que se'n servissián pels tirafonses.

4 *E me podètz descriure /dékriRé/ una voès ? I a los ralhs, i a aquelas eclips.../...*

B : Las travèrsas.

Las travèrsas.

8 B : L'eclipsa per racordar... L'eclipsa es per racordar ! Los dos ralhs...
Los dos fèrs.

Òc.

B : Veses. Apuèi...

12 *E per cambiar de voès ?...*

B : A i una gulha ! de còps que i a.

Una gulha... E de qu'èra una gulha ?

B : E ben c'est à dire, la gulha èra coma...

16 A : Un embrancament. (... ?)

B : Un embrancament ! Per exemple aquí... Volèm partir aici coma aquí, e alara per... Volèm partir aquí, sus aquela voès, nos caliá un truc aital aquí, veses ? C'est à dire i aviá una... En faguent /fén/ la gulha, en virant la gulha, viràvem sus aquesta voès aici.

(Cadilhac fà lo dessenh)

Òc.

B : Sai pas se...

24 *Òc òc.*

B : ... se comprenes ?

Òc òc òc, es lo...

A : I aviá... I aviá un cur, coma un cur e... Ambe quatre d'aquò's, e apuèi una
28 poncha de braces...

Un cur ? (I)

B : Un cur... Aquela poncha de braces, veses...

A : Que fasiá coma aquí e coma aquí...

32 *E aquel caireforc ?...*

A : Suivant la d'aquò's que voliás passar. (?)

B : Aquí riscava pas d'èsser un caireforc. Riscava de còps que i a te fasiá un embrancament solament. (?)

(I) Entravescament.

- A : Un embrancament e aviás pas besonh d'un caireforc.
- B : Veses aquí, aquí se voliam partir sus drecha, i aviá un truc aici qu'apare
vem un colhon (n'as entendut parlar benlèu...?)
- 4 A : *Ôc ôc.*
- B : Sabes, e... *Lo colhon es la manada ?*
- B : Voilà.
- A : Es lo contrapés que fasiá...
- 8 B : Es lo contrapés.
- A : ... automaticament /otomatikómén/... te fixava lo braç de la gulha que sa
(... ?) pas.
- B : Voilà. Trapavas lo... lo colhon per la manada, tiravas d'un costat o de
12 l'autre, la... la gulha se durbissia ; e te permetia d'anar à drecha, o à
gaucha o de tirar tot drech. Veses. Se per exemple la gulha èra estada facha
(Veses. Arribavas amb un vagon aquí), se la gulha èra estada facha per al
tiravas pas tot drech, aviás ton vagon que virava aici.
- 16 A, *ôc ôc.*
- B : E arribava de còps que i a que la gulha èra mal facha e disiás que la gulha
èra en forcheta, sabes.
Quand la gulha èra mal facha, disiatz qu'èra en ?...
- 20 B : En forcheta. C'est à dire qu'anavas ni aquí ni aici : arribavas aquí, agr
vavas !
A *ôc.*
- A : Alara los wagons passavan pas (... ?)...
- 24 B : Passavan pas. Tu comprends ?... (... ?) Aviás una gulha en forcheta. (Rires)
A oui. E aquí vos fasián pas de compliments benlèu.
- B : E de compliments, n'avèm pas sovent ajuts ! Enfin ieu ! (Rires)
Alara per lo plaçaire de fèr, avèm vist à pauc près !?
- 28 A : Oui, oui. Ô ! aviá pas qu'aquò.
E coma autres trabalhaires al fons, qual i aviá ?
- A : Ô... ô !...
- B : Lo principal tipe que i aviá aquí es...
- 32 A : Passavan per lo d'aquò's, coma lo botafuòc quand portava la podra à...
/b'utofuòk/
Lo botafuòc ?... N'avèm pas parlat del botafuòc !
- A : ... quand portava la podra al picaire per far un avançament.

E de que fasiá lo botafudc ? Portava la podra al picaire, fasiá pas que la carrejar ?

B : C'est à dire que...

4 A : La carrejar, e la fasiá petar.

B : Fasiá petar... Apelavan aquèl tipe (sustot de mon epòca) "lo çaça-can"/kaso kó/
Lo ?

B : Lo çaça-can. Era'n tipe que susvelhava un bocin, veses, lo porion l'aviá...

8 *Çaçava lo can ?*

B : Non. Apelavan aquò un çaça-can.

Un çaça-can. Ouí.

B : Apelavan aquò un tipe... Era pas susvelhant /surbélyén/ per ainsi dire

12 */ènsidiré/ mas, èra un pichon mouchard ; apr'aquí, sabes. Disiá : "tè ! aquèl a fach aici, aquèl a fach alà !"*

Mas "çaça can" es un bocin dins l'idèia que çaça lo can !

B : E non ! A non ?

16 A : Es dins l'idèia que çaça lo que se jai !

C : Es un imatge, comprenes ? Es un imatge aquò. Lo çaça-can, çaça los que fasián los cans.

B : Alara sans te dire res, comprenes, o anava racontar al porion tot aquò :

20 "tat... tat... Aquèl d'aquí a fach aquò..."

Son de... de mouchards.

C : De mouchards.

De mouchards aquò.

24 B : Enfin, mouchards, pas totes, mas enfin tanplan n'i aviá que...

C : Lo mouchard èra apelat : "çaça can".

B : Lo çaça-can. Veses. Aquèl tipe veniá a-n-un shantièr, fasiá petar ; c'est à dire, quand èra traucat, i te caliá borrar los traucs, fasiá pas que duèrbe

28 una ponhada : plom ! è, è ! Tot èra fenit, e lo tipe aviá fenida sa jornada, arribava sovent ! Comprenes ?

E de que se servissiá per far petar ?

B : Per tombar lo carbon.

32 *Mas de que se servissiá coma otts ? De la podra, portava un nom aquèla podra ?*

B : A ! e, la dinamita

A : De cilita, o de dinamita.

36 *De cilita o de dinamita ?!*

A : La cilita dins lo carbon e la dinamita dins lo ròc.

- B : Òc.
- A : E aviá una... Coma una pila electrica, sensat. Perque davant fasiam petar.
Al debut se fasiá petar à la ficèla.
- 4 A *la ficèla ?*
- B : E ben es una mèca /mèso/
- A : Òc.
- B : Ieu o...
- 8 A : (... ?) à la dintrada aquí. Ieu, quand d'aquò's, nos caliá dintrar la ficèla.
(... ?)
- B : (... ?) (I)
- A : Aviam totjorn un paquet de ficèla à la pòcha.
- 12 E *per carregar son mate.../...*
- C : I te cal parlar de qué èra aquela ficèla (... ?)
- A : La ficèla èra de... I aviá de podra, e èra coma una mèca /mèso/ sensat. Una mèca d'aquò's aquí e...
- 16 B : Se consumava.
- A : (... ?) coma aquò, aquí, e de podra dedins.
E de qu'èra fa.../... De qu'èra ?
- C : L'apelavan "ficèla"
- 20 A : Apelàvem aquò de ficèla.
- B : Se consumava aquò, veses ; brutlava lentament.
- A : La teniam un bocin aquí, e alumàvem (i metiam una alumeta aquí). Alumàvem (... ?). Lo botafuòc nos menava los d'aquò's e la podra. Alara...
- 24 B : E quand arribava al detonatur : explosava.
- A : (... ?) detonatur, e fasiá explosar la cilita o la dinamita.
E en qué èra aquela ficèla, èra de còrda o de...
- A : Ò ! sai pas, i aviá de...
- 28 B : Una espècia de còrda. Apelavan aquò "la mèca" /mèso/
- A : (... ?) (I)
- B : Apelavan aquò "la mèca". Mas enfin o ai pas jamai vist aquò. Ai totjorn vist
A ouï (... ?) es remplaçat per ?...
- 32 B : Es remplaçat per l'electricitat.
- C : Es electricue.
- B : Es electricue.
- A : Apuèi se metèron à o far pas qu'electricue.
- 36 B : Ambe una dinamò, veses, i a una... dos fials electricues, i aviá... Lo tipe

(I) Entravescament

venia amb una dinamò : pòp ! aquò... Al moment que viravas, explosava.
*Òc, mas... Qué volia dire ?... Mas per carregar son materiel aquel òme,
avia pas res ?*

4 B : Avia'n sac.

A : Avia un sac e lo portava sus (... ?)

B : Un sac en cuèr.

A òc. Avia pas un d'aquò's ?

8 (Movement de la man, al torn de la talha.)

B : A ! Avia la cencha per metre los detonaturs.

La cencha per metre los detonaturs ?

B : Oc, avia una cen.../...

12 A : Lo calia pas... Lo calia... Lo fotian a la pòcha aquí, penjat, lo d'aquò's,
perque lo calia pas dins lo sac de la podra.

B : Avia una çan .../... Avia una cencha ieu quand... quand d'aquò's. Veses,
avia una cencha ambe una sacòcha /sakòso/ coma un caçaire aquí sabs ? Fotia

16 los detonaturs aquí dedins.

Una cartochièira benlèu... ? ...

A : E ben coma una cartochièira. /kart'ù syèiro/

B : Coma una cartochièira. Mas apuèi... o suprimèron aquò. Lo... lo botafuòc
20 alara, portava pas que los detonaturs, pas que las amòrças. E i a de tipos
que (... ?) perque (... ?)... De l'epòca que te parla milon aquí, dintravan...
Pff !... Un sac de podra, e mai /amay/ pas benlèu ! Tandis que d'uèi dintran

24 mème trabalh aquò ! (Rires) *A òc.*

B : A-n-aquel moment, veses, fasián petar una espècia de trapa apr'aquí, una...
una bricòla.

Alara pel botafuòc, avèm fach lo torn, un bocin, un pauc.

28 B : Pensi.

*E apuèi, qual i avia coma obrièr ? Aquel... Aquel rotlur... N'avèm pas
tròp parlat.*

B : A lo rotlur... /r'ù lur/

32 A : N'avèm ben parlat aquí... (?)

B : Lo rotlur... /r'ù lur/

C : Si, n'avèm parlat del rotlur.

A : Lo que descrochava al fons dels plans, èra, (lo rotlur), o lo que fasiá
36 partir los vagonets a cima. Lo que èra a cima de la galariá... I avia un
rotlur que anvoia /anbu'yo/ lo d'aquò's al shantièr e los autres que

descrochavan al fons.

E trabalhava sus la voès ?

B : E ben òc.

4 A : Fasiá pas qu'aquò !

B : Fasiá pas qu'aquò !

A : Sabes que ne fasián !... (... ?)

8 *E qu'unes èran los que trabalhavan aquí sus la voès... Qual es que fasiá lo rotlur ?... Los joves ? los vièlhs ? Perque à l'epòca i aviá de joves, i aviá de vièlhs !...*

A : A ben i aviá de tot.

B : En principe los joves.

12 A : De joves mas... o alara un vièlh, veses, n'i a que totjorn, tota lor vida an fach lo rotlur. Aquò depend.

B : D'autres fasián lo carretièr. Ambe'l chaval passavan dins las galariás aquí. Menavan los vagon... Per exemple aquí i a'na placa... Enfin davant d'arriba
16 a la placa (?), e i aviá de tipas que los venián quèrre amb un chaval, que los viravan e apuèi (... ?) lo chaval per los tirar aicí ; per anar dins un autre shantièr. (?)

20 *E d'apuèi cada profession aquí, avèm vist lo botafuòc, lo picaire, lo boasaire, i aviá pas de... de colhonadas que se disián sus un o sus l'autre. Sus un mestier o sus l'autre ? Sai pas, per exemple lo... lo rotlur, lo carretièr (... ?) chavals, lo picaire se serviá de quicòm mai... I aviá pas de colhonadas que se disián aquí ?*

24 B : I aviá un lengatge grossièr ! sabes lo minur, èra jos la tèrra...

Vòli dire, òm se trufava pas mai... Avèm rigolat un bocin del... del botafuòc, mas se rigolava pas dels autres...

A : Obrièrs ?

28 *Obrièrs òc.*

A : Ò non...

B : Ò non..

A : I aviá pas de...

32 *Per exemple aqueles rotlurs, èran joves, èran de blus, èran novèls !*

A : A ben los novèls, arribava sovent ! (?)

36 B : Ò diga ! /dyo/ sabes ben coma totes las d'aquò's ! Nautres, quand dintrèri à la mina, aviam una sauma, sabes, al fons del plan. I aviá ton paire aquí, dins-t-aquel afar ! E ieu... Aviam una sauma, e... e aviam un chaval... Aviam un chaval entièr. Cada jorn la fasiam salhir aquela sauma ! è è è !

- (Rires) Cada jorn al dejunat : allez òp ! menàvem lo chaval e fasiam salhir la sauma !... E un jorn aquela sauma, aviá un mal de ventre, paure'fant !... E lo... Balssà aquí lo... lo... Pas lo porion, lo qu'èra maréchal /maréchal/
- 4 à La Grilhatiá /grilyatyè/...
- A : A ! Lo maréchal, òc.
- B : Aquela sauma aviá'n mal de ventre, diga ! /dyo/ Apelèt Alari, lo veterinari ; quand lo veterinari arribèt ajèt borinat ! A, a!!
- 8 *Ajèt ?...*
- B : Ajèt borinat ! è... è !! (Rires) Tot lo monde se demandavan... Perque t'ai pas racontat los còps de trica qu'aviá atrapada aquela bèstia ! Perque atencion diga !... Lor ne fotiam coma de milh !
- 12 *A qu'una epòca èra aquò ?*
- B : Ò !èra en quaranta ! è... Apr'aquí, quaranta un... Quaranta un, quaranta dos. Era l'epòca d'aquí. Perque encara i aviá pas cap de truèlh. Tot marchava ambe de... Ambe de chavals.
- 16 C : Veses, aquí i a quicòm... Te dis que n'aviá trapat coma de milh, aquela bèstia : la violéncia de... /by'ulénso/
- B : A !... A !...
(Una question es pausada qu'es de missant compréner)
- 20 B : E òc, perque... Veses, aquela sauma nos'n /n'un/ servissiam per anar dins las galariás bassas ; los chavals podián pas i passar. E alara preniam... preniam la sauma (Aquela sauma tirava pas que dos, tres vasons e de còps los te voliá pas tirar solament) e alara figura-te, ambe una barra, tant que...
- 24 Mas se fotiá un còp de barra coma un còp de bonet ! Sabes ? (Rires) Fasiá pas que se tòrcer un bocin, e pas mai ! Aquela sauma s'apelava Jeannette...
Portava un nom ?!
- B : Portava un nom : Jeannette. E aviam un ase que s'apelava Tenòr. Benlèu los
- 28 as coneguts ?... non ? Los as pas coneguts tu. Mas ton paire se'n rapèla.
- A : A d'aquò's n'aviam tanben ; n'i aviá à Santa Maria mas.../sènto mari/
- B : Aviam una sauma e un ase ; e nos'n servissiam (te disi...) Mas èran pas brica fòrts !
- 32 *E aquel bestial, qual es que se'n ocupa ?*
- B : A, i a un palafrenièr /palofrényè / . I a un tipe que s'ocupava pas que d'aquò.
Era lo ?...
- A : Lo palafrenièr.
- 36 B : Lo palafrenièr. Aquel tipe fasiá pas qu'aquò, donava à manjar als chavals e los...

- A : Los fasiá beure.
- B : Los fasiá beure, lor balhava la civada. Los fomarejava, los entreteniá |
E i aviá d'establons aquí ?
- 4 B : A oui. Oui.
- A : Oui, i aviá d'estables.
- B : I aviá d'estables.
- A : (... ?)
- 8 *E sortissián pas jamai ?*
- B : A, jamai ! Quand un chaval dintrava aquí dedins, èra coma un tipe à...
A : (... ?)
- B : ... Quand èra à perpetuitat. Demorava dètz, quinze, vint ans aquí dedins
12 e voilà.
- A : ... Que siaguèssa accidentat o... O alara que ne poguèsson pas far res.
S'avián una carna que ne poguèsson pas far res...
- B : Perque arribava tant plan, que volián pas trabalhar.
- 16 A : (... ?)
- Alèra vos, mossú Castanhièr, avètz trabalhat al jorn.*
- A : Oui.
- De qué fasiatz.*
- 20 A : Ò ! un bocin de tot... Fasiái lo lampista.
Lampista. Trabalhàvetz à la...
- A : A la lampistariá. /lampistaryè/
Quant de temps ?... En qu'una annada ?...
- 24 A : Ò ! ben, à la lampistariá, i èri en d'aquò's aquí, en cinquanta... en qua-
ranta sèt. De quaranta sèt à cinquanta... à cinquanta dos. E... E apuèi...
Perque èri à La Fendue /lafandu/, aval, al Bòsc-Redond.
Trabalhàvetz à La Fendue ?
- 28 A : Òc. A La Fendue. Era un quartièr que i aviá...
*Òc, òc. Encara que nos demorariá, à parlar d'aquel potz. Era especial aquel
potz de La Fendue. I aviá pas de... I aviá pas de caja /kajo/*
- B : A non. (I)
- 32 A : A non.
- A : Dintravan pel...
- B : Dintravan à plen pè
- A : I soi dintrat un brieu aquí... /brièu/

(I): Entravesament

Dintravetz à ?...

B : A plen pè.

A : Per un plan enclinat. I aviá una pòrta, durbissíás la pòrta e dintravas,
4 coma se dis.

A òc. Portava un nom aquel plan enclinat.

A : La Fendue.

B : La Fendue.

8 *I balhavan lo nom del potz.*

A : Perque... Aquel plan se'n va... Anava à fons, alara... Apelavan aquò una
Fendue.

B : Anava à La grilhatiá. Anava à La Grilhatiá. Tombava (... ?) à la Grilhatiá
12 (... ?)

*Bon, alèra tornèm à la lampistariá. Vos trabalhâvetz à la lampistariá. De
qué i aviá coma lampas ?*

A : A... En començant i aviá las lampas à carbure.

16 *A carbure.*

B : La raba ! L'as pas jamai vista, la raba, tu ?

A : Non.

B : A, non ! ?

20 *Disètz la...*

B : La raba. Mas èra avant nautres aquò.

A : Era avant nautres. Ieu ai vistas totjorn de lampas à carbure.

La raba, de que èra aquò ?

24 A : Ò, èra una lampa que marchava ambe d'òli.

Ambe d'òli. E l'apelavan raba...

B : Perque a la fòrma d'una raba. Encara, òm ne vei quelques còps dins d'ostals,
sabes, n'ai ajudas vistas.

28 A : Aviá un d'aquò's coma... aquí coma aquò, à fons. E apuèi coma un cèrcle ;
e i aviá dos bècs/bèts/.

Dos bècs ?

A : I metián la mèca /mèso/ aquí e... un tròç de robinet aquí e voilà. Esclai-
32 rava pas gaire aquò, sabes !

Mas vos quand trabalhâvetz, èran de lampas à carbure ?

A : A carbure, òc.

E i aviá de securitats qu'èran presas aquí ? I aviá de precaucions, i aviá...?...

36 A : A ben tenguèt un brieu que n'i aviá que... I aviá doas serias de lampas
/sérjos/. Los que trabalhavan à La Tronquiá /tr'unkyè/ que i aviá de grison
/grizy/, i aviá una lampa de securitat, amb un filtre e un d'aquò's aquí e

- aviás pas drech de la durbir... e un briquet per alumar.
- B : Lo briquet èra sus la lampa.
- A : Sus la lampa.
- 4 *Lo briquet èra sus... dins la lampa.*
- A : Dins la lampa.
- E l'autra categoria de... /katégù ríó/*
- A : L'autra categoria /katégóri/ èra una lampa coma aquò aquí e, metiás lo car-
- 8 bure en bas e l'aiga en naut e se vissava e voilà, e apuèi, i aviá un d'aigu
en veire aquí, e la teniás à la man.
- B : N'as pas jamai vistas d'aquelas lampas ?
- Non... A ! Las lampas que se...*
- 12 B : Òc.
- A : Oui.
- B : (... ?)
- E jusca-z-à qu'una annada se'n... se'n serviguèron ? /sèrbièr'u/*
- 16 A : Ò, ben se'n deuguèron /dèwèr'u/ servir, atend...
- B : Al Bòsc-Redond, veses... L'arrèstèrem à La Fendue, aquela lampa.
- A : En quaranta sièis apr'aquí.
- B : Ò... plan.
- 20 *E apuèi quaranta sièis ?*
- A : De lampas à... electricas.
- Las que se carrejan sul...*
- A : Sul cap.
- 24 B : Sul cap.
- A : Sul cap e ambe la pila.
- E la... I aviá totjorn la lampistariá à l'epòca ?*
- A : Oui oui oui, i èra totjorn. Ò oui. Solament a-n-aquel moment prenguèt pas
- 28 tant de monde. Suprimèron de... de personal /pèrs'unèl/. Perque davant,
fasiá de trabalh, quand... Lo d'aquò's. Calia préner... Distribuar las lam-
pas, e las préner... E las préner quand los minurs sortissián. E apuèi las
calia garnir. Calia devissar totas aquelas lampas /t'utakélòllamos/e las
- 32 garnir e...
- Òc.*
- B : E i metiam d'aiga dedins. E alara arribava qualque còp que, quand se'n sabí
pas tròp servir, sabes, (sustot los joves, los rotlurs) à miègjorn i avián
- 36 pas mesa d'aiga (?). Alara, de qué far ? (I aviá pas d'aiga enlòc). Pissava
dins la lampa ! O avèm sovent fach aquò !! (Rires) I aviá pas d'aiga ! (...)

- ... lo primièr jorn anava plan, mas lo lendeman... Aquela audor... Filh de puta !
 Te fasiás alumar ! A ! A ! A !!... e oui...
- Mas i aviá de règlaments sevères, per las lampas ?*
- 4 B : A, per la dintrada !... Lo lampista te balhava la lampa de tala ora à tala ora, e se voliá tampava lo fenestron...
- A : Quand èra ora fermava...
- B : Fermava e te disiá : "Te cal anar veire lo patron !"
- 8 A : Te caliá anar veire lo... S'arribavas en retard, te caliá anar veire l'ingenieur /lintsényur/ se te voliá daissar dintrar. E arribavas amb un papièr, i tornavas... E alara te balhava la lampa, e voilà. Te balhava la lampa mas...
E cosst diable las an suprimadas ? Per securitat, cresètz, o... ?
- 12 B : A perque èran pus comòdas.
- A : A ben, son de lampas...
Per comoditat puslèu ?!
- B : A oui !
- 16 A : Eran pus d'aquò's, oui.
- B : Ara la lampa electrica, as pas qu'à virar un boton e... apuèi i veses !
 Ambe las lampas...
- A : Apuèi... /apèy/ (I)
- 20 B : ... (... ?) un vèrm lulent ! /bèr/
- A : Ò ! Las autras i vesiás ben, solament aviás un d'aquò's que te caliá... Tralhalhavas totjorn ambe la lampa à la man.
E la podiatz pas penjar ?
- 24 A : Si ! La penjavas, mas...
- B : I a'n crochet. /kr^outsét/
- A : ... tan pauc que te virèssas. Tan pauc qu'anguèssas un bocin... Te caliá anar à dètz mètres, te caliá prèner la lampa. (... ?), e lo tipe l'abandonava pas jamai.
- 28 B : A non.
- A : Perque tanlèu qu'aviás virada l'esquina i vesiás pas res. Autrament apuèi quand voliás palejar de carbon, quand voliás d'aquò's, la penjavas, per un...
- 32 Per un d'aquò's aquí e... t'esclairavas coma aquò. O quand trabalhavas aquí...
 Mas tan pauc que volguèssas anar cercar quicòm, à dètz mètres te caliá prèner la lampa !
- B : Te caliá la lampa.
- 36 A : Te caliá la lampa à la man.

(I) Entravesament.

- Mas, pas caps de vautres dos, avètz pas trabalhat al jorn ?*
- B : E ben !...
- Al jorn... A part à la lampistariá, disi... Vòli dire, per exemple sus*
- 4 *las grelhas o à Las Lavariás /labaryòs/*
- A : Ò non, pas à Las Lavariás ! Las ai vist... Ai vist marchar... Ai vist marchar mas... /labaryès/
- B : I soi pas jamai estat à Las Lavariás ieu !
- 8 A : Ieu i soi estat, i anàvem per... per d'aquò's.
- B : I passèri un còp (...) à Las Lavariás ieu. Jamai i soi pas estat.
- A : E las grelhas, las suprimèron lèu après que... après que ieu siaguèri... Aurement, marchavan las grelhas quand d'aquò's, quand ieu dintrèri.
- 12 *Jusca-z-à quora ?*
- A : Ò ! benlèu en vint-e-sièis /bintosyèis/ apr'aquí, (... ?)
- Alara de que fasióm al jorn aquí. Ba sabètz à pauc près, çò que... Lo trabalh de las grelhas, de qué èra ?*
- 16 A : A... E ben los vagon arribavan del potz aquí, sortissián aquí, e allez ; e anavan... Perque las grelhas, tot lo material /matérièl/ èra en contrabàs. E i aviá de culbuturs aquí, e i aviá de dròlles, e abocavan, e tombava aval sus de... sus de grelhas, sus de telas /têlos/ de... sus de tapisés, mas en
- 20 *acièr. Alara un aviá de traucs gròs, de pichons o d'aquò's, ainsi de suite... E aquò èra... Coma un tapís rotlant. /tapirûlén/ Aquelas grelhas marchavan. E possava lo carbon... Coma un ventadorn sensat.*
- E à qué servissiá aquel trabalh del jorn ? Lo carbon arribava... Era per lo.*
- 24 A : Lo caliá lavar ! Lo caliá triar ! Perque lo carbon arriba, mas es sale. I a de carbon polit mas i a de pèiras, i a de tot !
- I a diferentas categorias /katégóri/ de carbon ?*
- A : E ben oui. N'i a de polit mas... Alara lo trian /triû/ Tandis que ara
- 28 */tandikké/...*
- Mas... Oui mas, i a pas un nom preçís per cada categoria de carbon ? non ?*
- B : A, ben... Quand sèm al jorn ?
- E ben quand sèm al jorn o quand sèm...*
- 32 B : I a la noisette.
- A : A mas quand es tractat ! /trétat/
- B : Quand es tractat. A ! Quand es tractat ! Quand es pas tractat (... ?)
- E quand es tractat i a la... ?...*
- 36 B : La noisette, la caillette, crèsi...
- A : La galheta, la noaseta, lo...

B : E apuèi, i a...

A : La noix /nwa/

B : La noix, enfin... la noisette oui. La noix es pus pichona.

4 A : Lo carbon de fabre apuèi, la... e la... e la fina !... Las finas !

B : La briqueta... Las finas ne fasián de briquetas. Sabes ?

A : La briqueta es de còc.

E la noix, disètz totjorn "la noix", disètz pas... ?

8 B : (... ?) la noix.

A : La noix es coma las noses ! La galheta es pus gròs, la galheta es coma aquò aquí. E apuèi lo gròs. E lo tot venent.

B : Lo tot venent (... ?) de pèiras. (... ?)

12 A : Perque aquelses laçairons, que i a entremièg las d'aquò's, tot aquò...
Aquelses, disètz, aquelses... ?

A : Laçairons. Lo d'aquò's entremièg las cochas. De còps que i a, i aurà una espessor coma aquò aquí que serà de carbon gras ; e apuèi i a una altra

16 espessor de dètz centimètres, aquí, de... una buta de pèira, e apuèi en dejós te'n tòrna ajer, de bon. E alara aquò... En faguent petar tot aquò

es mesclat... ! ... Un còp èra, quand se fasiá à la man, lo caliá traire !

Se te trobavan mai de trenta quilòs de pèiras per un vagonet, èras punit !

20 Trenta... E sabes que trenta quilòs, i èran lèu !

Es pel picaire aquò !

A : Per picaire. Quand arribava... E aquelses dròlles qu'èran à las grellhas, allez ! Mas que poguèsson d'aquò's... Abocavan un d'aquò's, l'autre davant,

24 un còp de suple, rap ! Aquelas pèiras dins-t-un barquet. E aquelses dròlles per anar... per sortir aval, rapidament cargavan aquela desca (?) sul cap,

e l'anavan portar, amont sul platèu à la bassacula. /basokulo/

Sul platèu, à la bassacula. E aquí se... se pesava lo...

28 A : Es per pesar las pèiras ; (... ?). E los vagonets èran marcats ! E tanlèu que... (... ?) un còp de suple. Alara, lo que culbutava, amont, los vagonets :

rap ! Tirava... tirava la goupille /g'upilyé/

Ambé qué èran marcats, disètz, los vagonets ?

32 A : Amb una goupille /g'upilyé/. Una goupille que i aviá un numerò. Una goupille es un fèr... es un fèr (...?) aquí, (?) plat, e i aviá lo numerò. E cada picaire, aviá son numerò.

E pòrta pas un autre nom ? Se dis "La Goupille" ?

36 A : Òc, crèsi.

B : A, òc crèsi. C'est à dire que dins lo vagon i a'n trauc, comprenes ? Dins cada vagon i a'n trauc. Alara dins-t-aquel... Dins-t-aquel vagonet i metián

una gopilhe ; e aquela gopilhe portava un numerò. E alara amb aquel numerò, sabían qual es que cargava lo vagon.

A : Lo vagon.

4 B : Comprenes ? Tè, per exemple tu auriás ajut, lo numerò... quinze, veses, alara aurián dich : "Lo numerò quinze a cargadas de pèiras, mai de trenta quilòs". Se un tipe la t'i fotiá, en cors de rota, tu l'aviás pas mesa mas èras punit quand mèmes ! (Rires) Tanplan arribava aquò !

8 A : Ò, arribava sovent !

Que se perdiá ?

B : Non ! En cors de rota, un tipe i te fotiá una pèira dins lo vagon...

A ! Òc, e quand arribava èra...

12 B : ... Era Gonzalez, lo numerò quinze que... lo fasián apelar al burèu, per te dire voilà : "Avèm trobada una pèira de tal pes. Disiás : -mas es pas possible, l'ai pas metuda !... -I èra ! Bòn ! Allez !... Al suivant !" te disián, sabes.

16 *E ben quand fasiatz de... Cossí dirai ? Quand... Oui, quand aviatz pas seguit lo règlament, aviatz de punicions.*

B : Òc.

De qué i aviá coma punicions ?

20 B : E ben un jorn à pè...

A : Ò d'esmenda. /déméndo/

B : Una esmenda aviás.

A : Quaranta sòus d'esmenda.

24 B : (... ?) (I)

A : (... ?) Mas à l'epòca, è ! ieu te parli de... Alara èra enòrme ! Se ganhava pas tant qu'aquò.

B : Aviam de desclassament...

28 *Quant se ganhava ?*

A : Quand ieu dintrèri aviam setze cinquanta ! Ancians, /ansiens/ veses, setze cinquanta. E apuèi (... ?), apuèi, dins un an o dos aquí... : vint-e-nòu ; vint-e-nòu, trenta francs. En vint-e-quatre, vint-e-cinc aviam nòu o trenta

32 francs.

B : Ieu quand dintrèri en quaranta, ganhàvem quaranta-nòu francs, cada jornada. Veses.

Alèra aviatz l'amenda /laméndo/ , disètz, aviatz...

(I) Entravesament.

- A : Un jorn à pè... de desclassament, un autre jorn de desclassament, s'èras picaire... Alara t'anvoïavan far de tèrra, far de ramlè /ramblè/. E te caliá far un tant de ramlè !... /ramblès/
- 4 B : E oui !
- A : ... autrament n'aviás un jorn de mai. E te suprimavan del shantièr, t'arrestavan al shantièr e... Aquò fa que ganhavas pas tant d'argent.
- B : Veses, ieu, èri al picatge, i aviá una mesada, un jorn me diguèron :
- 8 "Te cal anar reconéisser de pèiras à Las Lavariás". Sabes... A-n-aquesta epòca fotiá de nèu, paure'fant ! Auriás montat à Pampalona en bicicleta, amont, sabes ! I aviá aital de nèu sus la rota. E alara... (èrem cinc o sièis joves aquí) montam à Las Lavariás, sabes, pel plan de La Grilhatíá
- 12 aquí, per aquel plan enclinat, e nos diguèron : "Vos cal metre en rapòrt ambe'l porion X". L'as conegut, benlèu... Arribam amont, paure'fant ! De nèu ! Filh de puta ! Coma lo ponh... i vesíás pas à tres passes !... E trobàvem pas aquel porion /p'uri'ʎn/ enlòc. Trobèrem una femna, i diguèrem :
- 16 "N'avètz pas vist lo porion X ? Si - me diguèt /dièt/ - L'avètz aval dins-t-aquela caùta /kauto/ que se calfa /k'arfo/" Sabes, i aviá un poèla aquí, e èra aquí. (Lo tipe atendiá l'ora). E alara i disèm : "Tè ! venèm de la part de Mossú /alòs/ aquí, per reconéisser de pèiras. A !-nos diguèt- Anatz
- 20 vos'n /b'ʎn/ veire aval - sabes coma al fons del prat aval ; nos diguèt : -Anatz vos'n veire".
- Benlèu i aviá un camionat...!!! E una pila de nèu coma aquò dessus !!! (Rires)
- 24 Sabes que... èran ben pòrcs quand mèmes è !? Nos far de trucs aitals ! Èrem joves à l'epòca !... Sabián de qué fasián, tira !
- Òc, e aquò èra lo...*
- B : E ben anàvem... anàvem reconéisser aquelas pèiras. (... ?) De qué vòls reconéisser ?!
- 28 *Era lo desclassament aquò !*
- B : E non, èra pas lo desclassament.
- A : èra (... ?)
- B : Per te...
- 32 A : Per te punir ; apuèi, te fasián apelat al burèu se... se acceptavas la d'aquò's.
- B : Comprenes ? Se... se... Aquelas pèiras las aviás reconegudas amont. Figura-te s'èra possible de reconéisser de pèiras ! (?)
- Lo desclassament...*
- 36 B : E ben lo desclassament, aviás pas que...
- Desclassament, mesa à pè...*

- A : D'esmendas.
D'esmendas.
- A : (... ?)
- 4 *Avètz conescudas de grèvas, del temps que i èretz ?*
- C : (... ?) La grèva de quaranta-sèt-quaranta-uèit...
- B : La grèva de quaranta-uèit.
La grèva de quaranta-uèit siaguèt la pus...
- 8 C : Quaranta-sèt tanben !
- A : Ò, n'i ajèt mai... maitas davant !
- C : Òc, mas la pus granda se faguèt en mila nòu cents quaranta-uèit.
- B : Ò, è ! Avant ! Te'n debes rapelar tu ! La grèva que i ajèt que durèt sièis
- 12 meses, crèsi non ?
- A : (... ?) Era en vint-e-un.
- B : Benlèu... mé'n rapèli pas ieu ! Sabi que i a...
- A : I èri pas... I èri pas... I èri pas dintrat al cròs.
- 16 B : A, i ères pas dintrat !? /yèros/
- A : Non.
- B : Perque, ai entendut dire que, lo chef /eèf/ de la brigada de Carmaus que s'apelava /b'ujj/, èra dintrat dins la cramba sendicala à chaval. I aviá
- 20 pas que tres gendarmas à Carmaus.
Qué disiatz ? Que èra...
- B : Dintrèt ambe... Dintrèt à chaval dins la cramba sendicala. Mas que los tipes èran mai conflats que d'uèi, sabes ! Siaguèt pas pus lèu dintrat que siaguèt
- 24 per tèrra ! (Rires) Lo tipe : quelques còps de ponhs dins lo morre e tornèt partir enlà ! Coma èra vengut !
Ont se passava aquò ? A Carmaus.
- B : A Carmaus.
- 28 A : A Carmaus.
- B : Òc.
La cramba sendicala ont... ?
- B : E ben al... al Vox /bòks/
- 32 *Ont fan lo cinemà.*
- B : Ont fan lo cinemà.
Es totjorn la cramba sendicala !
- B : Es la cramba sendicala.
- 36 A : Oui (... ?)
- B : E aquí, ai entendut dire... Ai entendut dire que, aquel còp... I a de tipes qu'anavan trabalhar !... I aviá los "Jaunes", sabes, qu'apelavan. O ai enten-

dut di.../... racontar per l'oncle.

Los Jaunes ?

B : E ben òc, apelavan aquò los jaunes (I aviá pas que dos sendicats). Los
4 jaunes èran... èran ambe'l Marquis /markis/, e los autres, los roges, èran
ambe... è, è !!... Ambe Jaurès /jorès/! Comprenes ? Ai entendut dire qu'un
còp i aviá lo directur qu'anava trabalhar (A chaval, sabes.) ; e quand pas-
lèt à la barrièira, alà, las femnas i s'atendián, e lo descendèron de cha-
8 val e i pissèron sus la figura ! Lo jaguèron per tèrra e i pissèron sus la
figura ! (Rires) (... ?) Eran confladas à l'epòca ! (Rires)

Quant siaguèsson las femnas, se daïssavan pas montar sus pès !

B : E ben, comprenes, mai que d'uèi ; perque i aviá de misèria /mijèro/, aquò
12 tirava ! Tandis que d'uèi : "diga /dyò/, se vòlon far de grèvas, que fagan
grèva !" Tandis qu'a-n-aquela epòca, aquò tirava, comprenes, aquò... aquò,
sabes !

D'aquel temps, la mina, à qual aparteniá ?

16 B : Al Marquis.

De qu'una epòca /nipòko/ exactament, parlatz aquí ?

B : E ben, vint-e-un, me parlas aquí, è ?

C : Siaguèt pas que nacionalisada en quaranta-cinc.

20 B : Oui.

C : Per dire "la Mina" dison "lo Cròs" aici puslèu

B : Lo Cròs, òc... Lo Cròs...

Vos avètz conescuda la mina jol Marquis !?

24 B : E ben ieu tanben ! (... ?)

A : (... ?) (I)

Jusca-z-en quaranta...?...

C : Cinc.

28 B : Jusca en quaranta-cinc ! /tsukon karanto sink/

A : E... L'avián transformada en societat ; e lo Marquis èra president de... del
conselh d'administracion. /k'usél/ Del conselh d'administracion ! E ben,
avián... (Coma las societats, las cooperativas, tot çò que voldràs...) I
32 aviá una administracion ; e apuèi avián de d'aquò's... Avián un directur o
un ingenhur, e tot çò que voldràs. E èra Pérès, lo mètre minor, qu'èra direc-
tur. E...

B : E lo (... ?) i demorèt quaranta ans, d'abòrd. Quaranta ans !

(I) Entravesament.

Me podètz descriure una de las grèvas qu'avètz conescudas ?... Qu'una es la grèva la pus importanta qu'avètz viscuda vautres ?

B : A, quaranta-uèit, nautres !

4 A : Quaranta-uèit, òc.

B : Dos meses.

Me'n... Me'n podètz parlar ? La me podètz descriure, cossé...?

B : A, ben siaguèt una grèva politica, crèsi...

8 A : Oui, èra una grèva politica.

A : E es aquí... lo sindicat dels minurs se copèt en dos, coma metèron F-O. Veses. Crèsi que tot depend d'aquí. /èfæ ó/

A : Ò mas èra efach davant.

12 B : A ? Era efach davant ?

A : Òc - ben ! /òpé/

B : A! ? Mas enfin /mè anfèn/ aquí, una granda partida dels tipés, partiguèron ambe F-O. Balhèron sièis mi .../... (sièis mila o tres mila ?...) tres mila
16 francs à cada obrièr se reprení lo trabalh. Sabes ? Sai pas se te'n rapèlas ? ... Los que reprenquèron (perque n'i a que reprenquèron quinze jorns avant los autres.)...

A : E ben quand d'aquò's. Nosautres, coma ieu a la... à l'èpòca aquí, mon d'aquò's,
20 èri al jorn. Alara nos... nos requisicionèron (... ?) m'envoièron una letra de requisicion. (?) (... ?) (I)

C : (... ?) son pas de grèvas localas ! aquò.

B : A, mas aquela...

24 C : La grèva de quaranta-uèit. Era pas locala.

B : Era... Crèsi pas qu'èra locala.

C : Era... per tota la França : Menavan la politica nacionala !... Menavan la politica nacionala ! Son pas de grèvas localas aquò !

28 B : A non, es pas local.

C : Ne fan pas maitas ara, de grèvas localas (?). N'an pas conescudas cap, de grèvas localas !

B : Apuèi se fa grèva uèit jorns o quinze jorns... Aquò siaguèt una grèva que
32 durèt dos meses ! I ajèt una sopa populària ! /p^upopulàryo/
I ajèt una sopa populària ?

B : A oui. I ajèt de tipés que partiguèron dins las campanhas per anar cercar de ravitalhament. E partiguèron dins lo Gèrs, partiguèron dins la Haute-Garonne,

(I) Entravesament.

pertot. E arribavan ambe de camionats de ravitalhament ! E los unses ne profitavan, benlèu... e... I aviá una sopa distribuada cada jorn, per los qu'i volián anar (?), e n'i a que i anavan aquí.

4 *Mas èretz pas los sols à far grèva. A l'epòca, i aviá d'autres obrièrs...?*

B : A, totes !

D'autres obrièrs ?

B : A, non non. I aviá pas que los carbonatges, è !

8 A : Solament... (I)

C : (... ?)

A : ... Tot lo monde fasiá grèva. Solament apuèi lo d'aquò's, la secu.../... Poguèron pas assurar la securitat.

12 B : A, oui ?! A : I aviá d'equipas que i trabalhavan quand mèmes. Perque i aviá la grèva mas se... caliá far la securitat ! Autrament, lo lendeman, cal tornar trabalhar : tot es efondrat, tot aquò ! E alara per far... per far sombrar lo govèrnament, per lo far efar : rap ! Arrèstan la securitat.

16 A-n-aquel moment la d'aquò's requisicionan. Alara siaguèrem d'aquò's, sia-guèrem requisicionats. Siaguèrem un tropèl qu'èrem requisicionats... Eri al jorn à la lampistariá... Erem requisicionats per venir d'aquò's.
E n'i aviá qu'èran requisicionats ?

20 A : E òc. Coma al regiment ! Fotèron la requisicion que... que caliá èsser d'aquò's. Si que non, se...

C : Los gendarmas venián... Los venián esperar !!... A !... A !... (Rires)

A : Òc, los gendarmas venián... venián nos esperar !

24 B : I aviá un camionat de C-R-S cada jorn que... que te venián... Enfin ieu i ai pas trabalhat. (?) I anguèri quand tot lo monde reprenquèt. Mas me'n rapèli que i aviá un camionat de C-R-S, amont à Sarclars, cada matin, e allez ! Los minurs èran davant, i aviá (X), i aviá, sai pas qual, tota una equipa aquí. E èran ambe los gendarmas. Sabes. Perque en cors de rota avián pas que peur de se far (... ?). Comprenes ? Alara fasián coma en Espanha : te plega.../... Los Espanhòls disián : "yo plega la cabeza entre (... ?), e allez ! E la trica !" /trika/

32 Sabes !! (Rires) E colha, diga ! /dyò/ cadun teniá à sa pèl, sabes. Sabes ben... La guèrraèra comòda...(tu o as pas viscut aquò, mas) tuavan un tipe coma un lapin ! E sabes per anar trabalhar, los que n'aviam pas tament besonh, diga, disiás : "è !... Daissa córrer !" Alara cada jorn, cada matin,

(I) Entravescament.

- i aviá un camionat de C-R-S /séréèsos/ que los venián quèrre, e lo ser los tornavan menar. Menavan aquò coma de lapins ! (Rires)
- Òc, òc. Coma un tropèl, vos demandavan pas vòstra...!...*
- 4 B : A, òc... Ieu i anguèri pas jamai.
- Mas ieu, s'aviái viscut aquel epòca, auriái trobat curòs quand mèmes, sai pas... Quaranta-uèch, fasiá tres ans apuèi los Alemands... Finalament i aviá pas plan de diferéncia ! /diférenso/ En quaranta-cinc , i aviá de*
- 8 *soldats, èran alemands, e en quaranta-uèch i aviá d'autres soldats solament èran franceses !*
- B : Eran franceses.
- Era un pauc çò mème.*
- 12 B : E alara...
- La diferéncia èra pas tarribla !*
- B : Alara, dins-t-aquela grèva, ocupèron la Centrala ! /santralo/ E faguèron /fèrfu/ venir una equipa de negres aquí, sabes, de Senegaleses ! E figura-
- 16 *te que los t'ajèron lèu ripats, sabes ; los negres arribèron ambe la trica e... los que davalèron pas, sabes, los ajèron lèu descenduts ! (?)*
- Per los far trabalhar ?*
- B : Non non ! Avián ocupada la Centrala que, la Centrala èra ocupada.
- 20 C : Los grevistas avián ocupada la Centrala.
- B : Los grevistas.
- A, siaguèt una armada de... que venguèt aquí Alara.*
- B : E oui...
- 24 *E èran de... Senegaleses ?*
- B : Òc... I aviá benlèu quauques Franceses, sai pas, mas sabi que i aviá... I aviá de Senegaleses. E aquelses tipès avián pas de (... ?) dins l'ase, comprenes ? Enfin, i èri pas à la Centrala, tanpauc.
- 28 *A-n-aquela epòca, qué, sus Carmaus, petava!?*
- B : E ben...
- C : Era pas puslèu sus Carmaus, èra sus tota la França. Mas, per... Aquela grèva per... Es pas qu'un episòde local aquò ; d'una grèva pus generala. Plan pus
- 32 *general, veses ? Tandis que lasgrèvas d'avant catòrze èran localas. (... ?)*
- A : (... ?) (I)
- C : ... I a pas mai ajut de grèvas localas... O pas que pichonas.
- A : Apuèi dètz-e-uèit...

(I) Entravesament.

- C : Dempuèi la grèva de dètz-e-uèit.
- B : I ajèt de grèvas...
- C : Aquesta grèva es estada en coordinacion ambe... ambe la...
- 4 B : I a ajudas de grèvas tarriblas à Carmaus ! Enfin...
- Ouï, n'avètz...?...*
- B : Ò ! entendut parlar, mas... (... ?). Ieu aviá un oncle qu'anava... Aviá cent ans ! Sabi que ne parlava. E que disiá : "Tornam pas... Reprenèm pas lo trabalh, tant que lo Marquis es pas vengut trabalhar !" E lo paure paire i disiá : "Mefisa-te que lo Marquis es un òme testut ! Benlèu voldrà pas venir !" /b'ũrã/ E en effet, /énéfèt/ en effet, diga /dyò/ , caliá que reprenguèsson lo trabalh... Sai pas en qu'una epòca èra aquò, benlèu en vint o vint-e-dos, 8 benlèu avant... E sabi que quand tornava amont, i diguèt : "Alara, es vengut... 12 es vengut lo Marquis ? -Magina qu'es vengut aquel pòrc- i diguèt. Es pas... Es pas volgut venir !!" (Rires) Figura-te que, avant que lo Marquis venguès trabalhar al Cròs, pòdes comprèner !...
- 16 *A qu'una epòca, aquò, se passava ?*
- B : Ò, me'n rapèli pas !...
- A : Debiá èsser en vint...
- B : En vint benlèu.
- 20 A : En vint i ajèt... Comencèt al mes de mai, la grèva, e durèt jusca-z-à... al mes d'octobre ! (... ?)...
- B : Se podriá /sép'ũ ryò/... Enfin, o ai entendut contar, ieu. Autrament... me rapèli pas d'aquesta grèva. Ieu me rapèli plan de la grèva de quaranta-uèit.
- 24 Perque diga...
- A : (... ?)
- B : ... Mas en vint... Ieu en vint aviái siéis ans ! Alara figura-te que... Sabiái pas se Carmaus existava, solament, à l'epòca. Mas...
- 28 *De l'epòca de Jaurès, los vièlhès vos'n parlavan pas ?... Avètz pas ?...*
- B : A, ben... Milon aquí, ne pòt parlar.
- A : Ò ! Mas...
- Avètz conescut l'epòca de Jaurès, benlèu, alara ?*
- 32 C : Era pichon.
- A : Eri pichon.
- C : Aviá dotze ans ./d'ũtsans/
- A : Aviái dotze ans ieu quand lo tuèron Jaurès ! Aquò fa que (... ?)
- 36 B : Lo tuèron en catòrze.
- A : Me'n rapèli d'aquel jorn. Que, veniam de l'escòla... Preniam las vacanças aquel jorn !

- E l'avètz vist Jaurès ?*
- A : Oui.
- E dins qu'una situacion ?*
- 4 A : A, ben... A de reunions per... d'aquò's, aquí.
A una reunion ?!
- B : Anguèt far una reunion, un còp, davant la pòrta del Marquis !
Era conflats !
- 8 B : Òc ! Aquel d'aquí èra conflats ! Crèsi qu'èra deputat aquí à Carmaus, me
sembla...
- A : E ben òc...
- B : Era deputat de Carmaus. Anguèt far una reunion, davant la pòrta del Marquis.
- 12 A : Avia invitats lo Marquis, e jamai se presentava pas. E anguèt far una reunion
davant la pòrta !
Al castèl ?
- B : Òc, òc, al castèl !
- 16 A : *Enfin, çò que ne demòra !*
- B : E lo Marquis fasiá pas un orator. Aquel Marquis èra pas...
- A : Non.
Era mal tombat ambe Jaurès !
- 20 B : Ambe Jaurès, figura-te, èra un grand orator aquò, un tipe que sabia parlar !
e... E el que sabia pas plaçar'n mòt ! Figura-te ! (Rires)
*E dins qu'una situacion... Cosst dire ?... Cosst se fa que vos lo vejèretz ?
Eretz pichon aquí. Anguèretz a-n-una reunion ?*
- 24 A : Ò ! Ben, è ! Era'n ser d'eleccions aquò...
- C : Veses, èran plan pus politisats... Ara lo monde se son despolitisats. Sustot
de...
- A : E lo ser...
- 28 B : A oui !...
- A : E lo ser, sabi que, ambe mon paure paire, èrem anats à Carmaus e aquí, al
cafè aquí à... En facia /faso/ Aué aquí... De l'autre costat aquí...
- B : A òc.
- 32 A : A l'ancian /lansyèn/ cafè Planty. Planty èra...
- B : Era Filatièr que demorava ont es Aué./óé/
- A : E ben òc, mas de l'autre costat, apuèi, davant un còp èra i avia Planty.
- B : A òc.
- 36 A : Que Planty èra adjoint ! /adjwèn/
- B : A ?
- A : Del temps de... (... ?)

- B : Èra Calvinhac... Èra Calvinhac qu'èra Mèra de Carmaus. (Fr : Calvignac)
- A : Òc. E lo ser i aviá lo cèrcle aquí, lo d'aquò's.
- I aviá lo cèrcle. Se reunissían dins lo cafè ? Aquí.*
- 4 A : È ?
- Se... Èran dins lo cafè.*
- A : E venguèt dins lo cafè. Lo ser venguèt aquí. Mêmes d'aquò's i èra aquí. Alara l'ai ajut vist. Ara ai entendut parlar (?)... l'ai pas vist perque...
- 8 Anava far de reunions apr'aquí per la fièiras, tot aquò... D'ont mai bardèt aicf, es una fièira de Bornhonac amont que...
- B : (Rires)
- E cossí parlava al monde ?*
- 12 A : Ò ! ... Diga /dyò/ , cossí vòls que...
- Vòli dire, parlava patoès o parlava Francés ?*
- A : A, parlava Francés !
- Dins los discorses.*
- 16 A : Oui, oui.
- E apuèi ?*
- C : Parlava Francés, perque, aviá remarcat, que aquò flatava mai lo monde. Es una remarca qu'el aviá facha : que volián, lo monde, qu'òm lor parlèssa
- 20 Francés. Veses que... Sabes çò que te disiái : la gaucha reclamava lo Francés.
- La gaucha ?*
- C : Jusca-z-en mila nòu cents-vint. Los carbonièrs, volián qu'òm lor parlèssa Francés ! Se sent.../... Aviá remarcat que se sentissían... flatats ! qu'òm
- 24 lor parlèssa coma aquò.
- Oui. Per un engatjament politique, benlèu, òm sentís lo patoès coma una tara !?*
- C : Òc, sentissían lo patoès coma una tara !
- A : Ò ! çà se peut... se pòt.
- 28 *Aviatz aquela idèia... Avètz aquela idèia, vos tanben ? Que per un engatjament politique, que lo patoès, es puslèu una tara que ... quicòm mai ?!*
- B : ... C'est à dire que, fasiá melhor s'explicar en Francés qu'en patoès.
- A : Fasiá melhor s'explicar en Francés. E mai lo monde comprenián plan... Lo
- 32 comprenián melhor... quand mêmes que comprenguèsson pas plan lo d'aquò's, lo Francés...
- B : Perque per far un discors en patoès...
- A : En patoès...
- 36 B : Es pas comòde...
- Oui. Mas per exemple...*

A : I a de mots /mòts/ o de d'aquò's que mancan o un de l'autre... En lo parlant pas tot lo temps, comprenes ?

Òc.

4 A : Aquò fa que... Alara tanplan caliá...

Òc, seriá coma disètz : en lo parlant pas tot lo temps.

A : De qué... ?... De qué desconan aquel monde ? De qu'an dich ? Disián de conariás ?!...

8 B : E voilà !

C : Es aquò... Es aquò qu'espotissiá...

Aquí s'acaba l'enquèsta Cadilhac - Castanhièr. Cròs - Carmaus.

ENQUÈSTA MARTÍ - CAUSSE - AZAM

Aquela discussion se desrotlèt un diluns après-miègjorn lo 29 de Desembre de 1975 de quatre à sièis ; à cò d'Azam à Bellevue.

Nos remosèrem à cinc dins un membre de la cava amenatjat en cosina, coma se vei dins plan d'ostals d'aquela ciutat. Mentre que parlàvem, la femna aparelhava lo sopat.

Los tres locutors son ara de carbonièrs retirats.

Causse : 75 ans. Demòra à Bellevue. Carbonièr dintrat al cròs fòrça jove, al jorn e al fons, quitèt en 53. Viu ara ambe sa dròlla.

Martí : 65 ans à pauc près. Demòra à Bellevue. Carbonièr de fons de 1938 à 67. Originari de Sanvensa /sénbénso/ devèrs Vilafranca dins l'Avairon; ont trabalhava la tèrra. Abans de dintrar al cròs èra estat plaçat coma vaillet de bòria. Viu ara retirat ambe sa dròlla d'un vintenat d'annadas que trabalha à Carmaus.

Azam : 68 ans. Demòra à Bellevue. Carbonièr de fons de 1939 à 64. Originari de Parisòt dins lo Tarn-e-Garona, ont demorèt jusca-z-à l'atge de trenta ans à trabalhar sa bòria. Viu ara retirat ambe sa femna.

La varietat linguistica d'aquel enregistrament, mòstra un braçatge entre los dialèctes roèrgats e lo parlar Carmausin, per çò qu'es de Martí, Azam e lo quiti enquestaire.

Sol Causse es representatiu aicí del dialècte de Carmaus. Al començament d'aquel sègle, Carmaus foguèt un centre d'atraccion per la campanha dels alen-torns. Linguisticament, aquò se manifestèt per una mèscla de varietats que illus-tra un fach urban de la practica occitana.

Serà pas de missant constatar, al legir o entendre lo tèxte que seguís, de quant lo costat tecnic de l'enregistrament es estat lèu doblidat. Los òmes que discutisson aquí se conéisson dempuèi mai de trenta ans. An trabalhat al cròs ensemble e son vesins. L'enquestaire estent lo pichon filh d'Azam es introduch dins aquel mitan dempuèi qu'es nascut.

Quand l'enregistrament comença, ne sèm à beure un veirat de cafè qu'acom-panham, tanplan, d'un travèrs det d'aigardent.

Quauquas entressenhas per la legida

/karb 'u / Las notacions foneticas son donadas en ALF entre dos traches.

(?) ' Tròç de frasa de missant compréner. Sens dobtós.

(... ?) Sens non establít. (.../...) Mot inacabat.

Disèm que i a un "entravescament" quand mai d'una persona parlan al còp.

M : MARTÍ - C : CAUSSE - A : AZAM - AF : AZAM FEMNA

ENQUÈSTA MARTÍ - CAUSSE - AZAM
SUS LA VIDA DEL CRÒS
DINS UN PERIÒDE DE 1915 A 1968

Enregistrament fach à "BELLEVUE"
Ciutat obrièra de Blaia-las-Minas
Lo 29 de Desembre de 1975

G - 81 - 02 - CM - FÀCIA 2

Alara avèm mossú Causse aquí.

C : Òc.

Qu'un atge... qu'un atge avètz ?

4 C : Seissanta-quinze. /swasanto/

Seissanta-quinze. En qu'una annada dintrèretz à la mina ?... e quitèretz ?

C : En quinze ; dintrèri, e quitèri en... cinquanta tres.

E qué faguèretz /fêrés/ coma trabalh ?

8 C : Dedins ?

Faguèretz de dedins e de defora ?

C : Ai fach pas... Ai fach tres meses defòra, e apuèi dintrèri dedins. Demorèri tres meses à las grelhas. Triavi de... De carbon.

12 Òc.

C : E apuèi dintrèri... Aviái pas quinze ans.

Al potz ?

C : Oui, en quinze al mes de novembre.

16 *E avètz faches los trabalhs de ?*

C : Rotlur /r^ullur/, picaire... E apuèi me copèri una camba, fa que... siaguèri /syèri/ bricolur. Fasiái lo pompièr, fasiái... Ont m'envoïavan : "Trabalh léger", "trabalh leugièr". /léwtsè/

20 *Apuèi avèm Mossú Martí. Me podètz dire la data de vòstre...?...*

M : A oui, ieu dintrèri en trenta-uèit. Al mes de Junh.

E quitèretz ?

M : E quitèri en seissanta-sèt /swasanto/

24 *A qu'un potz ?*

- M : Santa-Maria./sênto mari/
Sai pas se... m'avètz dich ?...
- C : Ieu... Soi anat à Santa-Maria, à La Tronquiá, /trɔnkye/ à la Grilhatlà
 4 /grilyatyè/ , soit estat pertot.
Los avètz faches un bocin totes.
- C : Oui.
E de qu'avètz fach coma trabalh, vos, Mossú Martí ?
- 8 M : Ò, ieu ai fach... M'apêles pas "Mossú" è ! (Rires)
- C : Perque parlam patoès !...
- M : Oui. Ieu ai fach, en dintrant /an dintrén/, faguèri nòu ans de picatge !
 Trobèri que lo carbon èra plan plantat, diguèri : "Aquò es tròp dur per tu ;
 12 te cal, trobar un autre trabalh". Alara me fotèron, dins los egulhatges :
 Plaçaire de fèr.
Faguèretz plaçaire de fèr.
- M : E montar de gulhas per las pòstas, e voilà ! E i soi demorat tot lo temps.
 16 *E apuèi avèm Azam. Sai pas en qu'una annada dintrères tu ? /dintrèros/*
- A : Ieu ? En trenta-nòu !
E quitères ? /kitèros/
- A : Quitèri... Quitèri ?! Sai pas quora ! Me'n rapèli pas !... En qu'una annada...?
- 20 C : Quand ajères cinquanta-cinc ans !?
- A : E òc.
En seissanta-tres apr'aquí, anem ! /ané/
- C : Quand ajèt cinquanta-cinc ans.
 24 *Que faguères coma trabalh ? /fèros/*
- A : Ò, ieu ai fach de tot ! Los trabalhs pus penibles del cròs ai fach !
- M : El es estat lo pus fòrt bombur que i a ajut.
- A : Oui. Oui, èri ambe de fòrts ieu, ambe d'especialistas !
- 28 *De qu'as fach ? Lo picatge ?*
- A : Ò picatge... Los shantièrs ; las talhas !
Era pas lo picatge aquò ?
- A : E apuèi boasaire.
- 32 C : Ò si, lastalhas, es ben lo picatge.
- A : E ben òc, mas enfin, cambiava de trabalh.
- C : Oui, oui.
- A : Era totjorr tombar de carbon !
- 36 C : Ieu i soi estat à las talhas, tanben. La primièra que montèron que... Ieu i...

- M : E mai /amay/ ieu quand... Pendent nòu ans aquí e ben... mai de talhas que de shantièrs !
- C : Ieu m'agradavan mai los shantièrs que las talhas, es per aquò qu'anavi sovent reclamar à l'ingenhur. L'ingenhur me disiá : "T'ai trobat un trabalh"...
- 4 Fa que demorèri apuèi dins los shantièrs vint-e-uèit ans. Al picatge.
I a de bon carbon à Carmaus ?
- C : Ò, lo carbon oui. Lo carbon de Carmaus, ieu pensi qu'es lo melhor dels alen-
- 8 torns. Perque, i aviá lo paure paire, ieu que, menava de maquinas, /masinos/ à la campanha, per escodre.
- M : Oui.
- C : Alara n'aviá de carbon de Decazevila, n'aviá de Canhac...
- 12 M : De Canhac.
- C : De Carmaus. E disiá que lo de Carmaus èra lo melhor.
- M : Oui.
- C : Perque...
- 16 M : Encrassava pas tant.
- C : Encrassava pas tant lo d'aquò's (?).L'autre brutlava coma de palha.
- M : Oui.
- C : Aquel d'aquí manteniá sa calor, e un còp alucat lo fuòc (?) apuèi... teniá
- 20 mai ! Lo paure paire disiá aquò el. E e mai remarqui ieu ara que... que dempuèi que tiram lo carbon de... que i a de Canhac e de tot, a'cha (agacha → a'cha)... es pas lo mème carbon qu'aviam.
- M : Ne tènì pas à la cosinièira de carbon ieu !
- 24 C : Es de palha, es pas coma autres còps !
- M : Es pus gras e tot. Brutla coma de palha !
- C : Oui oui.
Es pas lo mème carbon ara que... qu'autres còps ?
- 28 M : E ben lo carbon de Carmaus, èra melhor-t-e... Calfava /karfabo/ e mai teniá mai lo fuòc.
- C : Oui oui.
E de qué dependriá aquò, qu'aja cambiat ?
- 32 C : E perque...
- M : I a mai de godron dins-t-aqueste, es pus gras...
- C : Es pus gras.
- M : ... D'el mème. Se consoma plan pus viste.
- 36 *E an cambiat... An cambiat de potz ? An pas cambiat de ?...*
- C : Non ! Son las... las cochas que prenon.

- M : E oui ; e mai, Santa-Maria, tot aquò, a desaparegut. La Grilhatiá a desaparegut.
- C : Oui.
- M : Lo carbon de la cubeta de Carmaus /karmòws/ ! E... tiram mai sus Canhac ara !
- 4 /sur/
- C : E ben oui.
- M : Comprenes ? Alara lo carbon que avèm es pus gras ; ieu lo remarquí... Tè !
enquèra lo darrièr que m'an portat aquí, mas ne tèni pas à la cosinièira !
- 8 C : Perque faguères portar... Faguères portar de noisette ?
- M : Oui.
- C : A !
- M : Es fondut coma pas res !
- 12 A : N'avèm ben tirat de magre !
- M : A, mas avèm tirat de magre mas... Calfava pas...
- A : Quand caliá anar reconéisser las pèiras à Las Lavariás ! /labaryès/ Que te
disián /dijiw / qu'aviás fotut cinquanta quilòs de pèiras dins un vagon !
- 16 C : De pèiras de cinquanta quilòs è ! (... ?)
- E andvètz triar las pèiras. Quora ?*
- C : Ò las triàvem pas...
- M : Aquí lo i te cal far racontar a-n-el aquò !
- 20 C : Quand èri dròlle, quand dintrèri à la mina, i aviá de grelhas qu'apelavan.
Alara lo carbon passava sus de telas /têlos/. E los dròlles darrièr /darè/,
tiràvem las pèiras del d'aquò's. E alara à Santa-Maria aviam de coloèrs per
metre las pèiras. A la Grilhatiá aviás de carriòlas. Quand avián... Quand...
- 24 Fotiás la pèira dins la carriòla e l'anavas portar pus luènh. Sus una plata-
fòrma /platofòrma/. Sai pas cossí fasián.
- Me podètz descriure un bocin : coloèr, carriòla, cossí son ?...*
- C : Un coloèr... Comprenes ben, aquí i a la tela /têlo/ ; e i as un coloèr, qu'
28 apèlan, coma aquò, aquí, veses que... Un embut se vòls ! E alara, aquò anava
tombar...
- Es coma una tremièja benlèu ?*
- M : Te fa coma... Com'un chéneau /k'u mœniœnø/ coma la canal. Voilà.
- 32 C : Una canal oui, oui. Era coma aquò, aquí...
- M : Mas (...) pus grand.
- C : Alara... Metiam la pèira aquí, anava tombar sus l'autra tela, e aquela tela la
preniá, la portava sus la platafòrma.
- 36 M : La portava pus luènh.
- Mas aquelses... aquelses coloèrs son diferents de lastremièjas ? Ço qu'ape-
latz las tremièjas ?... Es pas çò mème ?*

- C : A non !
Es pas çò mème.
- M : La tremièja... L'entremièja, es una d'aquò's que te contén una gròssa quanti-
 4 tat de carbon, e quand dubrís... Quand dubrisses, tòmba sus aquelles coloèrs.
 E aquí se distribua...
- C : Apelàvem aquò...
- M : ... La pèira d'un costat, lo carbon de l'autre. E es aquí qu'Eloi, qu'èra
 8 lo triaire.
- C : A Santa-Maria, veses (per explicar...)... Lo vagon sortissiá del potz, è.
 Alara anava à las grelhas aquí, dessús, e i a de culbuturs. Alara aquel...
 I aviá de monde metián lo vagon dins lo culbutur, tiravan, lo gabion se virava
 12 dessús - dejós, tombava sus la tela.
- M : Oui oui.
- C : Aquela tela veniá à las... sus la tela de las grelhas. E alara aquí triàvem.
 Las pèiras las fotiam dins-t-un coloèr qu'apelàvem e se'n anavan sus l'autra
 16 platafòrma, defòra.
- M : E al ramblè.
- C : E ben pardi /padi/ al ramblè.
Anava al ramblè. Çò que demorava, de çò qu'aviatz triat.
- 20 C : E lo carbon tornava sus una altra tela que, se'n anava sus una altra plata-
 fòrma.
De qué i fasiá sus aquela altra platafòrma ? Se'n ocupavan (?) encara.
- C : E non. Quand la platafòrma èra plena... Un vagon se vòls aquí... La platafòr-
 24 ma apelàvem aquò.
E, aquò es çò de Las Lavariás o...
- M : E aquò tombava dins-t-aquel vagon e partissiá à Las Lavariás.
- C : Anava...
- 28 *Ont se fasiá aquel trabalh ? Sul potz ?!*
- C : Non !!...
Al fons ?
- C : ... Lo carbon..
- 32 M : Las grelhas èran ben defòra.
- C : Oui, èran defòra ; alara coma te disi...
- M : Lo triatge del carbon, èra defòra !
- C : Era defòra. E se'n anavan sus aquelas platafòrmas, aquelas platafòrmas que
 36 las prenián à Las Lavariás qu'èran aici-z-à...
Ont son ara.
- C : Non non, èran pas aquí à-n-aquel moment !

- M : A, las ai pas vistas ieu.
- C : Eran aval, per la Venta.
- M : A, èran aval !?
- 4 C : Òc.
- M : A, bòn.
- C : Las novèlas las faguèron aquí, ... me'n rapèli pas plan ieu sabes, benlèu en vint-e-cinc o vint-e-sièis. /bintosink/
- 8 *I a dos tractaments /trètóméns/ del carbon alèra : un tractament à la sortida del carbon, al potz, sul potz ; e un autre tractament à las Lavariás.*
- C : Òc. Oui oui.
- 12 *E à Las Lavariás, de qué i fan ?*
- C : Lo lavan.
- A, lo lavan.*
- C : Lo lavan.
- 16 *Mas ara es separat aquel trabalh ? Ba fan pas tot à Las Lavariás ? Arriba pas directament à Las Lavariás ?*
- C : Ara...
- M : Ara si ! Ara es pas çò mèmes ara. Ara, lo carbon, se reunís tot, al fons ;
- 20 sus Las Lavariás e i a una tela qu'apèlan la dispatching /ippatsiñ/. Es una tela /tèlo/ ...
- La ?*
- M : La dispatching /ippatsiñ/, aquela tela. Es una tela que benlèu fa un mètre
- 24 cinquanta de large ; partís d'à fons, à La Tronquiá, quand tot lo carbon es reunit (I a aquí lo carbon de Canhac, Santa-Maria, La Tronquiá...) es tot culbutat aquí, mònta à Las Lavariás, per un plan enclinat, e amont tòmbe
- dins de bacins /basiis/ que i a d'aiga. La podra se'n va, per una conduita,
- 28 dins un /diñjun/ lac que se decanta, aquí ; las pèiras demòran à fons, e lo carbon lo pus leugièr /lawtsè/ totjorn fa en partiguent. /anpartièn/
- A òc.*
- M : Voilà. Aquí sortissan... Apèlan'quò "las grilhas". Aquelas pèiras passan dins
- 32 de grilhas, tòmbe à fons, e lo carbon se'n va, al corrent de l'aiga.
- C : Perque, las grelhas (coma nosautres quand dintrèrem), brandissiá lo menut, ...
- M : Oui.
- C : Alara, aquò depend cossí volián far de carbon. Se volián far de... de noiset-
- 36 te, caliá que faguèsson coma aquò, comprenes ?...
- M : A oui. A oui (... ?). Oui.
- C : ... I metián una grelha...

Mas i a mai d'una categoria /katégòri/ de carbon ?

- C : A... I Ne fasèm mai d'una categoria. I a "lo magre", qu'apelavan, quand despilavan que i aviá bravament de pèiras, disián : "Es de magre".
- 4 Apuèi i aviá lo gras.
Doas categorias.
- M : C'est à dire que, ara pel moment, coma el te dis... A-n-aquela epòca, i aviá de talhas que i aviá... I aviá de talhas o de shantièrs que i aviá pas brica de pèiras : la mina H. /æó/
- 8 C : Oui.
- M : Bòn. I aviá d'autras talhas que i aviá una lisa de pèira pel mièg, que te fasiá cinquanta, seissanta, aquò depend. Mas ara, ne fan pas compte de tot aquò ! Tot es esplotat /éhpłwatat/, e cal que se'n ane à Las Lavariás. Se i a una pèira que faga /fakko/ cinquanta quilòs còmpta pas. Se i a una mòstra, mònta parèlh pel plan.
Se i a una ?
- 16 M : Una mòstra. Se i a un truèlh /trul/, que fan cent quilòs, mònta quand mèmes. Tot es culbutat... (e es vertat !) Tot es culbutat dins un bure, qu'apèlan. Una granda capacitat. Aquò un bure es quicòm qu'es fach en ciment o crusat dins lo ròc que te ten... Sai pas lo tonatge que pòt contèner /pokkʰɪntɛné/
- 20 es tarrible ! Alara aquí, dubrisson una trapa, e tot çò que i a dins-d-aquò se'n va : las mòstras, las poncharòlas /pwèntoròlos/ un pic ! una pala ! Amont arriban al cap d'aquela tela que te disi, la dispatching /ispatsin/, que te fa benlèu un mètre cinquanta de large ; i a un gròs aimant /jéman/...
- 24 *Un ?*
- M : Un gròs aimant. Un volant que te tirariá un òme s'èra en fêr. Alara tot, çò que passa aquí qu'es en fêr, es acrochat aquí : mòstras, tot ! Tot çò que pòdes perdre es dedins.
- 28 *E, espòts aquò, es...*
- M : Non. Lo te còla. Voilà...
- C : Un aimant /némañ/
- M : Aquela botelha es en fêr. Aicí aquel aimant es redond, es una ròda. La... quand arriba /daribo/ à la fin : chac ! /teak/ es colat. Cal qu'arrèstan tot, que tòmban lo corrent e aquò tòmba dins de caissas. Voilà. E (... ?) E z'arrèstan pas zo aquò (?), que, en preséncia /préjénsò/ de qualqu'un /karkun/ competent. Per çò que /pérsénké/ tot lo monde se... podriá dire :
- 36 "A ! Aquela mòstra es meuna. - A, tè ! Aquò's la mòstra del camarada ; la perdèt tal jorn." Tac ! Aquò es arrestat, à tala ora ; e tot aquò tòmba

- dins de caissas. E après fan lo triatge e...
- E fan lo triatge de qué, aquí ?*
- 4 M : Fan lo triatge... Las poncharòlas tórnan à l'estòc /léttòk/ de las poncharòlas. /pwéntoròlos/ Las poncharòlas es çò que se servisson per tombar lo carbon. Mas ara...
- C : Lo martèl pic. Çò que meton al martèl pic.
- 8 M : Ara exista pas pas plan aquò. Se'n servisson pas ; coma me disiá lo dròlle : "De martèls pics il y en a /yana/, mas rarament". Son rares. Lo martèl pic es çò mèmes. S'un martèl pic mònta sus aquela tela, quand arriba a-n-aquel aimant : /kandaribo/ Chac ! es aspirat. Demòra'quí ! Una mòstra, lo cambarada a perduda una mòstra,... Me pòdes dire que, quand aquela mòstra, lo tipe l'a
- 12 recuperada, e ben, la pòt titar ! Per çò que, aquí, las gulhas, son montadas una sus l'autra, los pinhons es çò mème. I a pas res que marche.
- A, mas una mòstra aimantada, oui...!...*
- C : Aquò depend cossí... A ! s'es aimantada, autrament...
- 16 M : Ieu veses, e ben... i aviá un tipe que i trabalhava a-n-aquel aimant, alara las senhalavan las mòstras : "Lo cambarada a perduda una mòstra, e se jamai la vesèt en amont..." (?) E ben èra fenit. Pòdes la... Era fenit. La podiás fotre à la pobèla ! I telefonavan que l'avián trobada... oui mas...
- 20 C : Oui mas perque...
- M : ... Que marchava pas.
- C : ... Era l'aimant qu'aviá fach aquò. /éman/
- M : A, l'aimant aviá tot... tot... tot es fotut.
- 24 C : Perque ieu, veses, un còp, un còp de mina, me... la me trapèt à la pòcha aquí, e, vejèri quicòm que blanquejava dins l'estapa, agachi :
- "E, mas es la mòstra !" Era dins un boetièr ; lo cobertor... Ne trobèri tres tròces !
- 28 M : (Rires)
- C : La portèri al relotgièr, la m'arreuèt. Me diguèt : "Elle a reçu un choc ! ?
ò - i diguèri /idièri/ - un petit choc !" (... ?)
- E aquel aimant, alèra, servissiá per recuperar tota la ferralha.*
- 32 C : Oui oui.
- M : Tota la ferralha que mònta aquí, que se melangès pas al carbon. Tota la ferralha es arrestada al cap d'aquel plan.
- Aquel plan... Lo podètz situar precisament, per rapòrt a una explotacion.*
- 36 *Ont es aquò ?*
- M : Aquel plan es à Las Lavariás. Partís d'à fons, e sortís defòra.
- A !! Es çò que sortís qu'arriba del fons alara. Es la ligason de...*

- M : Es çò qu'arriba defòra à Las Lavariás.
A cima.
- M : Oui.
- 4 *A es aquò, oui.*
- M : E aquí davant que tòmba lo carbon dins los lavoèrs, aquel aimant es plaçat al cap d'aquela tela. Fa que passa pas res coma ferralha...
Mas... oui ?
- 8 M : Sans que s'acròche aquí.
... Autres còps, existava pas aquel...
- M : Nani.
- C : Non !...
- 12 *Dempuèi quora i es ?*
- C : Es dempuèi qu'an facha la...
- M : A !... Los bures... Los bures se creèron en qu'una annada ?
- C : ... Dempuèi que an facha... an facha la... (cossí s'apèla ara'quí la...)
- 16 "La Fendue" ! à la... à la Tronquiá ! /tr^uunkyè/
M : Miladiu /miladiw/, los bures, ... Quora se faguèron /séfé^u/ los bures ?
Ò filh de puta ! I ai trabalhat, ara me vendrà pas è ! Sai pas se se faguèron pas en cinquanta... en cinquanta-cinc enlà, quicòm coma aquò... Los bures !... Quand se faguèt /séfé^t/ tot aquel trabalh ! Quand se reuniguèt /sé^réunièt/ los tres poses ! Canhac, Santa-Maria /s^ento mari/, La Tronquiá, La Grilhatiá. Crèsi qu'es en cinquanta-cinc (... ?)
- C : Ieu quand me'n anguèri en cinquanta-tres, encara lo... lo carbon de La
- 24 Grilhatiá montava al plan, anava aici à Las Lavariás... En cinquanta-tres.
- M : Oui, oui ; e ben se... se faguèt enlà.
Me podètz descriure encara un autre còp, lo bure, exactament de qu'es aquò ?
- M : E ?! E ben lo bure, veses (à Santa-Maria, ne faguèron un, bure) es un... es un... es un d'aquò's que fa benlèu quatre mètres o cinc de diamètre e tot crusat dins lo ròc. En descendent /andéséndén/. Lo comencèron de perennaut e lo descendèron, de cent quaranta à cent quatre-vint-dètz. Per çò que à cent quaranta /pérsénké/ i a una recèpta, qu'apèlan. /résèto/
- 32 *Una recèpta ?*
- M : Una recèpta, apèlan aquò una recèpta per çò que aquí s'arrèsta la caja /kajo/. Aquí pòdes trabalhar sus una distància /disténso/ jusca à Canhac... Aquò, apèlan aquò : "Una recèpta". Après i a cent quatre-vint-dètz, qu'es
- 36 pus plond, fa una altra recèpta. Alara cominiquèron aquel bure de cent quaranta à cent quatre-vint-dètz, sus cinc mètres /mèstré/ de diamètre ! /diamèstré/ E dedins, per frenar lo carbon qu'arribèssa pas d'ennà, enbàs,

i metèron de d'aquò's en espirala.

En espirala ?

M : En /én/ espirala. Que lo carbon en /an/ descendent, se frenava per el mèmes ;
4 en descendent dins lo...

Dins lo ?...

M : En /an/ tornant /turnéñ/ dins aquel bure.

A òc.

8 M : E enbàs aviás una trémie /trémi/. Una trémie, que i aviá un tipe qu'ambe de botons, dubrissiá o fermava. Per cargar de gròsses vasons que se'n-d-anavan al fons d'aquela dispatching /ispatsiñ/, d'aquela tela que fa un mètre /mèstré/ cinquanta de large e que mònta defòra. A Las Lavariás.

12 *E disètz... disètz "trémie", totjorn !?*

M : A oui ! La trémie es çò que ten... La trémie es fach coma /fakk' mo/ una boèta de sucre se i aviás una paleta dejós que tirèssas, per la dubrir ; e que la tornèssas fermar.

16 A : Es una resèrva de carbon.

M : Voilà!

Una resèrva de carbon.

C : Es un embut e ambe un cobertor, dejós ; e quand vòls, tiras : clac ! Lo
20 carbon...

M : E tot aquò es...

Es çò mème que l'entre.../... L'entremièja es çò mème ? Es la mèma causa.

M : E, c'est pareil.

24 C : Es una entremièja.

M : Lo bure... Ara an donat lo nom d'un bure...

A : E ben perque es /pérkép/ pus bèl.

M : Per çò que /pérsénké/ aquò es estat crusat dins... en plen ròc. Per far una
28 granda quantitat de carbon. Mas un còp èra avián d'entremièjas que te tenián...

Quant ? Tres vasons... dos, tres vasons. A pauc près ? /apiprès/

C : A pauc près. Aquò dependiá de lastalhas...

M : Voilà.

32 *I a mai... I a mai d'una catègorie /katégóri/ de vagon ?*

M : A !...

Mai d'una dimension ? Portan de noms diferents aquelles vasons ?

M : Ara n'i as pas. Ara i a pas que la gròssa voès, que ven de Canhac ; que ven
36 de Canhac à... à la Tronquiá. Alara son totes los mèmes, son de vasons que fan dejà ?... sièis tonas. Crèsi que fan sièis tonas, aqueles vasons. Me sembla.

- C : Los ai pas vistes ieu, fa que...
- A : (... ?)
- M : Voilà.
- 4 E, al jorn, de qu'avètz fach coma trabalh, a part lo triatge, avètz fach...
Avètz pas fach qu'acquò... ?
- C : Trabalhèri quauques jorns sul cròs, aquí, à metre de gabions dins la caja
/kajo/, encajavi./énkajabi/
- 8 Encajàvètz. Me podètz parlar d'aquel trabalh de... Èra totjorn al jorn! Aquò
- C : Oúi al jorn. Quand sortiguèri de las grelhas... Quand sortiguèri de las
grelhas, i aviá lo... Un molinur que, el, s'ocupava de las cajas, e l'autre,
darrièr /dārē/, butava los gabions dins las cajas. Qualque còp ambe un cha-
val anàvem quèrre los gabions.
- 12 A i aviá los... I aviá los chavals ?
- C : Ôc i aviá los chavals a-n-aquel moment.
Mas disètz... Disètz "gabion" e de còps que i a disètz "wagon" ; es pas
çò mème ?
- 16 C : A, ieu... nautres apelàvem aquò los gabions ; d'autres : wagons...
- M : Per çò que /pérsénké/, aquel nom "gabion" es vengut dins lo nòrd. /nòr/
D'ingenhurs qu'èran venguts d'amont ; ai totjorn... Blaise /blèzæ/ apelava
20 aquò de gabions. Es coma, quand venguèron fa lo bure, envièron de tipés
del nòrd amont. Los apelavan tanben... Una altra d'aquò's. Cossí los apèlan
dins lo nòrd los wagons ?... "Des bennes" ! oui : "On faisait... Chez nous,
on faisait tant de bennes". Alara...
- 24 E vautres disètz pas "des bennes".
- M : E nautres disèm "de wagons", aici. E elses te disián "de gabions".
- C : Totjorn ieu ai entendut dire ; quand dintrèri : "Fai passar'n gabion !"
- M : E ben oui. (I)
- 28 A : (... ?) wagons e de gabions.
Èra lo mot /mot/ del...
- M : Era lo mot dels ancians /ansièns/ d'un còp èra, quand portavan aquela raba,
aquela lampa ./rābo/
- 32 Es lo mot de Carmaus ./karmōws/
- M : Es lo mot... E alèra nautres, pus tard, de gabions, jamai los avèm pas ape-
lats de gabions, per çò que...
E los apelàvètz cossí ? vautres.

(I) Entravesament.

- M : È !... (I) (... ?) totjorn disiá, è : "Fai passar de vagon !! Fai passar de vagon !!"
- C : Aquò dependiá de... dependiá dels tipes.
- 4 ... *E los vagon siaguèt lo mot importat del nòrd /nòrt/ alèra.*
- C : Non...!...
- M : Los gabions... Aquel tipe qu'aviam aquí, tè !... d'aquò's, tu l'as conegut, macarèl /makarèl/ ! Cossf s'ap.../... ? X !
- 8 C : E ben òc...
- M : L'as conegut X !?
- C : Ai conegut lo paire...
- M : ... E ben veniá dins lo nòrd : "Eh ! des gabions... (... ?) Oh ! vous n'avez fait que çà ! Et c'est..."
- 12 C : Òc. Daissa me te parlar aquí. El parlava... perque podiá pas parlar patoès per dire "des gabions" e alara disiá "gabion" /gabyõn/. Autrament lo paure paire que... i èra avant ieu, totjorn parlàvem de gabions !
- 16 M : E oui.
- A òc.
- M : Oui, c'est le... Es...
- C : Alara apuèi... lo monde quand venguèron... Un te podiá pas dire... "Fai passar de vagon !" Perque vagon es mai francés.
- 20 A : Era totjorn çò mèmes anem ! /jané/
- C : "Wagon" es plus... Vagon es plus francés. "Gabion" es...
- M : E... E mai /amay/ ara veses, o... Se parlas de... de aquelles vagon, sabes
- 24 /sas/, que venon de Canhac, que fan sièis /syèi/ tonas... (Crèsi que contendon sièis tonas). E ben te parlan pas que de los vagon : "I a una rama que s'es abocada à tal airal, /aydar/ i a tantes de vagon desmolits, i te cal anar perque..."
- 28 C : "Wagon" es pus francés que "Gabion".
- A es aquò.
- C : Voilà.
- Correspond al passatge del Francés à la mina.*
- 32 M : E oui.
- C : Autrament, si... se X disiá : "Fais passer des gabions" e ben, es que lo podiá pas dire en patoès, comprenes : "Fai passar de gabions".
- M : X, escota, me fasiá rire ieu. Pòdes creire que...
- 36 A òc ?...

(I) Entravescament.

- M : A ! èra'n tipe qu'èra vengut del nòrd aquò e... Alara parlava de "gabions" /gabyòn/
- C : E mai /amay/ ... Perque podiá pas dire : "Fai passar'n gabion !"
- 4 *Voliá... Voliá s'integrar.*
- C : Oui oui fasiá... Coma arriba sovent que quand òm...
- M : E après, de son temps, totjorn çò mèmes, de son temps i entrèron de Poloneses en pagalha, d'Italiens /ditalyèñs/ d'Espanhòls /dèppanyòr/...
- 8 C : Ò ! Venguèron plan après.
- M : ... Nautres, i son pas dintrats, de nòstra epòca avèm pas vist dintrar de monde coma son dintrats de son temps. La guèrra de catòrze, tot aquò !
- C : Avant la... Avant l.../... Avant la guèrra de catòrze, i aviá pas que de
- 12 *tipes d'aicí qu'i trabalhavan.*
- M : E ben voilà ! Oui.
- C : Volián pas d'Espanhòls. Volián pas que de d'aquò's. Pourtant Canhac n'i aviá d'Espanhòls, i aviá d'Arabas, i aviá de tot mas à Carmaus...
- 16 *I aviá d'Arabas, tanben ?*
- C : A, n'i aviá à Canhac mas pas aici. D'Arabas o d'Africans /dafrikèñs/ sai pas de qué èran, comprenes ieu. Aicí à Carmaus...
- Perque, n'avèm pas vistes jamai à Carmaus d'Arabas.*
- 20 C : Non.
- M : Ò non. Mas èra...
- C : D'Argerians èran aquí, comprenes /daljéryèñs/. E los trobavan... Aicí los trobavan tròp fenhants aquel monde.
- 24 M : (Rires)
- C : Calió tirar ! Perque... è !...
- M : E après la guèrra, arribèron de Poloneses.
- C : Non, los primièrs siaguèt los refugiats /réfujyats/ del nòrd que venguèt.
- 28 M : Oui.
- C : Après los refugiats, i ajèt quauques Espanhòls que dintrèt (... ?), comprenes. E après los Espanhòls, veses, pas qu'en vint-e-dos... En vint-e-un quand partiguèri pel servici ieu, venguèron quauques Polonés. E apuèi
- 32 *d'Italiens /ditalyèñs/ . I venguèron plan... Après vint aqueles...
E, cosst se passava, cosst èran reçaçuts aquel monde ?... I aviá dos gropes, i aviá aquelses emigrats, i aviá los minurs d'aicé.*
- C : Oui.
- 36 *Pàisan - mínur.*
- C : Alara quand venguèron los refugiats... Quand... Un coble... Los dispersèron, veses. Coma ieu, soi estat cambarada amb el avant la guèrra ; balhavan

un refugiat à-n-el e balhavan un autre refugiat à ieu. Alara... E totes comptavan...

Fasiatz d'equipas.

4 C : Totes comptavan... Perque èra pas lo mème trabalh qu'aicf. Perque sabes que, aicf èra un trabalh que... Lo... Coma disiá... Plan se'n son soven-guts, (?) quand un minur se'n-d-anava d'aicf, pòt anar dins qu'una mina que siáque. /sègè/ E i a d'ingenhurs del nòrd que o disián.

8 M : A oui !... A oui.

C : Perque aicf las minas son pus nautas que dins lo nòrd ! Alara es pus dangeirós.

M : Dins lo nòrd...

Es pus dangeirós.

12 M : ... davalan à dotze cents mètres,...

C : Oui.

M : ... e aicf davalàvem pas que çò pus plond à dos cents trenta... Dos cents...

C : Ò, tres cents...

16 M : ... Dos cents quatre...

C : Tres cents-quinze à La Tronquiá.

M : Tres cents-quinze davala ?

E pus òm davala, mens es dinjairós ?

20 C : Es pus dangeirós, per çò que /pérsénké/ i a mai de grison. /griz'ù/

I a aquò tanben !

M : E i a mai de grison, mai...

Perque disètz que dins lo nòrd davalan pas tan plond !

24 M : Si !!

C : Si !!

M : A mila, e mai !

C : Mai !

28 *Parlavon àe la nautor de las galariás alèra ?*

M : Puta ! la... la...

C : Oui. La d'aquò's veses. La nautor de... Las espessors de... del carbon...

M : A mas, vòl dire las espessors de carbon. (... ?)

32 C : Perque, i a, veses, i a de cochass qu'an cinc sièis mètres de carbon. Alara las despilan tres còps /dèspil'ù n/. Començan /k'uméns'ù/de far lo primièr dejós, tant que i a dos mètres, se vòls, o dos mètres /mèstres/ cinquanta, apuèi ne prenon... ne prenon un autre dos mètres o dos mètres cinquanta, e

36 apuèi demòra, çò pus darrièr : /darniè / lo magre qu'apelavan.

M : Que tanplan lo tòrnan préner un autre còp.

- C : Se preniá en tres còps.
- M : Oui.
- A : Ieu crèsi que se despassava pas mai de tres mètres.
- 4 C : Era dich !
- A : O, mas !...
- C : E oui mas que, escota, à un airal /aydar/ i aviá tres mètres, à un autre airal i aviá tres mètres cinquanta, qualche còp.
- 8 A : Oui m'enfin /manfèn/ la moièna èra... çò pus naut !
- C : Era dich mèmes... çò pus naut èra tres mètres.
- A : Voilà.
- C : Mas sabes ben cossí totjorn...
- 12 A : Oui oui ; i aviá un... Un reget./rétsèt/
- C : Dins un airal aviás dos-quaranta, à un autre airal i aviá tres mètres. Alara, èra una moièna. Disián, la mina F /êfo/, veses, tres, e dos cinquanta, e un autre dos mètres de magre. L'apelavan la mina D apuèi. Metián de noms aquí
- 16 que... I compreniam pas res nosautres ! Compreniam... Disiam : "Soi /soj/ anat al shantièr".
- Cossí se fasiá, quand una explotacion, se continhava pus plond, que se tornava... forar ?!*
- 20 C : Non çò que parlàvem apuèi de las galariás... parlàvem de las galariás /galaryès/, veses, aquí cossí fasián : à Santa-Maria, i aviá pas que doas recèptas ; nosautres à La Grilhatiá n'aviam... tres.
- A : Una à cent-quinze, dos-cents-nòu, e tres cents...
- 24 C : E mèmes n'i aviá quatre. I a cinquanta.
- A : E benlèu cinquanta, benlèu.
- C : I a apuèi dos-cents-nòu, dos cents seissanta-quatre...
- A : I aviá pas cent-quinze à La Grilhatiá ?
- 28 C : E dos cents-quinze !
- A : O dos... A òc !
- C : Tres cents-quinze... tres cents...
- A : Non.
- 32 C : Si !
- A : Lo primièr ?
- C : Lo primièr èra à cinquanta.
- A : A, benlèu cinquanta.
- 36 C : I siás pas jamai passat per aquel cròs, benlèu.
- A : Ò sabi que vesiam (... ?) la caja. Quand dintràvem per la caja, vesias lo trauc...

- C : Vesíás la recêpta. Mas...
- A : Vesíás la galariá.
- C : Era pel cròs de dos cents-nòu...De dos cents seissanta-quatre ?
- 4 A : E ben òc !
- C : Oui.
- A : ... En davalant per la caja.
- C : Oui. En davalant aquí, vesíás cinquanta. Mas...
- 8 M : I aviá pas cent trenta ?
- C : Non. Ò ! aquò es estat despilat abans !... Abans que i siaguèssi.
- M : A bòn. Per çò que /pérsénké/ sabi que, nautres...
- C : I a cent seissanta-uèit, disián tanben ; mas aquò's estat despilat.
- 12 M : Per çò que nautres èrem anats à cent quaranta, e nos caliá montar un planòt, per venir à... sur una recèp.../... sur un nivèl à La Fendue /fandü/.
- C : Autrament aquí, veses cossí fasián los... las recèptas. Fasián un cròs. Bòn. Après lo cròs, disián... Aicí veses, à Santa-Maria començavan per cent
- 16 quatre-vint... Cent quaranta. Era la recèpta de servituda. E apuèi à dos cents quatre-vint-dètz, l'escopidor èra !
- M : Oui.
- Cossí disètz ?*
- 20 C : Lo, l'es.../... Apèli aquò l'escopidor que... /lèsk'upid'ü/
- A : E ben, l'escolament ! /lèsk'ü lomén/
- C : L'escolament !
- L'escolament : l'escopidor ?*
- 24 C : Non. Ò ! ieu o apèli coma aquò. Mas... perque se disiá aquò. A un plan disiam : "Vai te'n à l'escopidor /lèkk'upid'ü/, alà !"
- A : Voilà.
- M : L'escopidor, en Francés, apelavan aquò : "l'écoulement".
- 28 C : Oui.
- A òc.*
- M : E aici disián : "l'escupidor".
- C : "Vai-te'n à l'escopidor alà !"
- 32 *Vos disètz "escupidor"...*
- M : Oui.
- ... e vos disètz "l'escopidor". I aviá... ?*
- M : E ben... è !
- 36 C : È !...
- A : "cu" o "co".

- M.C : Ôc.
- C : "Escopidor" disiam.
- M : C'est à peu près... Es a...
- 4 E ben, ara sèm... parlam del fons ara i sèm! è?... Parlatz de las galariás...
- C : Alara quand vòlon... per un cròs. A Santa-Maria comencèron per cent quaranta. E anguèron apuèi à cent quatre-vint-dètz per far la sortida del carbon. Perque aicís, totjorn, se son pas servits plan de truèlhs /truls/. Perque...
- 8 lo carbon totjorn fa en descendent.
- M : Descendon lo carbon per un plan. (... ?)
- C : La servituda èra ennaut ; e lo d'aquò's descendia. E alara, finta, à La Grilhataiá alà, avián començat de... Quand ieu i anguèri la servituda èra
- 12 per dos cents-nòu ; e descendiam à dos cents seissanta-quatre.
- M : A dos cents seissanta-quatre.
- C : Perque quand dintrèri ieu ; i a tres cents-quinze, tanben aval ; mas i trabalhèrem pas gaire aquí.
- 16 A : Tu i anavas per pompar.
- C : Ô, mas si ; i ai trabalhat ieu per... per tirar de carbon !
- M : Ouí, per çò que las epòcas que vòl dire Eloi, avián pas lo sistème de pompatge de ara, e alara, i aviá tròp d'aiga e daissavan aquò (... ?) Ara, i
- 20 tòrnan a-n-aquela recèpta, ara.
- Quand i aviá d'aiga, cossí fasiatz ? Abandonàvetz ?...*
- C : I a de pompas. I aviá de reservoèrs, à tres cents-quinze, d'aiga. Alara podia téner quaranta-uèit ora sans... aquò. Perque, veses, pendent la grèva
- 24 que faguèron aquí, anguèron quèrre un pompièr...
- Qu'una grèva ?*
- C : Aquí, è... Quora èra la grèva ?
- M : Quaranta-uèit /karanto wèyt/
- 28 C : Ôc. En quaranta-uèit. Juste. Quand me copèri la camba.
- M : En quaranta-uèit, i ajèt una grèva de dos meses. E alara aquí, e ben... per que se neguèssa pas, èran descenduts un bocin pus bas, per dire de aver una resèrva, en cas que arribèssa quicòm.
- 32 C : (... ?) perque, i aviá los d'aquò's aquí, la resèrva, se vòls ; mas dins quaranta-uèit oras se i anavas pas, las pompas se negavan.
- M : Voilà.
- A òc.
- 36 C : E alara, èran mai d'aquò's. E alara, pompèron.
- M : E ara se nègan pas, aquelas pompas, ara.

- C : Ara las comandan de defõra, à çò que pareis. /parés/
M : Ara las pompas son dins l'aiga. E marchan quand mèmes.
C : A ieu, o sai pas, ieu !
4 M : A oui. O te pòdi certifiar, ieu !
A cambiat aquò alèra.
M : Las... Ara las pompas son negadas. E marcha çò mèmes.
C : ... Debon pas èsser las mèmas.
8 M : Non non !
C : Perque ieu, comprenes... I a quelques temps pardi, /padi/ Evarista aquí,
lo fraire de Fernandis, me trõba un jorn, me diguèt : "Oh ! tu sais mainte-
nant, tu n'aurais pas besoin d'aller à trois cent quinze pour faire marcher
12 les pompes, on les commande de dehors".
M : Oui oui.
C : E ben...
M : Ieu, veses, lo drõlle...
16 *Es electricisat aquò.*
M : e ?
I a d'electricificacions e...
M : Oui.
20 C : Sai pas ieu. Ieu sabes. Era... mon mes.../... Era pas mon mestièr, aquò,
pompièr, perque ì coneissiái pas grand causa. Quand marchava pas, e ben, un
còp de telefõne... E un jorn m'inquietèri ambe... Ambe lo chef /eêf/ aquí.
Cossí s'ap.../... Me rapèli pas cossí s'apelava... X ! "E-me diguèt- quand
24 òm es pas capable, òm demanda p.../... /mèdièt/ /idièri/ I diguèri : Ai
pas demandat res -i diguèri- I diguèri : S'envoias pas digús, veiràs, ieu
montarai !" Figura-te, èri à tres cents-quinze aval ! Èra un fusible que
s'èra brutlat alà, qu'èra lo famós /famús/ d'aquò's aquí, lo Polonés, cossí
28 l'apelàvem ? Z, qu'aviá fach lo torn de pòrc, lo dissabte, o volguèt pas
senhalar /sinyala/ ni mai res. Alara diga, ieu, /dyò/ que vòls, /bòs/ èri
pas electrician /élèktrisyèn/, sabiá juste dobrir, al robinet per metre lo
d'aquò's en marcha, e voilà.
32 *Los rapòrts èran rudes ambe los shèfes à l'epòca?*
C : Pas tant qu'aquò après la liberacion. Mas caliá, çà-que-là... Ieu, sans me
vantar, ont que me metèsson fasiái. Me soi totjorn aparat. E alara quand
l'ingenhur m'atacava, i me soi /siòy/ defendut ! E ni mai, me'n vo.../...
36 me'n vo.../... Me lançava sul còp, mas apuèi me'n voliá pas, perque, ont
que me metèssa... Un còp me diguèt : "T'ai trobat un trabalh ! -(... ?),

- se volètz -i diguèri-" E allez /alê/, sabes ; perque... Èra un ingenhur d'aicí, e reussissia... En parlant patoès ! Seria estat ingenhur dels autres airals /aydars/ ; benlèu auriam pas fach çò mème !... L'auriam mai respectat /rèppettat/...
- 4 *Quand èra... Quand èra del país, anava melhor !?*
- C : E ben Aquiles /aeilo/, lo monde se'n fachavan ; ieu n'ai pas à me fachar, perque...
- 8 *E vos parlavan patoès los shêfes...?...*
- C : Aquei aquí : /alôs/ l'apelavan.
- M : Era d'aicí, alara, coneissia lo patoès del d'acquò's.
- C : E coneissia son monde tanben. Sabia : "aquei d'aquei lo me cal lançar ; aquei
- 12 d'aquei lo me cal... alisar"...
- M : Oui oui : "apiadar". Coneissia lo... Coneissia lo que calia... per lo far parlar viste, e mai lo que... lo que... e !
- Per çò que dis aquei dels shêfes, sètz d'acòrdi, tanben i avia... Dependia*
- 16 *sustot de la persona !*
- C : Ieu ai ajudat...
- M : A, i avia d'obrièrs, que los te calia, picar ! per los far... per los butar un bocin, /m'usi/ e d'autres que, fasián lor trabalh, e voilà e... I demoravan uèit oras, uèit oras fasián lor trabalh : èra fenit ; t'emmèrdavan pas.
- 20 C : Veses, nos èrem... nos èrem inquietats sovent ; e ben après la liberacion aquei, totjorn dintrava de monde per visitar la mina, sabes, per de d'acquò's..
- Alara t'arriba : Aquiles /aeilo/ , /vèrdèn/ e... e un autre tipe, amb un
- 24 fare. Alara Aquiles me fa : "Avètz desjunat ? -è ! Venèm de fenir."
- Alara me diguèt ; l'autre (m'apelèt Causse /kawsé/ me diguèt, l'autre de per darrièr /darè/ faguèt : "Mais c'est Causse /kôsé/..." En parlant, s'èri parent ambe /tatalè/ ?... Causse, /tatalè/, l'avètz pas conegut vosautres !?
- 28 M : Non.
- C : Demorava à la... à cima del camin. E alara Aquiles /aeilo/ i diguèt : "non non /nònòn/" Perque, figura-te, coneissia pro la familha de /tatalè/ (... ?) totes. Alara me diguèt : "Vous savez, maintenant, il faut... faire
- 32 un peu de charbon, parce que s'il faut le faire venir d'Angleterre ou d'Amérique, il reviendrait plus cher. -I diguèri : Monsieur, maintenant, il faut s'adresser aux jeunes. J'en ai marre moi de sortir du charbon !
- Mais vous avez trente ans !?
- 36 - Oui monsieur, trente ans de mine." -I diguèri. /idièri/
- Se virèt davant Aquiles, i fa : "Mais ; il s'est conservé celui-là !"
- M : A ! A ! A !

- C : Ôc ôc ! Aquiles /aeilo/ i faguèt : "Que tous ils fassent comme lui, il n'y aurait rien à dire ! /yoré/"
- M : Ôc.
- 4 C : S'il vous plaft ! /sib^uplèt/ Urosament, sabiá pas que... Apuèi quand... D'aquò's, Massòl, me diguèt : "Sabes pas qual èra ?" Era lo directur ! Es domatge, perque i auriái respondut a aquel tanben ! I auriái dich que los champions /eampy^uns/, aurián pas degut, jamai, èstre champions. Los
- 8 champions de Las Planas, de La Tronquiá o à... A Bicòq, amont, i auriái dich. (I) Voilà !... Aquò es lo còp, è ! : "Mais il s'est conservé !?"
- M : O ! oui (... ?), aquel tipe.
E, cap de vautres tres, aquí, sètz pas estats boasaires ?
- 12 C : El o es estat aquí.
- M : El, aquí.
El ? tu ?
- A : Ieu o soi estat.
- 16 *E vos, non. Ni mai vos ?*
- M : Ò ieu...
- C : È ! ieu o soi estat... I m'envoïavan, i me volián pas daissar... I voliái pas demorar !
- 20 *A òc. E vos tanpauc ?*
- M : Z'ai fach benlèu à pauc près, sièis meses, es tot.
A òc. Perque fasiatz... passàvetz un bocin pertot abans... ?
- M : Non non non non. Es avant d'anar plaçaire de fèr, e ben me metèron amb un
- 24 tipe qu'èra boasaire e... e voilà. I demorèri benlèu sièis meses, e mai i seriái demorat mai ! è !
Vos es sustot plaçaire de fèr que...
- M : Ò, oui, ieu mon mestièr es plaçaire de fèr. *E ben, anam veire un bocin*
- 28 *las galariás./galaryòs/ me pòdes descriure una galariá tu ?*
- A : Las galariás ? /galaryòs/
Òc. Cossí èran fachas ? Ambe qué fasiatz, e tot ?
- M : e ben oui.
- 32 A : Eran fachas en boès o ambe de cintres...
- C : O ambe de cintres.
De... En boès o ambe de cintres. Dependrà de l'epòca o de la situacion ?
- M : Non mas. È ! C'est à dire que te cal començar quand dintrères /dintrèros/

(I) Ambe "Las Planas" e "Bicòq", Causse fa referéncia als cementèris de Carmaus.

- Los cintres existavan... Existavan ; mas i aviá... pas coma ara,... ara...
- C : Ara tot es en cintre.
- M : Ara tot es en fêr, ara. Mas el quand dintrèt, lo boasaire...
- 4 A : Las galariás /galaryès/ èran fachas un pauc en boès, a-n-aquel moment.
De... De qu'un boès ?
- M : De sapin !
- A : De boès de sapin.
- 8 C : De sapin...
Tot de sapin ?
- C : Las galariás ai pas jamai vist que i metián de garric.
I aviá pas de... I aviá pas de castanhièr tanben ?
- 12 C : Non non.
A : I aviá de sapin /sapin̄/, perque lo sapin en petant te... te fasiá...
t'avertissiá ! Al lòc que /alònké/ lo garric peta d'un còp. Lo sapin se...
se baissa de nonent.
- 16 M'avián dich que i aviá de castanhièr.
C : Non non non.
A : Ò !... de... d'asclèns benlèu...
C : I a... Oui, los piquets.
- 20 Los, dises, los asclèns ?
A : Los asclèns o los piquets. Es parèlh.
C : Los piquets, aquí. Per remplaçar las planchas, o fasiam un còp èra.
M : Lo castanhièr, lo metián per calar, darrièr'ls pèdreches. /darèp pèdrètsés/
24 Per çò que, aquò, lo castanhièr es... coma te dis, lo sapin, en trabalhant,
/antrabalyén/ l'entendes cracar. Totjorn fa : "crac ! crac !" Diriás que
còpas una alumeta.
A : (... ?)
- 28 S'anòncia !
M : Oui.
C : E mai /amay/ de garric (... ?) dins los shantièrs.
A : Ò... A, benlèu dins los shantièrs !
- 32 C : E mai las galariás, principalament, lasgalariás qu'èran per demorar un brieu
/briw/
A : Ont trabalhava pas !
C : Per... Per ont...
- 36 A : Per boesar dins lo ròc. Benlèu.
C : Oui. Mai d'aquò's.

- M : I avia de galariás, qu'èran boesadas en garric, à Santa-Maria, que quand las agachavi (escota, aquelas galariás) disiái : "Voldriái plan tornar trobar lo tipe, qu'a metut aquela capa !" Per çò que /pérsénké/, i avia
- 4 de capas qu'èran pus gròssas que ieu, sus cinc mètres de long de còps o mai !! De caireforcs ! /dékarefurs/
- C : Mas oui !
De qu'apelatz la capa ?
- 8 M : La capa...
A : "Una bèla", b'apelàvem, nautres.
M : La capa...
C : Perque, metes dos pèdreches, per far lo quadre. Dos pèdreches e metes la...
12 lo d'aquò's dessus : lo capèl, qu'apelàvem.
M : E après metes un capèl dessus, per te téner...
I a tres... I a tres mots aquí. I a la capa, i a lo capèl, e i a la bèla.
Es çò mème !?
- 16 C : Se disiá : dos pèdreches, veses, e lo capèl. A un... Dins un shantièr, èra una bèla, qu'apelàvem.
A !
C : La bèla se metiá...
20 Pel shantièr, èra.
C : Amb un /ammun/ boès e... Pinçavas. E apuei, metiás lo pèdrech darrièr/darè/.
M : Oui.
C : Aquò...
24 A : E ben nautres, dins lo shantièr, b'apelàvem un quadre.
C : E ben es lo quadre ! Mas lo quadre es la bèla, ambe'l d'aquò's... Lo... Lo...
A : Mas quand metiam las bèlas d'intradas.
C : È ! E quand fas un avançament, que boèsavas, ambe de pèdreches !? Era'n
28 quadre !
M : Es un quadre... Lo quadre es pus lèu dos pèdreches e una capa.
C : Oui ! oui.
M : Tandis que /tandi/ coma te dis Eloi /élwa/. Un boès : pinça /bwèppinso/
32 qu'apelàvem...
C : Oui. Lo boès à pinça.
M : ... Per dire de avançar... Per téner totjorn lo dessus.
A : Fasiá un pè... un pèdrech...
36 E ont s'emplegava /sémplégabo/ lo pèdrech, s'emplegava pas lo boès à pinça ;
e ont s'emplegava lo boès à pinça, s'emplegava pas lo pèdrech ?

- C : Mas !...
 è !?...
- C : Vau t'explicar ! Veses. È !! Vòls far'n tunèl.
- 4 Oc.
- C : Alara aquí se boesava ambe dos pèdreches, e una capa.
 M : E una capa.
 C : Voilà. O un capèl.
- 8 M : E... E... E...
Aquò es una fusta, enfin es...?...
- C : Oui oui. Es un talhon de boès coma... coma l'autre, coma lo pèdrech, coma ... Es un boès.
- 12 M : Es un talhon de boès que metes dessús e d'à-n-aquela capa à una altra, metes aquelles boès de castanhièr ; aquel castanhièr que parlas aquí, que te ten lo dessús aquò.
E s'apèla aquò ?
- 16 C : D'esclains. /dèsklèns/
 M : D'esclains !
 C : Apelam aquò d'esclains. *D'esclains.*
 M : Oui.
- 20 *E aquí alèra, s'emplègan aquí los pèdreches o los boèses à pinças ?*
- C : Aquí... Se met lo pèdrech ; perque se metiás aquò... A un boès à pinça que i metèssas d'esclains darrièr lo te fariá tornar pa.../... lo te fariá partir !
- 24 *Eràn diferents los boèses à pinças alara.*
- M : È ! Es coma aquò, veses, e dessús aquí ; d'aquí aquí, i se met una capa. Bón Metes l'autra à un mètre. Dessús aquela (tè coma aquí)... dessús aquela aici,
- 28 metes aquelles boès que fan un mètre, o un mètre dètz. /mèstre/ Los metes en travèrs coma aquò. Voilà. E se jamai lo carbon vòl tombar ne metes un autre de pel dessús. Fases coma un quadrilhatge. Voilà. Aquò es per... Aquò es dins los avançaments que... A la recèrca del carbon en avançant./an dabans
- 32 C : Dins l'avançament se metián de pèdreches es à causa, perque, de ton costat i aviá de carbon ; o de pèiras, çò que voldràs, e alara... e alara lo te caliá garnir. Alara se i aviás metut... se i metiás un boès à pinça, qu'apelàvem, en lo garniguent /garnièn/, se lo costat fôrça, te fa partir lo boès à pinça.
- 36 O alara i te cal metre...
E ben es pas tan solide ? lo boès à pinça.

- C : Es solide çò mème. Mas çò que i a... En butant... Lo i butas coma aquò, lo... s'a lo temps lo te tòrna passar.
A, es pas fixat ambe una (... ?) ?
- 4 C : Non. O alara, se qualque còp... A ajut arribat dins los shantièrs que... Sabes en pinçant la bèla se virava de travèrs. Alara nos autorisavan per un coma aquò, de i metre un boès. Mas i aviás pas metut lo boès... I metiás la shantinhòla. Una...
- 8 *Una ?*
 C : Una shantinhòla qu'apelàvem. Un bot de plancha, e i poèntàvem, una poènta dejós per que lo boès, poguèssa pas butar coma aquò.
Una poènta. Era poèntada ?!
- 12 M : Un talhon de boès que lo pèdrech poguèssa pas tornar dins lo shantièr.
 C : Una shantinhòla... Lo boès, que lo carbon lo butèssa pas. Apelàvem aquò una shantinhòla.
Oui. Alèra, la capa marchava ambe los...?...
- 16 C : Los pèdreches.
E lo boès à pinça marchava ?
 C : Amb una bèla /amuno/, qu'apelàvem.
Amb una bèla /anduno/, es pas çò mème. La bèla e lo boès à pinça, s'utili-
 20 *sava dins qu'una... ?*
 C : Dins los shantièrs.
Dins los shantièrs.
 C : Dins los shantièrs.
- 24 *E la capa e lo...*
 M : Pèdreches /pèdrétsés/
 ... *Pèdrech...*
 M : Dins los avançaments.
- 28 A.
 M : Per çò que...
E un avançament, per rapòrt à una explotacion, es l'airal ont se fa qué ?
 M : E ben, la recèrca ont es que /'undéhké/ totjorn fan en avançant /an dabansén/
 32 per cercar de carbon.
 C : Per despilar. Fasiás... Fas un avançament, veses, partisses coma aquò aquí. Bòn. Alara as lo... as lo carbon d'aquel costat aquí. E ben, quand siás aquí, cal far l'avançament, començas de despilar, començas de... de préner... Fas, 36 primièrement, fasiàm quatre mètres, e en mèmes temps à dos mètres, fasiàm de quadrilhatges. Apelàvem aquò "una bordura".
Una bordura, de qu'es una bordura disètz ?

- C : La bordura es per començar un shantièr.
Començar un shantièr.
- C : Oui. Menàvem quatre mètres de camin, mas en mèmes temps, fotiam un quadri-
 4 lhatge per ténér à dos mètres. E quand la... la... la d'aquò's èra fenida
 aquí, la bordura, (... ?) un shantièr. Alara lo fèr passava dessús, fotiam
 la tèrra ont aviam tirat lo carbon ; e tornàvem despilar en montant.
D'acòrdi.
- 8 C : E aquí... aquí boasàvem ambe de... de bèlas pardi, /padi/ e lo pèdrech pel
 capmont. /kam̃u ñ/
Supausem : avètz un quadre à far.
- C : Oui.
- 12 *De qué utilisatz coma... coma otisses ?*
- C : È, per far lo quadre, avèm la ressèga e la pigassa.
La ressèga e la pigassa. Sètz d'acòrdi ? Tu tanben as fachas los galaríes ?
- C : È !... Ieu tanben oui.
- 16 *La ressèga díses... dísètz, e la...*
- C : E una pigassa. /pigaso/
E pas mai ?
- C : E pas mai. Per far lo... Per talhar lo boès. Cal far amb aquò. /kalfako/
 20 *Òc, òc. D'accord. Una remont.../... Una remontada ?*
- C : Una mont.../... Una remontada es un... un plan que fa ... tant val dire
 qu'apelam aquò un plan nosautres.
- M : Una remontada se fa... As una recèpta à cent quaranta, as una recèpta à
 24 cent quatre-vint-dètz ; e ben de dison : "Aquí cal far una remontada"
 E ben te cal partir...
- C : De cent quatre-vint-dètz...
- M : ... en montant /anm̃u ntén/. De cent quatre-vint-dètz à cent quaranta.
- 28 C : E oui. En mèmes temps pòdon far la jaça. Una jaça es un... De cent quaranta
 fas lo... en descendent à cent quatre-vint-dètz. (... ?)
Una jaça es un...
- A : Es lo sens contrari de la montada !
- 32 C : Es lo sens contrari de la montada.
Es una davalada.
- C : Davala. E la montada...
E i se passa pas ambe los vagonets aquí ! es per...
- 36 C : Si !!
A sí.
- C : Per tirar lo carbon !

A òc.

M : Per despilar lo carbon...

C : A la... A la jaça, i se metiá un truèlh /trul/, per montar los... Per des-
4 cendre los gabions, e mai per los montar.

Mas la jaça es diferenta de la remontada.

C : Oui. La remontada fasiam pas que... /rémũ ntado/

Es çò mèmes, dises, tu ?

8 A : Non, è... La montada, mònta e la...

Òc, mas tu dises que la remontada e la jaça es çò mèmes ; e el dis que non.

A : Si es çò mèmes (... ?) (I)

M : As aquí una... As aquí una recèpta : cent quaranta. As aici una recèpta :
12 cent quatre-vint-dètz. Aquò te fa un plan enclinat...

Recèpta, nivèl, es çò mèmes ?

C : Oui oui... oui.

M : ... Oui. Es nivèl. Aquel nivèl veses : cent-quaranta. Aici cent quatre-vint-
16 dètz. Bòn. Alara veses que i a una penta, è ?!

Òc.

M : I a una denivelacion, de cent quaranta à cent quatre-vint-dètz. Te dison,
bòn : "E ben aquí te cal atacar una remontada". Alara partisses de cent
20 quatre-vint-dètz, en montant. /an mũ ntén/

Òc.

M : Bòn. Aici ennaut, vòlon far una recèrca, te dison : "E ben aquí anam far
una jaça. Anam far en descendent". E ben partisses de cent quaranta, en
24 descendent à cent quatre-vint-dètz. Sus aquel /surakél/ nivèl. Comprenes ?
Voilà. Fases de... En descendent. E las remontadas son en montant. De la
recèpta totjorn la pus bassa en montant sus la recèpta inferiora /énféryũ ro/(II)

C : E quand traçavan, comprenes, fasián la jaça e la montada. Tot ensemble. I
28 metián un coble aici, fasián en montant e un autre coble en descendent.
... *Los cobles son los trabalhaïres ? (?)*

C : Oui, oui. E aquí òm comunicava. Comunicavas aquí.

D'accòrd.

32 C : E apuèi...

A : En general aquí èra lo pòste après que ba fasiam. /bafajw/ Èra
pas lo mème pòste.

Èra pas lo mème pòste. E cada pòste aviá un trabalh...

36 C : Mas si ! mas si ! Ieu soi estat à La Fendue... Quand èri à La Fendue, aquí,

(I) Entravescament.

(II) Compréner : superiora

- ne fasiam de montadaçà la jos-cavusa ; e ben, i aviá quatre òmes del ser,
e quatre òmes del matin, èrem. /matis jèrén/
- A : A perque èra pas...
- 4 C : Perque fasiam la d'aquò's.
- A : Èran pas en fàcia los plans /faso/, autrament, se seriá pas pogut far.
I a un boasaire...
- A : ... La placa èra un bocin pus luènh. /lèn/
- 8 C : Mas...
- A : Podiás pas far la montada e la jaça al mème...
- C : Si !
- A : A la mèma linha /lìnyo/
- 12 C : A non, perque...
- A : È ! Los gabions per anar...
- C : È... È ! Aquí... Aquí, tè ! dises que i a... i a lo nivèl aquí, è ?
- A : E ben oui.
- 16 C : Bòn. Aicí i a l'autre nivèl à cent quatre-vint-dètz, te meti. Alara, pressava de far'n plan. Quatre òmes partissián d'aquí ; dos del ser, dos del matin, qualques còps èrem triples tanben, mas... E los autres çò mèmes aquí fasián en montant...
- 20 (..... ?)
... comunicàvem. E alara aquí...
- M : E oui, mas... Ara se... Ara... Per çò que vautres, fasiatz pas petar.
- C : Si ben !
- 24 M : Mas aquí, lo que descendiá, amb aquel que montava, à una certana /cèrténo/ distància /disténso/, arrestavan un coble.
- A : A oui. Es çò que te vòli dire.
- M : Lo de pel capmont o lo de pel capval.
- 28 C : E nautres...
- M : Per çò que, los còps de mina de pel capmont, Tordoi /tòrdwa/ s'es passat aquò, aquí.
- C : Mas, escota, perque arribèt coma aquó. Mas ieu te pòdi dire que quand arribàvem... Avant de far petar, veses, ambe lo talon del pic : "tac tac tac tac tac tac !" alara l'autre te respondiá : "tac tac tac tac tac !" Alara i disiás : " i a cinc traucs : un dos tres quatre e cinc". Alara l'autre te respondiá qu'aviá comprés e se'n anava. E tu... (A-n-aquel moment fasiam
- 32 à la ficèla, è !) fotiam fuòc al (... ?) e nos'n anàvem. Se...
- 36 M : Ara... Ara es defendut aquò !

C : Oui mas... mas te parli d'autres còps ieu. E se, i aviá un ratat...

M : Oui oui.

C : Los caliá totes comptar.

4 M : E pardi ! /pardi/

C : Alara se n'i a pas que quatre. Demoràvem aquí, caliá esperar una ora.

M : Per çò que ara, en i agent lo... /an yatsén/ En i agent los explosifs,

8 /èsplójif/ sabes, intercalats, /zéntèrkalats/ o sabes pas s'es partit o pas partit ! Sabes?

C : Fases partir à l'electricitat... (... ?)

M : Ara es...

G - 81 - 02 - Fàcia 2 L'enregistrament sus aquela benda s'acaba aquí.

Seguida - G - 81 - 03 - Fàcia 1

M : ... E ben ai ajut trobat mèmes (... ?) bolegavi pas. Trobavi un fial, anavi

12 quèrre lo porion : "A, mas as plan fach ! E ben escota, demòra ambe ieu, vautres anatz vos'n, l'anam cercar la... l'amòrça.

Mas i aviá d'accidents ?

M : D'accidents ?! E ben...

16 C : È ! A còp de mina, veses, dempuèi que s'es fach à l'electricitat, i a ajut maites d'accidents que non pas quand se fasiá à la ficèla.

M : A oui, vautres, oui !

C : A la ficèla i aviá cinc traucs. Alumavas. Allez. E apuèi aquò petava...

20 M : Oui mas aquí i aviá trenta traucs ! de còps o quaranta !...

C : Mas... È !

M : Alara, à retardament, sabiás pas çò qu'èra... sabiás pas se, lo talon èra partit ambe l'ennaut o lo mièg. Per çò que començavas de far partir lo

24 mièg.

C : È ! Escota ! È ! Daissa-me te dire ! Quand fasián la volada, coma la galariá de Santa-Maria à La Tronquiá que lo paure paire i trabalhava, creses que...

I'n fasián de traucs per petar'l ròc ! E mai... /amay/ Un còp... Fasián

28 petar lo bochon ; e apuèi aquel bochon, los autres traucs... E los... Los comptavan.

M : Mas aquí los podiás pas comptar Eloi ! Aquí es lo sistème de ara, nautres. Los pòdes pas comptar...

32 C : Ambe la... Ambe la... Ambe la lectricitat !? /lètrisitat/

- M : Ambé la marmòta.
- C : Oui. Es justament aquí que los accidents arriban !
- M : Mas oui mas te... mas... Escota te metes pas en colèra !
- 4 C : Non non, mas...
- M : Veses, començan de far petar lo mièg...
- A : Miladieu !
- C : Lo bochon.
- 8 M : ... E en mèmes temps que fan petar lo mièg, fan petar lo parament e lo dessús. Cossí vòls anar comprèner dins quarante traucs, se tot a petat ?!!
- C : E ben quand...
- M : Te disi que...
- 12 C : ...Quand i anavas (... ?) Ieu m'arribèt... ! è !
- M : E ben quand i anavas, veses, quand i anavas, vesiás de carbon per dos pòstes per tèrra :...
- C : Oui.
- 16 M : ... Lo pòste qu'èra en tren de trabalhar, e lo pòste qu'arribava,...
- C : Autrament... e...
- M : Aviás de carbon sus vint mètres de... o trenta de long... e... diga ! /dyò/
- C : Ieu, un còp, èri doble ambe Grisenti (... ?).....
- 20 M : E tanplan darrièr i aviá trenta quadres per tèrra !...
- C : (... ?) del ser, è ! E alara locontrapòste, me dis : "t'ai fach petar al pè, perque, i aviá coma aquò de pèira. Alara t'ai fach petar al pè". (I)
- M : Nos cal pas parlar totes al còp, per çò que...
- 24 *I fa pas res... Non, cal que venga...*
- C : Vejèri que lo... la pèira, del costat de gaucha, tot èra partit, e l'autra, èra pas que... pas que dubèrt...
- M : Val mai que demorem sus un programme e contunhar.../surun/
- 28 C : Alara en siaquent pas que dubèrt, vejèri... vejèri lo fial que sortissiá. Diguèri : "Es pas possible". Tiravi per veire, de còps que i a, lo fial i demorava (?), e en tirant, s'èra brutlat, veniá. Venguèt pas. E, i faguèri /fèri/ atencion pardi /padi/ ; ambe lo martèl pic (... ?) Los agachèri ; e
- 32 ben... Ieu sai pas cossí aquela puta de d'aquò's... Aviá pas petat e lo... e lo gres /grè/ s'èra dubèrt. Auriás dich qu'aquel trauc aviá petat. S'aviá pas fach atencion que siaguèssi estat tot novèl, coma planses /plásés/ : ambe'l martèl pic i anavas, trapavas l'amòrça, pip ! d'esquina ! Es aquò
- 36 qu'i caliá far atencion ! E à la ficèla, riscavas pas jamai res. Ai pas

(I) Entravesament.

jamai entendut dire que quauqu'un ajès trapat un còp de... Veses, lo Codomièr del Pont-de-Blaia, ambe l'electricitat, sajèron pus cossí s'èra fach aquò. En tren de borrar lo trauc, amb un borroèr. Lo còp partiguèt.

- 4 I a pas que lo paure X qu'o sabiá, e el e lo botafuòc. Alara fasián...
(Èran tout à fait /t'u tafèt/ al cent quatre-vingt-dètz, en-d-aval, probable./pr'u baplé/) La maquina /masino/ faguèt d'electricitat (?) pels fèrs.
È ? E alara benlèu, lo fial quand a... Toguèt lo d'aquò's, i faguèt petar
- 8 l'am.../..., la d'aquò's, perque, s'aviá fach, s'aviá borrat ambe la...
ambe la cureta qualque còp, l'auriá pogut far partir, mas coma diguèron :
"Fasiá ambe'l borroèr". La pròva que i tirèron de... de boès aquí de las maissas.

12 *E vos avètz conescut quand lo botafuòc se servissí de la cureta ?*

C : Non, lo botafuòc... Nosautres nos'n servissiam per curar los traucs ; un còp qu'èra fach.

Fasiatz lo trabalh un bocin del botafuòc, d'apuèi çò qu'ai entendut aquí !

- 16 C : Mas nani ! /mènaní/ Lo botafuòc veniá : "Quantes as de traucs ? -I disiás : n'ai quatre, cinc". Allez ! Amorçava cinc traucs : "Quanta de podra vòls ?" A un trauc i'n fotiás tres, un autre còp, pas que... Sus la fin apuèi venguèron que n'i'n caliá pas que metre que doas-e-mièjas, pel trauc. Alara
- 20 qualque còp forçàvem mai, alara lo botafuòc fotiá una amôrça de mai dins la cartocha /kart'u eo/ comprenes, per far lo... per ajere lo compte, perque, quand l'ingenhur trobava lo botafuòc à la pòsta, o d'aquò's, i disiá : "Diga !/dyò/ Quantes as faches petar de traucs ?" Comptavan.

24 *Per la pòsta ? (... ?)*

C : Pel camin ! Pel camin !

La pòsta ?

C : E ben la pòsta, es...

28 M : La galariá.

C : Las galariás !

La galariá. Mas qu'una galariá ?

C : E ben...

32 M : Las galariás, ont es que fasián aquel trabalh, aquí, de... de recèrca de carbon. Ont es que trabalhavan.

A : La pòsta es la galariá principala /prènsipalo/ per anar al cròs. (... ?)

C : Oui... Sul nivèl.

36 *Dins totes las poses, s'apelava... Portava lo mème nom ? "La pòsta"... Ai entendut parlar de "la pòsta de la Sòla".*

C : E ben la... E ben lo camin.

Es çò mème ?

C : Es lo camin.

M : Es çò mème.

4 C : Oui es aquò.

M : "L'ai trobat per la sòla /sòro/ que se'n-d-anava". E ben la sòla /sòlo/ es totjorn çò mème : "Per la pòsta..." "...Lo camin".

C : Lo camin. Ai totjorn entendut dire coma aquò ieu. Ara pardi, quand venguèt
8 d'estrangièrs, /déttrantsès/ l'un o l'autre, aquò cambiava de nom !...
Compreniam...

M : Quand dintrèron tot aquel monde : los tipés del Nòrd, los Poloneses, los
12 Italiàns /jitalyèñ/, los Espanhòls, e totes... Cadun disiá : ieu "per la
pòsta", l'autre "per la sòla" /sòlo/, l'autre "l'ai trobat pel camin",
l'autre... Voilà !

E se tornavan trobar çà que là !

(Rires)

16 M : Se trabavan totes à la sopa !... e!!

A òc. E ben vos, Martí... Cal pas vos dire "mossú", vos disi Martí...

M : Ò non macarèl ! Me faguèssas pas "mossú", s'il vous plaft ! /sib_u plèt/
Òc, vos farai pas "mossú" ; sètz estat, plaçaire de fèr !?

20 M : Oui.

Alèra, parlatz-me un bocin d'aquel trabalh.

M : Ò, diga /dyò/, lo mestièr de plaçaire de fèr es... T'envoian per una pòsta,
o una galariá, coma voldràs, è ! Lo porion ven te dis, voilà : "E ben aquí
24 nos cal metre... una gulha". Çò que s'apèla : "un embrancament", en Francés.
Coma dins lo camin de fèr, es çò mème. Alara calculan, te dison :

"E ben aquí anam metre una gulha, e nos cal partir per far'n crosat..."

Un crosat ?

28 M : "un crosat"...

C : Dos camins dobles.

M : Una outra voès à drecha o à gaucha. Per çò que /pérsénké/ los embrancaments
son drechièrs o gauchièrs. Se vòls /bòs/ partir à gaucha, lo metes gauchièr,
32 se vòls partir à drecha, lo metes... à drecha. E alara aquí fòrmas una outra
voès parallèla a-n-aquela que i a. Per anar, ont es que vòlon anar tirar lo
carbon. Voilà ! Tanplan sus /sur/ cent mètres, tanplan pas que sus vint mè-
tres, aquò depend !

36 *Òc. Me podètz parlar d'una voès ? Cossí es facha una voès ?*

M : Ò, ben una voès, e ben son de ralhs que fan /fòw/ cinc mètres /mèstrés/
cinquanta de long. Fan dètz-e-uèit /dòjowèit/ quilòs al mètre. Là... la voès

la voès ont passa la maquina /masino/ fa dêtz-e-uèit quilòs al mètre. E fan cinc mètres cinquanta. E i se met cinc travèrsas ambe de tirafons /tiròf ʁ ñs/.

4 *Travèrsas e tirafons.*

M : Oui. De travèrsas e... C'est des traverses... En Francés... Es coma al camin de fêr./k'ʁ mɔl kami/ Son de travèrsas.

C : (... ?) Sabes los tirafons aquí que tenon...

8 M : E de tirafons coma sus la voès del camin de fêr. Es çò mème !

C : Es pus pichon.

M : Un en defòra, l'autre en dedins.

E, aquelas travèrsas, son en qué ?

12 C : En garric.

M : En garric !

Tot en garric?

M : Oui, que arriban de defòra passar à la creòsòta.

16 *E mas per jònher los ralhs, i aviá pas un sistème ?*

M : E ben per, brancar los ralhs, i se met de... Apelan aquò...

A : De platinas.

C : D'eclipsas.

20 M : De... Mais c'est pas son nom !

C : Ô, ô, ô !

A : A non ?

M : Son pas... C'est... son... c'est... C'est des entretoises ! Aquelas antre-

24 toèsas an quatre traucs. Apelan aquò "de platinas".

C : Nautres disiam...

Avètz mai d'un mot alèra. Vos parlatz d'ant.../...

M : D'antretoèsas. /dantroetwèjos/

28 A : Las platinas, nautres b'apelàvem.

Tu : platinas, e quauqu'un a dich tamben : eclissas.

M : Eclipses /éklipsæ/ mas... dis ça seu. Dis çò seu : es pas bon. C'est des entretoises !

32 A !

M : Aquelas antretoèsas /jantroetwèjos/ an quatre traucs.

Mas pourtant, aquelas mots /mòts/ los avètz... Cossí los avètz trobats ?

M : E ben, per çò que /pérsénké/ totjorn çò mèmes ; un tipe dis :

36 "Diga /dyò/ as pas de platinas tu ? - Qu'es aquò ? -A ben sai pas !

L'autre : -Diga ! me caldriá de... d'eclipsas."

- I aviá talament de mots /m 'u ts/ à dire que...
- C : Ieu m'estona, mas pourtant...
- M : è !... (I)
- 4 C : ... Ieu, totjorn quand ai trabalhat, ambe los camaradas nos sêm compreses.
- M : Es coma... Es coma...
- C : ...Quand ai demandat una eclipsa !
- M : A oui mas, s'aviás demandat lo colhon à l'ingenhur t'auriá dich...
- 8 A ! *Dependiá à qual parlâvetz !?*
- M : E pardi /pardi/... Auriás dich à l'ingenhur : "eh ! J'ai pas vu le colhon lâ-bas !
- C : (e ben !...)
- 12 M : Le colhon ? E qu'est-ce c'est ??" E ben c'est pas son nom !
- C : O auriá pres coma o auriá volgut !
- M : A ben non, mas Eloi ! Eloi, dins... dins lo trabalh...
- C : Dins lo trabalh nautres...
- 16 M : Dins lo trabalh quand passa lo patron, te dis : "Bôn. Avètz plan trabalhat, mas m'avètz metut una gulha qu'es pas completa.
- A
- E qué i manca ?
- 20 E ben i manca l'ap.../... " C'est... son nom, c'est "l'appareil Couthon" !
- /kotôn/
- Es lo Colhon.*
- M : çò que vòl dire : "lo colhon". E pesa pro aquò que ten un fais ! è... !
- 24 *Que... ?*
- M : E n'i as un fais quand lo pôrtas. Lo te cal portar à dos òmes mèmes. Un tipe tot sol lo pòt pas portar.
- C : Lo colhon mèmes se metiá al cap d'un frèn, dins una polilhe.
- 28 M : A non, mas ieu parli de l'appareil Couthon : lo braç...
- C : Oui, apela lo coma aquò, mas... (?)
- M : Lo... Lo braç e tot çò que voldràs, e...
- C : D'aqueles colhons que parlas qualques còps lo metiás sabes à una branca de
- 32 frèn aquí.
- Mas parlatz... De còps que i a, parlatz de la mèma causa e... emplegatz*
- /émplegas/ de mots diferents. (... ?)*
- C : ... Lo mot es pas lo mème. /mòt/

(I) Entravesament.

E benlèu...

M : Es lo mot qu'es pas lo mème.

Depend de l'epòca benlèu ?

4 M : E ben depend de l'epòca... Depend que i a ajut tament de monde, que tot lo monde disiá pas çò mème.

A òc.

M : Voilà ! Escarranhavan los mots. /mòts/

8 ... *Aquela diferéncia, es que vendriá de l'epòca, es que vendriá del potz, o es que... Sai pas.*

M : E, vendriá, per çò que ; ieu dins mon trabalh, ai ajut afar ambe de monde que parlavan mai Francés que ieu.

12 *A, mas los shêfes ?*

M : Alara... los shêfes. E alara aquelses shêfes, e... m'an donat lo nom veritable d'aquelses aparelhs. Voilà. /aparêls/

E mossú Causse...

16 C : E ieu quand...

M : E voilà.

C : ... I aviá pas d'estrangièrs, tot lo monde parlava patoès.

A qu'una epòca aquèl ? /nipòko ki/

20 C : E ben en catòrze, quinze.

M : E voilà, tandis que ieu, èra...

C : E i aviá pas... I aviá pas digús que parlèssa Francés.

A, i a ajut alèra, un cambiament dins la...

24 C : Ambe los estrangièrs.

... dins lo parlar.

C : Quand los refugiats /réfujyats/ venguèron !

M : Diga !...

28 *Podèm situar aquèl cambiament ?*

M : Veses, ieu ai ajut afar ambe de porions que tu lo coneisses... Ai ajut afar amb un /andun/ porion, e ben que après venguèt à la Grilhatiá, demora va à Las Pigassas... Èra un parent a-n-un /andun/ ingenhur. Ò, cossí l'apelàvem

32 *aqueu tipe ?!... E ben jamai l'ai pas entendut parlar un mot de Fr.../... un mot de patoès. Alara quand m'explicava quicòm o m'explicava totjorn, dins son lengatge !*

Tandis qu'autres còps quand... Enfin, al debut quand i èretz vos, vos podián

36 /p'ü diw / parlar patoès se volián, enfin lo comprenián./b'ü ljw /

/k'ü mprénw /

- C : I a los ingenhurs que venián /bényôw/ de luènh, nos comprenián pas !/...nyôw/
 Comprenes ? Los que venián de luènh /lèn/ Coma... dins lo nòrd amont. Mas
 nautres quand dint.../... Quand ieu dintrèri : que siaguèssa /sèso/ per las
 4 grelhas ! Que siaguèssa defòra ! Tot de porions d'aicís, e los dròlles èren
 d'aicf, totes parlàvem patoès. I a pas de Francés ! Se parlèt Francés pas
 que quand los refugiats venguèron.
- En qu'una epòca venguèron los refugiats ?*
- 8 C : E ben à la quèrra de catòrze, en quinze apr'aquí.
Après catòrze.
 C : Après catòrze, aquí.
Après catòrze.
- 12 M : A oui. D'amont se'n-d-anavan e...
 C : Alara, autrament, quand ieu dintrèri, i aviá pas digús que parlèssa Francés.
 M : E pardi ! /pardì/
 C : I aviá pas que, los ingenhurs ! E los mètres minurs totes èran de mètres
 16 minurs qu'èran pas sortits de l'escòla, qu'èran de mètres minurs que la mina
 los aviá... los aviá mes.../..., faches.
Mas totes los minurs, quand mèmes, comprenián lo Francés.
 C : A e mai ieu lo compreniái, èri anat à l'escòla.
 20 *Mas totes, los pus vièlhes e mai /amaj/ que i aviá à l'epòca...*
 A : Aniriá pas mal qu'un Francés comprenguès pas lo Francés !
 C : Òc, comprenguès pas lo Francés ! alara, è è !...
*Bòn. Tornem al plaçaire de fèr aquí. Avèm vist lo material, /matérièl/
 24 mas i aviá d'utisses.*
 M : Ò, ieu d'otisses... Aviás un pic, un grand pic que fasiá... fasiá benlèu
 cinquanta de long, d'ancra, lo pic, amb un margue e darrièr aviás un talon.
 Aquel pic aviá un talon. E òm se'n servissiá per dire de...
 28 A : Tustar los cunhs.
 M : ... De tustar de cunhs. De tustar... Per çò que i aviá de voèses... de voèses
 qu'èran faches ambe de... ambe de d'aquò's... ambe de travèrsas en fèr, e
 un cunh en boès, e te'n servissiás per los tustar per... per los coèncar,
 32 quoi. /kwə/
Portava pas un nom aquel pic ?
 M : Non non. Apelavan aquò un pic. L'ai totjorn entendut apelat un pic, ieu.
 A : Pic à talon.
 36 *Un pic à talon ?*
 M : Un pic à talon...

- C : È ! Quand dintrèri ieu ; los picaires, presque /prèkké/ totes avián de pics
coma aquò. I ajèt pas que quand los del nòrd venguèron, que portèron aqueles
pichons pics... /pits/
- 4 *Mas los pics que se servissián los picaires quand dintrèretz, portava
pas un nom ? /pann 'u n/*
- C : A non, un pic. Apelavan aquò... N'i a qu'avián una traça. Una traça èra pon-
chuda dels dos costats, tota planièira. Aquò se'n servissián per carrar lo
8 planièr.
Per, carrar ?
- C : Oui per... Qualque còp aquí, quand los traucs o prenián pas tot ; o que èra
dur, e alara ambe la traça, carravas ! Per dire de far passar lo pèdrech,
12 lo quadre.
A òc.
- M : Per acabar de far la plaça.
- C : Apuèi... E ap.../... Un pic e una traça, aviás.
- 16 A : A mas fasiás mai que...
E, la draga... Ba podriam precisar aquò (?) De qu'es la draga ?
- M : A, la draga...?...
L'avètz pas conescut ?...
- 20 C : Si. N'ai entendut parlar de la draga.
M : Ieu tanben, mas vèsi pas qu'es aquò.
C : Ara me ven pas aquò. /bén/
Dison qu'es coma un... un burin. Crèsi.
- 24 C : A !! Es lo cisèl per... Lo cisèl per traucar à la man.
A : Per far'ls traucs... /pér/ /fastraws/ Per far'ls traucs per tirar a còp
/kòt/ de mina.
C : Per traucar à la man ! (... ?)
- 28 A : E ben òc mas...
M : A oui, quand se dragava, oui !
C : Oui oui oui.
M : E ben se fasiá de traucs à la man.
- 32 C : Ieu me'n soi servit, pro.
M : Oui. oui oui oui. N'ai entendut parlar.
N'avètz entendut parlar, mas...
- C : Oui. Mas ara me veniá pas lo mot de "draga". Sabi pro de qu'es.
- 36 *Mas vos'n sètz pas servits ?*
- C : Si, ieu me'n soi servit. Quant tornèri del regiment, à La Tronquiá /tr 'u nkyé/
amont. Que, me calguèt traucar à la man e, pòdes creire que... Pendent dos

- ans aviái fach tornejar un claron /clêr^un/ aval, e las pèls se levèron apuèi aquí.
- A : E ben... Aviás pas de gants a-n-aquel moment.
- 4 E *coissí* marchava ? *aque*la draga.
- C : A ! ne'n balhavan pas ?
Cossí marchava ?
- C : E ben, es un cisèl.
- 8 *Es un cisèl.*
- C : Es un cisèl, co.../... Veses lo d'aquò's es fach coma un cisèl aquí à cima.
A òc.
- C : E es rond !
- 12 *Òc.*
- C : E alara lo te caliá... Dins lo carbon. Ieu quand trabalhavi ambe lo paure paire, n'aviam dos. N'aviam un d'un mètre /mèstré/, perque, en lo... *Ambé* la masseta, veses, aviás una masseta...
- 16 *La masseta ?*
- C : Ouí.
- Es un martèl aquò.*
- C : Ouí, una mas.../... Un martèl. Alara lo començàvem ambe'l d'aquò's, e quand
- 20 èra coma aquò aquí : "Allez- disiás- vèni aici". E anavas començar l'autre. Alara sabes aquí : "bom ! bom !" lo caliá far tornejar dins la man ; e allez Caliá pas lo téner coma aquò, perque se lo teniás coma aquò, te rufavas tot aquí. Caliá lo det... lo det gròs dessus aquí. E allez, e en mèmes temps
- 24 tornejavas. Se totjorn tustavas çò mèmes, lo cisèl se coençava. E alara en tornejant /t^u rnétsèn/ fasiás...
- En tornejant, ouí,...*
- C : En tornejant dins la man, doçament.
- 28 *N'i a que m'an dich que se reglava ambé uèch carres ! Me podètz explicar aquò*
- C : Uèit quarres ?!
Uèch carres, m'an dich. Sai pas ieu, i aviá pas... ?... Se reglava... I aviá pas un sistèma de reglatge per... ?
- 32 C : Non non. Juste una barra de fèr, e que te fa... Un cisèl se vòls.
Es un cisèl.
- C : E alara, lo... èra coma aquò aquí, veses ? Fasiá...
- M : Benlèu que volián dire lo... lo novèl burin /burèn/ de ara.
- 36 A : Òc, aital, puslèu ! *Ambé* lo diamant.
- C : *Ambé* lo diamant, o aquelas d'aquò's aquí, la virona, mas... mas... es un martèl ! (?)
- M : Sai pas se fa uèch quarres.

C : Las vironas traucadas.

... *De qué entendètz per quarre ?*

M : E ben aquò es... (sai pas cossí te dire ieu)... es... Es fach coma un trepan
4 aquò. Es fach coma un /k ʷ mɔ̃/ trepan, a de... a de... a de... a de d'aquò's
de... (sai pas cossí lo t'explicar aquel sistèma ieu !)... Es abiselat metem
sus...

Es a.../... ?

8 M : Abiselat.

C : Aponchat.

M : Aponchat sus sièis pans. Crèsi que n'i a pas que sièis pans.

A seriá à cima de... Al cap de...

12 M : E aquò se vissa al cap d'un /kat dũ/ burin. /burɛ̃/ Mas marcha pas à la man
coma çò que te dis Eloi.

C : Ieu es pas çò mème.

M : Aquò es fach à la pression d'un martèl, d'un perforatur.

16 *D'un martèl perforatur. Lo martèl perforatur es çò que venguèt apuèi la draga ?*

M : Pff ! Lo martèl perforatur es vengut...

C : Plan après !

M : El l'a vist arribar, solidament, lo martèl perforatur.

20 C : Si...

M : È !...

C : N'i aviá mas...

M : Se l'avián agut /agut/ à n-aquela epòca !...

24 C : ...N'i aviá pas coma ara.

M : ... Aurián fach amb aquò ! /amakɔ/

C : Ò, è ! Aquí, quora èra ?! Avant la guèrra, nos tirèron los martèls pics, nos
fasián traucar à la man !

28 M : Ò, aquò rai !

C : A La Grilhatiá.

M : Aquò rai !

Tornem al... als utisses de... del plaçaire de fèr.

32 M : A-n-aquela gulha.

A : (... ?) (I)

M : (... ?) un polit camin.

Al plaçaire de fèr. M'avètz dich que vos servissiatz de... D'aquel pic à talon...

36 M : A talon.

(I) Entravescament.

E... dels tirafoeses...

M : Oui.

E de... de las d'aquò's... de las travèrsas.

4 C : E i aviá...

I aviá pas d'autres utisses ? /dawtrutisés/

C : E i aviá de travèrsas à cunhs. È !... De travèrsas à cunhs... I aviá de travèrsas à cunhs...

8 M : E ben mas zo li disi : la lionesa, la à cunh, e à...

C : Oui mas èran en boès tanben de travèrsas.

M : E de travèrsas en boès.

I a mai d'una mena de travèrsas ?

12 C : È ! e la...

M : De travèrsas, i a doas /dòs/ menas de travèrsas en boès, e doas menas à fèr.
A òc. Que s'utilisan d'apuei lo terren.

16 M : S'utilisan d'après la voès que li vòls metre. Una te fa una voès à talon, e las autras son... son... An dos talons ; un de cada costat /k'ʉ staddé/de la voès... del fèr !

C : Me rapèli pas... Me rapèli pas cossí las apelavan las travèrsas... las travèrsas...

20 *E ben es pus solide benlèu ?*

M : A es pus solide la lionesa que sortiguèt /s'ʉ rtièt/ après la à talon ; per çò que /pérsénké/ la lionesa a dos talons, lo fèr. Alara se marga dins doas encòshas /énkòeos/, e metes un cunh. Es facha coma la voès d'aicí.

24 *D'aict, volètz dire de...*

M : La del camin de fèr. Tandis que las autras avián pas qu'un talon /tal'ʉ / sus un /surʉn/ costat.

A òc. E depend del rotlatge que i a ?

28 M : A oui, depend... Aquí podíás pas far passar... I fasiás passar... pas de gròs material /matéryèl/ ; i auriás pas pogut far passar las lòcòs qu'aviam dedins electricas. Que fasián sièis... sièis o sèt tonas.

32 *Mas quand vos i èretz, i aviá la lòcò mas i... Mas los chavals i èran utilisats tanben.*

M : Los chavals tanben, i èran.

Ont es qu'utilisavan la lòcò, ont es /ʉ ntés/ qu'utilisavan los chavals ?

36 M : E ben ont es /ʉ ndés/ qu'utilisavan los chavals metián aquel fèr. De fèr à talon. Qu'èra plan pus leugièr /lawtsè/ e lo doblavas /d'ʉ plabos/ à la man coma voliás. I fasiás préner la corba, que voliás à-n-aquel fèr !/buryòs

A : Aquò èra dins los shantièr, aquel fèr.

- M : E mai /amaj/ per las pòstas !
 C : Non !...
 A : Pas plan !
- 4 M : Ò, ieu los i ai vist per las pòstas.
 M : Aviam un... (I)
 A : De fèr que se plèga coma aquel, l'ai pas vist que dins los shantièrs.
 M : Si si ! Aviam una... Aviam una pòsta amont que èra bassa... I aviá pas de
 8 trolley /trólé/ , i s'anava pas qu'ambe'ls chevaux.
I aviá pas de ?...
 C : De trolley...
 M : Lo trolley. La linha electrica.
- 12 C : (... ?) trolley.
 M : Alara aquí, en i ajent pas de d'aquò's, i avián metut aquela voès. A talon
 /tar ʔ/. Aquí. E après aquela voès... Aquelles fèrs, trobèron qu'èra pas
 pro costaud /kòstɔ/, faguèron /fèr ʔ/ i entrar de fèrs de quinze quilòs.
 16 *Lo fèr de quinze quilòs es lo ralh que... ?*
 M : Es lo ralh. Fasiá cinc mètres cinquanta coma l'autre.
E per lo fixar ? /fitsa/
 M : E per lo fixar /fitsa/ ambe de lionesas. Apelavan aquò de lionesas, sai pas
 20 (?) s'èran fabricadas à Lion. Mas aquel fèr aviá dos talons /tar ʔ s/. Èra
 coma lo fèr de dètz-e-uèit, de dètz-e-uèit quilòs, que fasiá cinc mètres
 cinquanta de long çò mème, sonça que /s ʔ nkòkɛ/ aviá dos talons. Alara se
 metiá... Als uns se metiá un tirafons defòra, l'autre en dedins ; e à-n-
 24 aquelas lionesa se metiá un talon d'un costat, e lo restant /rèstɔn/ lo
 cunhavas ambé lo... ambé de boès. Amb un /andüñ/ cunh en boès.
Mas aqueises...
 M : E suprimèron lo... L'autre fasiá... sèt.
 28 *E avètz parlat de dètz-e-uèch quilòs, aquí ?...*
 M : E ben fa cinc mètres cinquanta ; fa dètz-e-uèit quilòs al mètre.
De qu'es aquel aplech que pesa dètz-e-uèch... ? ...
 M : E ben l'apèlan "lo fèr dètz-e-uèit" per çò que te fa, al mètre, dètz-e-uèit
 32 quilòs.
A òc... A oui. Es pus resistant que l'autre ?...
 M : A, maluròs ! Aquí i fasián /faji w / passar, las maquinas, /masinos/ las
 lòcòs ! Las maqui.../... /lòkòs/
 36 *I a mai d'una categoria de lòcòs, aquí ?*

(I) Entravescament.

- M : E ben ieu ai pas vist qu'una categoria. /katégóri/
 C : I aviá pas que...
 A : È ! Las gròssas maquinas qu'anavan cercar lo carbon à Canhac.
 4 M : A non !! Mas qu'es pas çò mèmes aquò. O ! /u / aquí i a de fêr, la que va cercar...
 A : Non, mas i a de lòcòs, mas pus gròssas.
 M : Ò ! Mais c'est pas pareil !
 8 A : A, ben oui, mas te dis que... se i a...
 M : Non, parlam del fêr... Ò ! mas que se plaça pas à... Lo fêr de Canhac, es de fêr...
 A : A, son d'autras voèses !
 12 M : Lo fêr de Canhac es exactament coma la voès de... del camin de fêr.
E vautres tres aquí, avètz totjorn conescudas las lòcòmotivas ?
 C : Ò, oui, dintrèri ieu...
totjorn
 16 C : ... N'i aviá de lòcòs.
Totjorn. Las lòcòmotivas èra per carregar los gròsses...
 C : Anavan quèrre lo... lo carbon luènh /lèn/ à metem... (?) E alara, ont èra /^luntèro/ bas, al fons dels shantièrs, i a pas de corrent, i metián pas de
 20 ... lo corrent ; alara qualque còp i aviá cinc o uèit cents mètres, qualque còp un quilomètre , veses ; alara lo chaval te menava los gabions aquí...
 Mai que mai i a una pòrta... A Santa-Maria amont i aviá, a dos cents quatre vint-dètz, i aviá una pòrta per que tot l'èr /t u llèf/ montèssa pas del
 24 mème costat. E alara la maquina lo veniá quèrre aquí. E alara menava aquò al potz.
 A : Un combat, qu'apelàvem.
Qu'es aquò, un ?...
 28 C : Un combat (I)
 A : Un combat, un...
 M : Un combat, una rama...
 A : Una vintena de... Una rama.
 32 M : Una rama.
Una rama de vagon ?
 M : C'est... Es una rama de vagon.
 C : Oui una rama.
 36 A : Es una rama puslèu.

(I) Entravesçament.

- M : Totjorn çò mème, veses, disèm un combat e ben son nom /sʁ̥ n̥ʁ̥ n̥/ : c'est une rame.
- A : E ben oui.
- 4 M : E es son nom. "Una rama de wagons". Alara aquif n'i a, aquò depend, lo chaval diga /dyð/ el, n'i'n podiás pas fotre que sièis o sèt. Mas una lòcòmòtiva, ela te'n preniá quaranta.
- C : Ò, aquò dependiá de (... ?)
- 8 M : Quaranta. Quaranta...
- C : Una pòsta, aquò es... Apelam una pòsta, aquò es lo camin.
- M : Quaranta... Quaranta wagons de carbon, e trenta de tèrra.
- C : Aquò dependiá lo ch.../... la d'aquò's cossí èra. Nosautres, finta, quand
- 12 dintrèri ieu, i aviá un airal /aydar/ que i metián trenta gabions al chaval...
- M : A oui, ò mas aquò depend... cossí...
- A : Òc mas n'i aviá de chavals que los savián comptar tanben los wagons.
- C : Ò oui ! (I)
- 16 M : (... ?)
- A : E se ne metiás quauqu'unses de mai (?), comptavan !
I aviá de chavals que refusavan de trabalhar, dises ?
- A : E, i aviá de chavals qu'avián l'abituda, à vint wagons se i'n fotiás vint-e-
- 20 dos los comptava cada còp de tampon. (?)
- C : Los comptava al crochet.
- A : En tamponant /tanp ʁ̥ n̥n̥/ los wagons, se tamponavan un à l'autre, de còps /dèkkòts/ ; (... ?) qu'i aviá entre... Alèra lo chaval... N'aviam un nau-
- 24 tres, que lo putanièr...!...
- M : Oui oui oui ! mas...
- C : E ben òc mas...
- A : ... Los sabiá comptar !
- 28 M : ... èra pas los sol !
- A : Se i'n fotiás vint-e-quatre o cinc, sabiá que ne podiá tirar vint, mas se aviás dos o tres de mai, s'arrèstava.
- C : Mas que çò que i aviá qualque còp, comprenes, quand èrem... Arribava...
- 32 "Desgatja-me vite. -È mas que n'i a... -Allez, buta darrièr /darè/ tu !" Alara lo tipe butava los gabions, e lo chaval : tac-tac-tac-tac-tac !... E l'autre sequissiá, se'n mainava pas, e quand èra lançat apuèi...!...
- M : Oui mas se butavas es coma se... Es coma se i èra pas lo vagon !
- 36 A : C'est à dire l'engarçavas mai... (?)

(I) Entravesament.

- M : Oui mas èra malent ! /malèn/ Èra malent !
 C : È ! Los butavas pas del potz ! Per partir !
 M : Aquela puta ! E mai /amay/ quand n'aviás un d'agratat (agratat : desralhat)
 4 e ben... s'èra arrestat tot sol...
 C : Ò, è !..
 M : ... Aviás pas besonh de i dire : "arrèsta-te !"
 C : Mas que quand... quand son desralhats, corron pas e lo tipe se'n maina.
- 8 PAUSA : L'enregistrament es copat.
- M : Los tafanoèses ? Vèsi pas...
Vesètz pas çò que son los tafanoèses. Mas m'avètz pas parlat de totes los
 12 *utisses que servissiatz per la...*
 M : E ben mas cal contunhar, cal contunhar ! Après faràs parlar'ls autres
 /parlajawtrés/ e... Te vau donar totes los resultats ieu que conéissi, è !..
 A : Òc, ben òc, mas i as pas... I as pas parlat que de gulhas !..
 16 M : Del colhon, siás al corrent...
 A : As fachas mai que de gulhas ! en siaguent /syén/ plaçaire de fèr. As pas
 fach de rebaissatges jamai ?
 M : Ò de rebaissatges, aquò, èra puslèu los picaires que nos metián davant o...
 20 Ieu m'ocupavi plan del fèr. Lo fèr...
Del fèr. (I)
 M : Ò ! n'ai fach de rebaissatges ! mas...
 A : E per plaçar de conduitas ?
 24 M : è ?
 A : Plaçavas pas de conduitas ?
 M : Ai plaçat de conduitas ! Mas de conduitas... çò que mai ai fach es lo fèr.
Una talhièra ? Vos servissiatz... ?
 28 M : è ?
La talhièra ?
 M : Oui. La talhièra, te cal una talhièra de setze. Que correspondà als tira-
 fons. Per çò que /pérsénké/ totes los tirafons, fan setze /sétssé/. Alara te
 32 cal una talhièra que correspondà al d'aquò's. A ben... èra nòstre utis prin-
 cipal, /prénsipal/ per çò que, quand aviás /kan dabyòs/ una voès que... I
 aviá un moment que i passavas, arribava que la travèrsa èra demolida. Alara

(I) Entravesament.

tornavas far un trauc à costat. Levavas lo tirafons, s'èra pas doblat, lo tornavas far servir. Fasiás un trauc à costat del fêr e lo tornavas... L'enlevavas del vièlh per lo metre al nòu. E s'èra doblat lo fotiás pel costat.

4

Conéissètz la viròla ?

M : Oui !! Se l'aviam pas aguda la viròla, los auriam pas vissats !

Èra per vissar.

8 M : La viròla es...

A : Òc, mas podiás far amb una clau (?) !

M : Nani, nani ! La viròla es coma sus la voès del camin de fêr. Es una viròla que se coènça... Se fôrça tròp, o te... de còps o te cal vissar à dos. Alara te metes un de cada costat, e allez ! Per çò que n'i a que los pòdes pas demargar, un tipe sol. Sustot se... se quauques vasons i son passats desralhats !

12

M'avètz parlat de la trancha ?... Sai pas.

16 M : Non.

La trancha, vos'n sètz servit de la trancha !

M : A !

C : Per copar lo fêr.

20 M : (Rires) N'avèm pas parlat de la trancha ! Mas son nom es pas la trancha !...

L'apelam la trancha... Cossí es vengut aquel nom ?... Sai pas d'ont es /d'ũ ndés/ sortit !

Per tranchar !?...

24 C : Èras pas nascut que, lo monde o disián aicí al cròs !

M : Èri pas nascut, mas... Es pas son nom la trancha.

Conéissètz un autre nom ? Mas aquel autre nom, l'utilisàvètz entre-z-obrièrs ?

28 M : L'apelàvem la trancha. L'avèm totjorn apelat la trancha, mas dins son nom, e ben, se fasiás far un bon à un tipe que parlès pas que lo Francés. (Ieu soi pas dintrat quand Eloi). /kandélwa/ Aviam de porions e mai de mètres minurs que parlavan pas que lo Francés. E i donava lo nom de... mas ara, veses, me ven pas. Diga !... Après, aviam la massa !

32

La massa ?

M : La borra.

C : La borra.

36 M : E tot aquò son... è !...

Vos servissia per... ?

C : Tot aquò, la massa...

- M : Tot aquò, la borra, veses, ... E ben...
- C : (... ?) autrament un còp èra, disiás : (I) "Fai passar la borra !"
- M : Aquò es vengut dels... Es vengut pareis /parês/ dels Espanhòls, la borra.
- 4 C : Non !
- M : A ieu, e ben... Per çò que son nom /pérsénké/, c'est "la masse".
Oc, e mas en patoès disètz la borra.
- M : Alara un plaçaire de fêr te cal : /kar/ un pic, la clau als tirafons ("une
8 clef à tire-fond", s'apèla), la trancha, una talhièra (n'i a que dison :
"Vai quèrre la mèca ! /mèso/" Es pas son nom, "la mèca", es una talhièra !) que te fa setze. E après los tira.../...
- Setze, es la...*
- 12 M : Non. Setze de... /nòn/
- C : De diamètre.
- M : De diamètre !... /diamèstré/
- A : La talhièra es una virona se vòls !
- 16 M : È !... C'est une tallière. (II)
- C : E las claus... E las claus per vissar las platinas.
- M : A après i a las claus per vissar las...
- C : (... ?)
- 20 M : Oui.
*A oc... Caps de vautres tres, avètz pas trabalhat à la lampistariá ?...
Me podètz parlar de... de çò que vos servissiatz per vos esclarir ?
D'apuei las epòcas, /jipòkos/ quand dintrèretz.*
- 24 M : El, val mai que te parle el, de sa raba, après parlarem de las autras que son vengudas après.
- C : ... Ieu me'n soi pas servit, mas l'ai vista.
- M : Oui ; ieu tanben l'ai vista !
- 28 C : Que los Alemands... Los prisoniers alemands en catòrze, aviam pas prossas de lampas à carbure, lor balhèron aquò.
I aviá d'Alemands que trabalhavan à la mina ?!
- C : E ben los... Los prisoniers en... De la guèrra de catòrze, los fasián traba-
32 lhar à la mina ! Coma aqueste còp, tanben.
- M : Coma en quaranta !
- C : En quaranta tanben.
- M : En quaranta !

(I) Entravescament. (II) Fr : Tarière

C : E alara, avián pas prossas de lampas à carbure e lor balhèron aquela raba,
e ben pòdes creire que... Fumavan è !...

E ben en catòrze i aviá la lampa à carbure e la raba.

4 C : Oui.

M : E una lampa à petròl.

La raba es una lampa à petròl ?

M : Non. La lampa... La raba, èra una lampa à òli ! /òri/

8 C : A òli ! /òri/

A : (... ?) N'ai una ieu.

M : I aviá de lampas à carbure, e una lampa de securitat que marchava al petròl.

Ambé lo briquet incorporat... /énk'ù rp 'urát/

12 C : È, non.

M : ... E exista encara ! /étsistonkaro/

C : È, la lampa de suretat, marchava à benzina.

M : E enquèra exista encara !... T'envoiaràn pas dins un shantièr ont i a...

16 dobtós /d'ù t'ù s/ ; sans préner la lampa à petròl.

Ont i a de ?

M : Ont es /'undés/ dangeirós, ont i a de gas.

C : Es de benzina que i metián ; i metián pas de petròl !

20 M : Ont... ont... (I)

C : Perque per la... me'n soi servit d'aquela lampa...

M : ... Voilà aquí, dobtam quicòm...

C : Per l'alumar quand...

24 M : ... a-n-aquel airal /aydar/, e ben te cal préner la lampa à petròl. Alara
aquela lampa, al mendre d'aquò's que manque...

C : ... Cada còp quand tombava, pof ! s'atudava !

M : ... Al mendre...

28 C : ... Alara i avias un... /yabyò juñ /

M : ... d'aquò's que i auriá pas de gas... Que i auriá de gas...

C : ... E lo fòsfòre que i aviá aquí, ambe una clau...

M : ... Que manca d'oxygène, aquela lampa s'atudada.

32 C : ... Alara la d'aquò's s'alumava...

M : Per çò que /pérsénké/ ara en siaguent /syén/ brancat electricque, la pila...

C : (... ?) la mèca /mèko/ (... ?) aquò. Es à benzina !

M : ... Sables pas s'arribas dins una pòsta de gas o qué.

36 C : (... ?) La Tronquíá.

(I) Entravesament.

- M : Alara te fan sègre la... E la te cal totjorn avere...
- A : (... ?)
- M : ... plantada à una certana /sèrténo/ distància /disténso/ de tu.
- 4 C : (... ?)
- M : Alara se s'atuda, es que manca d'oxygène, te'n pòdes anar. Es do.../...
es dobtós. Per çò que ara pòdes pas lo sabere ambe lo... ambe lo casque,
las pilas !
- 8 A : Mas...
- Lo casque, comencèt...*
- A : ... A carbure èra de suretat, atanben.
- C : Non.
- 12 M : A non ! Oh non ! /ònon/
A : La preniam ben ambe las lampas electricas ! Preniam de lampas à carbure,
en darrièr.
- C : Oui, mas escota, è ! La lampa à carbure...
- 16 A : Benlèu èra pas de securitat coma las que parlatz...
- C : È !... Perque i aviá pas de grison. E la lampa de securitat que parla el,
sai pas se s'atuda dins lo d'aquò's.
- M : Ò puta !
- 20 C : A ieu...
- M : Ò !... E la pròva que l'an pas suprimada, l'an pertot encara !
- C : Oui. Mas ! Quand fasián...
- M : Perque zo an ben reconegut que s'atuda, per çò que es la pus sensibla !
- 24 /sansiplo/ aquela lampa.
- C : È ! Ieu me'n soit servit ! Alara sabes...
- M : Ò ! e mai /amaj/ ieu me'n soi servit ! Ai fach pendent... è ! Soi estat sec
rista tot lo temps jusca... (... ?) lo temps... Benlèu mai de dètz ans al
- 28 securisme. Alèra diga ! /dyò/
Al securisme. I aviá una seccion... ?
- M : E ben, al securisme as la pila à carbure, e aviás la pila pen.../... à
l'autra man.
- 32 *Aquel securisme èra dins... dins... al cròs èra.*
- M : Dedins ! Al securisme se i aviá un fuòc...
- I aviá un enquadrament de securistas.*
- M : I a un enquadrament de securisma !... Dètz, quinze o vint per potz. E cada..
36 un parelh de meses, lor fan far una manbra defòra per los entraïnar /éentrén
per veire se los aparèlhs marchan. /aparèlhs/
E de qu'an /kòw/ coma aparèlhs aquè ?

- M : A son de... Son de... de d'aguò's respiratòris /rèspiratwèros/ coma lo d'aguò's de l'òme... de... d'otisses que metes una tetina à la boca, una pinça al /pínsé al/ nas, e doas /dòs/ botelhas, penjadas per l'esquina,
- 4 d'oxygène. Ambe dos paumons /powm ʔ s/ coma los paumons de... de la respiracion de... de l'òme.
- B'avètz... B'avètz vist... ?*
- M : Oui. Ieu zo ai fach aquò ! Oui. Ne pòdi parlar, perque zo ai fach aquò.
- 8 *Avètz assistat... ? Sètz estats témoins /témwèns/ o victimas d'accidents /atsidèns/ à la mina ?*
- C : Pas ieu.
- M : Pas ieu.
- 12 *Pas caps de vautres tres ?*
- A : Non pas de mòrts.
- M : Ai participat à desenterrar un tipe, lo paure /pits ʔ /... lo /pits ʔ nyè/ amont, quand se copèt la camba. Siaguèri /syèri/ lo primièr que lo trobèri,
- 16 mas à... De mòrts n'ai pas vist cap... Los ai vistes, mas ai pas participat à los desenterrar.
- E los tres quarts del temps, cossí se produís un accident ? De qué depend ? E qu'unas son las causas ?*
- 20 M : Ò ! paure, paure !...
- C : D'imprudéncias ! /démprudénsos/ *D'imprudéncias.*
- M : È !...
- 24 C : Oui, es l'imprudéncia !
- M : D'imprudéncia !??... /démprudénso/
- C : Tè !...
- A : D'imprudéncias /démprudénso/ sabes... Quand as un tombadís !!...
- 28 M : D'imprudéncia, cal pas dire aquò !
- A : Quand as /kandas/ un tombadís, lo pòdes pas... (... ?)
- C : Oui oui. Ò mas è !...
- M : Cal pas dire aquò.
- 32 *Parlatz de ?...*
- M : D'un tombadís. (I)
- A : D'un tombadís. *Qu'es aquò ?*
- 36 A : Quand lo toèt se... s'enfonsa.

(I) Entravesament.

- C : Quand... Quand la d'aquò's tombat aquí...
- M : Per çò que /pérséñké/ l'imprudéncia, veses... Vos vòli citar'n cas, es pas vièlh, i demorèt un mòrt. Ieu, lo meu dròlle i trabalhava lo matin-/matís/
- 4 Ripavan un panzèr. Totjorn tombava de posca, totjorn tombava de canhada, totjorn tombava quicòm, è !? Lo boesatge teniá, tot en cracant /tankrakén/ (... ?). Se'n van /bòw/. Lo pòste del ser lo pren, e ben un porion i demorèt ! E i'n podián demorar tres òmes ! Diga /dyò/ ! Dins un còp : plof !
- 8 tot per tèrra !
- C : E vesían pas... ?
- M : E ben lo paure d'aquò's aquí de Blaia, qu'es un bocin pus vièlh que lo meu Pierre, e ben diga !... /dyò/
- 12 C : è !...
- M : Mòrt !
- C : Aquí...
- M : Un parent de X aquí !
- 16 C : ... Aquí comprenes çò que... çò que debiá i ajere. Lo terren trabalhava, e lo boesatge fu.../... petèt pas, fugiguèt ! /futsièt/ Voilà ! E que se... se... Quand vesían que... N'avián qu'a fintar los quadres, coma aquò !
- M : Mas vesían, tota la jornada...
- 20 A : E quand se fa un tombadís de sèt o uèch mètres de long, pòdes pas, quand vèjas un quadre que partiga... Cèrcas à lo redoblar... Mas sabes pas se tot pòt tombar.
- M : Òc, se tot tombarà !
- 24 C : È ! escota. È ! Me soi estat trobat dins de talhas ieu que metián lo quadre metián lo boès coma aquò, dins mièg ora, lo quadre...
- A : È diga ! /èdyò/ res que de... res que lo temps de lo ressegar, l'aviás totjorn tròp long ! Dins de talhas bassas !

28 PAUSA L'enregistrament es copat.

Oui, disiatz que... disiatz qu'un porion i demorèt ?!

- M : E ben aquí, veses, aquel accident, aquò se passava... Quora se passava ? Quant de temps n'i a ? N'i a tres o quatre ans qu'es mòrt Z, à pauc près ?.
- 32 /apuprès/
- AF : O ! oui n'ia... O oui ! N'ia ben quatre o cinc ans.
- M : O e mai, benlèu mai ?!
- AF : N'i a ben quatre o cinc ans !

- M : E ben diga, aquí, veses, trabalhavan à un cap de /katdè/ talha per dire de...
de ripar una espècia /èspèso/ de panzèr. Tot lo matin, i aviá un coble que
i aviá trabalhat, e i aviá trabalhat Pierre. Lo nòstre.
- 4 Dc.
- M : Me dis : "... Et çà tombe de la poussière, çà tombe de la poussière..."
Tombava de posca, tombava de posca. Lo ser l'autre coble i va, e i demorè-
ron ! Lo planchèr partiguèt, e i demorèron. I demorèt un porion e un parelh
8 de tipès blessats. I aviá X qu'aviatz à La Grilhatiá, sabes aval ?
- A : A òc.
- M : X e d'aquò's, e (Y) tuat.
E aquò siaguèt /syèt/ un cas de tombadís !?
- 12 M : A ! Siaguèt un cas, diga, que lo plan.../... La... Lo cap de la talha, lo
planchèr partiguèt /partièt/, e tot çò que i ajèt dessus, diga, siaguèron
enterrats ! /dyò syèr ù éntarrats/ Voilà.
E quand... quand se fa un tombadís de qué de.../... de qué demòra? De qué...?
- 16 M : A diga ! se fa un tombadís. De còps al dessus d'aquel tombadís... As un tom-
badís, a dos mètres de naut. Bòn. Dessús enquèra i a un autre dos mètres de
carbon. Tanplan te tombaràn pas qu'aquelles dos mètres de carbon, que i a'l
dessus. Mas n'i a pro per t'enterrar'n òme. E tanplan te vendrà aquelles dos
20 mètres de carbon colats dessus, plus un falstoèt /fartwè/, de... de salopa-
riá, de... de sistralha, de falscarbon . Aquò depend d'ont ven, cossí es lo
d'aquò's. De còps lo carbon a doas cochas de carbon de dos mètres. De dos
mètres cadunas. De còps après aquelas doas cochas, i a lo gres /gré/. Alara
24 lo gres, el, tòmba pas cossí que siasqua /siakko/ ; lo gres tòmba quand i a
una granda descobèrta, alara tanplan après te partís dins un còp. Voilà.
Quand i a de falstoèt /faltwè/ el tòmba facilament. Mas lo gres el te tom-
barà sus una granda descobèrta. Diga ! E aquí sai pas cossí marchava, ieu...
28 Cossí marchèt aquò ? Ont siaguèt tuat Z... S'èra de falstoèt, se...
- A : Quand i a un tombadís, tot tòmba. Tot çò que i a. De còps à tres o quatre
mètres...
- M : E, oui.
- 32 *E aquel vide que demòra, cossí l'apelatz ?*
- M : E ben aquel vide que demòra, apelavan aquò "de clòchas". Aquelas clòchas,
un còp èra, ... Ara es pas tan seriós, ara i fa pas res quand i aja de clò-
chas ara. Mas un còp èra aquelas clòchas, las te fasián rambleiar. Tant que
36 podíás, per dire de... que i demorèssa pas lo mens possible de... de missant
èr. Per çò que aquel missant èr, acumula de gases, aquelas clòchas. E aquel-
ses gases, à fòrça que n'i auríá de clòchas pertot, fenís qu'un jorn es

enflamable /énflamaplé/ à una certana calor. /sèrténo/ E voilà.

*E i a una clòcha, cal continhar l'explotacion, /l'èhplwatasiu / Cossé
van tractar /trèta/ aquela d'aquò's ?*

4 M : Ò, diga ! ara de qué fan ? Ara te fan un quadrilhatge e se'n van pus luènh.
Demòra aital.

Un quadrilhatge ?

8 M : Un quadrilhatge es dejós, per dire de podere passar, que se jamai tòmbe de
falstoèt, una pèira en-d-amont, que te tòmbe pas sul cap. E se... D'aquí,
ripan, mòntan pus naut. Òc, se'n ocupan pas coma un còp èra. Demanda li à...
al pairin, un còp èra quand fasiam la tèrra à la pala, /paro/ e ben ne volián
pas veire dins los shantièrs, d'airal /daydar/ que siaguèssa vide. Per çò
12 que, aquel vide, es un vide que te ten pas lo dessús, primièrament, e es
un autre vide que te recupèra pas que d'èr ; de missant èr. E lo caliá pas
veire aquò. I te caliá totjorn titar de tèrra mòla, e de tèrra mòla. *E òc mas
aviatz... aviatz una clòcha, cossé fasiatz per borrar una clòcha? Es impossible*

16 M : A ! ben... Ò ! mas pas ennaut ! Ennaut, o te disi, se fasiá un quadrilhatge,
se'n-d-anavan. Mas ont es que podiam i anar ambe la pala, ba te fasián borrar
è ! Ambé de tèrra, o de d'aquò's, o de cendres ! De cendres ! plan caudas.
M'avètz pas parlat que i aviá de fagòts ?

20 M : A oui... mas aquí o ai pas vist ieu. Ai vist l'airal... /aydar/

A : Ont se fasiá ambé 'ls fagòts, èra d'airals que tombava pas que de posca,
alara ambé de fagòts la teniá milhor que non pas ambé de boèses.

M : Voilà. E oui...

24 A : Un quadrilhatge, tot i passava ! aquí. Ambé de fagots èra... èra pus berrat.
Lo dessús passava pas dins los fagòts !

M : Per çò que /pèrsékné/ i a dos sistèmes de carbon. I a de carbon que ven à
blòc, e i a de carbon que ven pas que de fina. De carbon fin. Alara ambé de
28 fagòts arribas à tornar boshar aquelles (... ?) coma te dis.

A : O de palha de còps !

M : Ò, miladiu ! /miladiu / Faguèron sortir de tipas aquí (... ?). Faguèron
sortir de tipas per far de fagòts defòra ; per los far dintrar dedins, per
32 boshar aquela galariá. Aquelas clòchas, que s'èran fachas. Mas, pel moment
encara, las veses amont !

Òc.

M : A oui ! E totjorn çò mème...

36 *E de còps que i a, caliá pas acabar de far tombar aquò ?*

M : Ò non podiás pas...

- A : Quand n'i aviás dos o tres mètres o quatre de tombats, n'i aviás pro !
- M : Pfff !... Cercavan...
- A : Per ne far tombar una palada, te'n tombava dètz vagon !
- 4 *Sabi que m'avètz parlat que de còps que... èran obligats /awbitsats/ de far dintrar de vagon e de vagon de podra ! qu'acabavan de far petar.*
- A : A mas es pas parèlh aquò ! Son de fodralhatges !...
- M : A mas es pas çò mèmes. Es pas çò mème. (I)
- 8 A : Es lo fodralhatge.
- Lo ?*
- A : Aquò son pas de tombadisses... Lo fodralhatge. /fũ drwèlyatsé/
E qu'es aquò lo fodralhatge ?
- 12 A : E ben al lòc /alòn/ de... de tenir lo dessús, cercas à lo far tombar. Lo ramblèian pas. Lo ramblèian en faguent /én fén/ tombar lo dessús.
E se fa quora aquò ?
- A : Se fa dins las talhas aquò, d'ont i a lo gres. /grè/
- 16 *A ! Seria à l'explotacion, al picatge es pas als tombadisses !?*
- M : A non non non ! Es al picatge aquò ! (I)
- A : ...Los tombadisses se pòdon far çò mèmes dins una talha mas, lo gres es pas çò mème.
- 20 M : Aquò es al picatge !...
- A : Es lo ròc. Es pas lo carbon.
- M : As una talha que te farà cent mètres de long (coma aquí ont vos parli). Lo carbon se tirava cada jorn. Bòn. Se tirava plan lo carbon. De pel darrièr,
- 24 /darè/ ensachavan à bò far tombar per comblar l'airal del carbon. Mas aqu'èra de gres. /gré/ Lo gres, faràs un trauc de dos mètres, faràs petar, aquò tòmbe. Es aquí que te parli, que i dintravan la podra à vagon. Aquel monde (?) n'avián marra de la portar sus l'esquina. De plens sacs de podra, que
- 28 benlèu te fan... Un sac de podra, benlèu te fa quaranta quilòs ! Dedins. Alara dintravan aquí, la fasián descendre e borrarvan aquò, tota la nuèch. Après disián : "Bòn. A tala ora anatz vos'n" È ! Per çò que lo fum, i serián pas poscut demorar (... ?) s'èra tombat, èra dangeirós.
- 32 "Anatz vos'n, farem petar. E anatz vos'n à contra-èr, à contra d'aquò's."
- A : Mas en general èran los del contrapòste que venián entremièg lo pòste del ser e del matin. De tipos que dintravan tanplan à tres o quatre oras.
- M : E ben voilà. Oui oui.
- 36 A : Un contraposte.

(I) Entravesament.

M : Oui.

Rapròcha-te un bocin aquí que... Sarra-te un bocin... Sarra-te !

M : E alara aquí i aviá un coble que borrava, borrava, e à una certana ora

4 /sèrtén ^uro/ te disián : "Bòn. E ben à tala ora, anam far petar".

Òc.

M : Voilà. Èran prèstes de còps tu qu'èras pas prèste ; mas te disián :

8 "Bòn. E ben dins tala ora, cal far petar ! E vos'n-d-aniretz à contrasens del vent, per dire de préner pas la... lo fum de la podra".

Mas tornem a-n-aquelses accidents aquí. Avèm vistes los cases è ! Bòn. Al debut disiam "son d'imprudéncias". Apuèi avèm dich "non, son pas totjorn d'imprudéncias, sabes, quand i a un tombadís se pòt pas preveire!" I a mai
12 *que la possibilitat d'un tombadís, de qué pòt i ajer coma... ?*

M : Mas non, mas... Es la carga del terren sus un... /suruñ/ sus un tròç de boès. Sus una... Apelan aquò : "un quadre". Un quadre se fòrma de tres pèças
16 I a dos pèdreches, è ! e una capa, qu'apèlan. E après i a las bandas, e i a lo d'aquò's dessús. Bòn. Mas tot aquò còmpta pas. Mas se un moment, (aque-
las... aquelses boèses son faches per portar cinc cents quilòs) que i aja una carga de mila quilòs dessús : cal que quicòm cède. E alara es a-n-aquel moment donat, que los quadres que disiam...

20 "Lo quadre a petat -o alara- mefisatz-vos per çò que la carga se fa e benlà tot aquò se'n-d-anirà."

Comprenes ? Per çò que lo boès... lo boès i a una certana... a una certana
24 /sèrténo/ resisténcia. /réjisténsò/ Sustot lo boès... Un boès drech, de la mèma grossor, a mai de fòrça qu'un boès planièr. E aquí son de boèses planièrs que parlam per portar aquel pes. Comprenes ?

Quand un accident es provocat per de gases ?

M : Mm... ! Aquí de gases... N'ai pas vistes de cases ieu aquí ; provocats per
28 de gases.

Oui, enfin, sabetz, per exemple çò que se passèt à La T... (I)

A : (... ?) un còp de grison, un còp de possièra.

M : Aquí zo ai pas vist. N'avèm pro entendut parlar, mas aquò zo ai pas vist.

32 A : ... Lo còp à La Tronquiá (... ?)

M : E ben oui mas o sai ben pro !

A : Son de gases que s'alucan e voilà !

M : E ben oui mas totjorn çò mèmes, aquí vautres... tu ne podríás parlar per çò
36 que se passèt dins lo teu potz /p^u s/...

(I) Entravesament.

A : A mas i èri pas, mas enfin ! /mè an^hfèn/

M : Oui. Nautres i èrem pas tanpauc, mas nos diguèron plan pro, cossí s'èra passat. I demorèt...

4 A : (... ?)

M : ... I demorèt lo vesin que demòra à l'ostal ponchut de Delmas. X

A : X

M : L'anèri veire èra negre... Era negre coma aquò, tè ! Lo paure. E ben cossí
8 se passèt ? Se passèt aquò dins un pòste, crèsi que èra lo pòste de la nuèch.
È ?

A : C'est à dire qu'èra un pòste entremièg los dos.

M : Entremièg los dos, oui.

12 A : Un pòste... coma vèni de te dire, un pòste segondari. (... ?)

M : Oui. Mas entre mièjanuèch e lo matin.

A : S'èra estat lo pòste normal...

M : Oi ! /'u y/

16 A : ... I aviá cent tipes.

M : I demorava tota una talha.

AF : (Y) i èra pas ?

M : (Y) e...

20 A : Es pas aquel còp.

AF : Es pas al còp ?

M : A benlèu non...

A : (Y) es un blòc de gres que i tombèt sus l'esquina en fodralhant. /f 'u drwayén/

24 M : Enfin /anfèn/ i aviá X e i aviá LP.

A : Oui, mas èra pas aquel còp de (Y). (?)

M : LP... I aviá X, e qual mai i aviá ? N'enterrèrem dos o tres. Un à Sant-Beneset
/sèn/, X, e sai pas qual èra l'autre ?... E ben aquí totjorn çò mème. Aquí,

28 cossí se passèt, diga, èra un pòste que se dintrava entre mièjanuèch
/myètsonèts/ e lo pòste del matin... E ben quand faguèron petar, èra dins
de carbon, la posca s'enflamèt, o l'èr que te parli d'aquelas clòchas (è !)
à l'èstencèla del d'aquò's... totjorn que i ajèt de tipes brutlats, diga !

Aquí s'acaba l'enregistrament Martí Causse Azam del 29 de Desembre de 1975.

BENDA D'ENREGISTRAMENT G 81 03 CM FÀCIA 2

ENQUÈSTA MARTÍ AZAM

Amb un comentari sus de dessènhs tirats de l' :

"ENCYCLOPÉDIE DIDEROT D'ALEMBERT"

"TOME VI"

E amb una reflexion recapitulativa sul vocabulari del cròs.

ENREGISTRAMENT FACH A LA CIUTAT DE BELLEVUE

COMUNA DE BLAIA - LAS - MINAS

Lo 11 de FEBRIÈR de 1976

TRÒÇ CAUSIT QUE PÒRTA

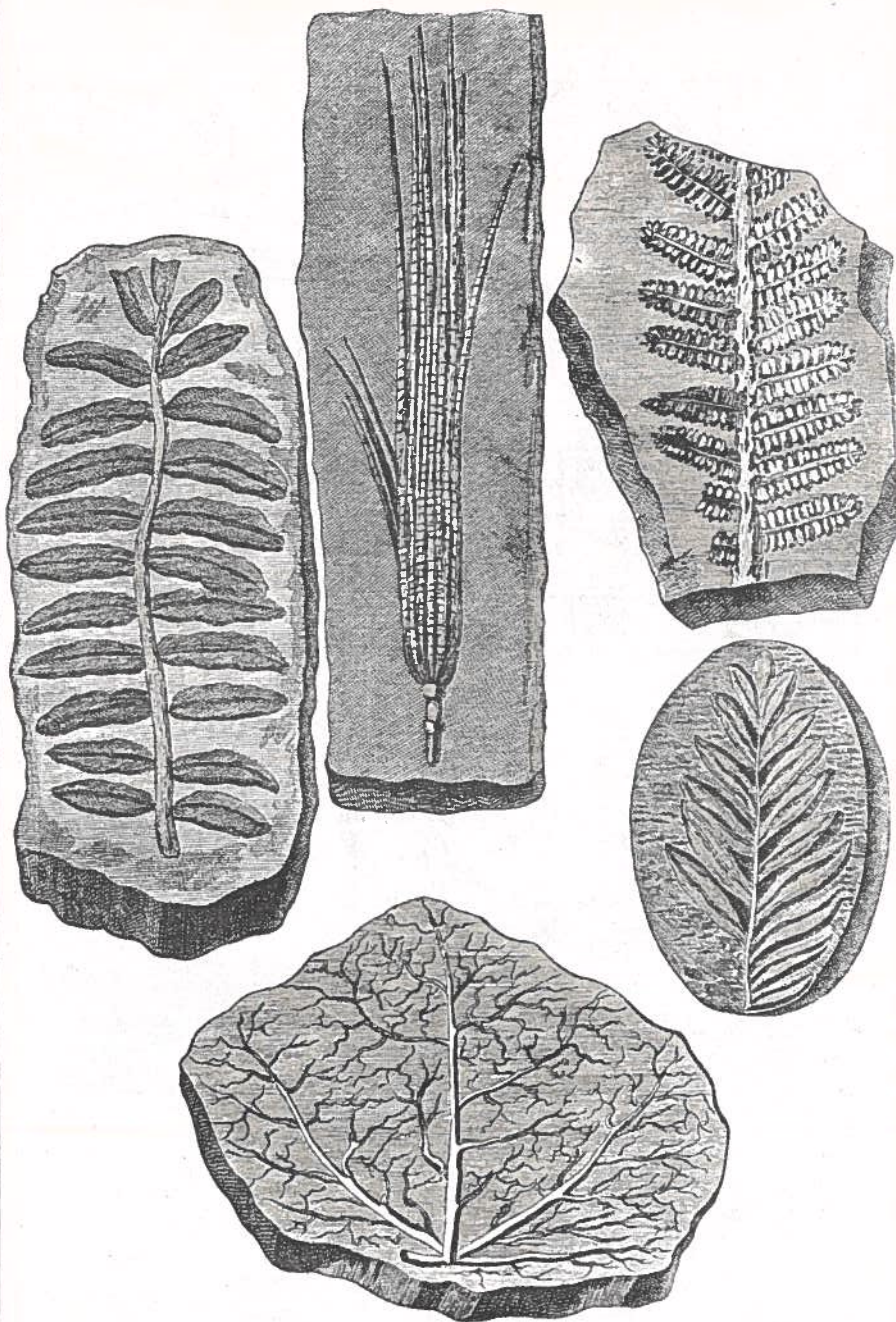
SUS LA CRITICA D'UNA

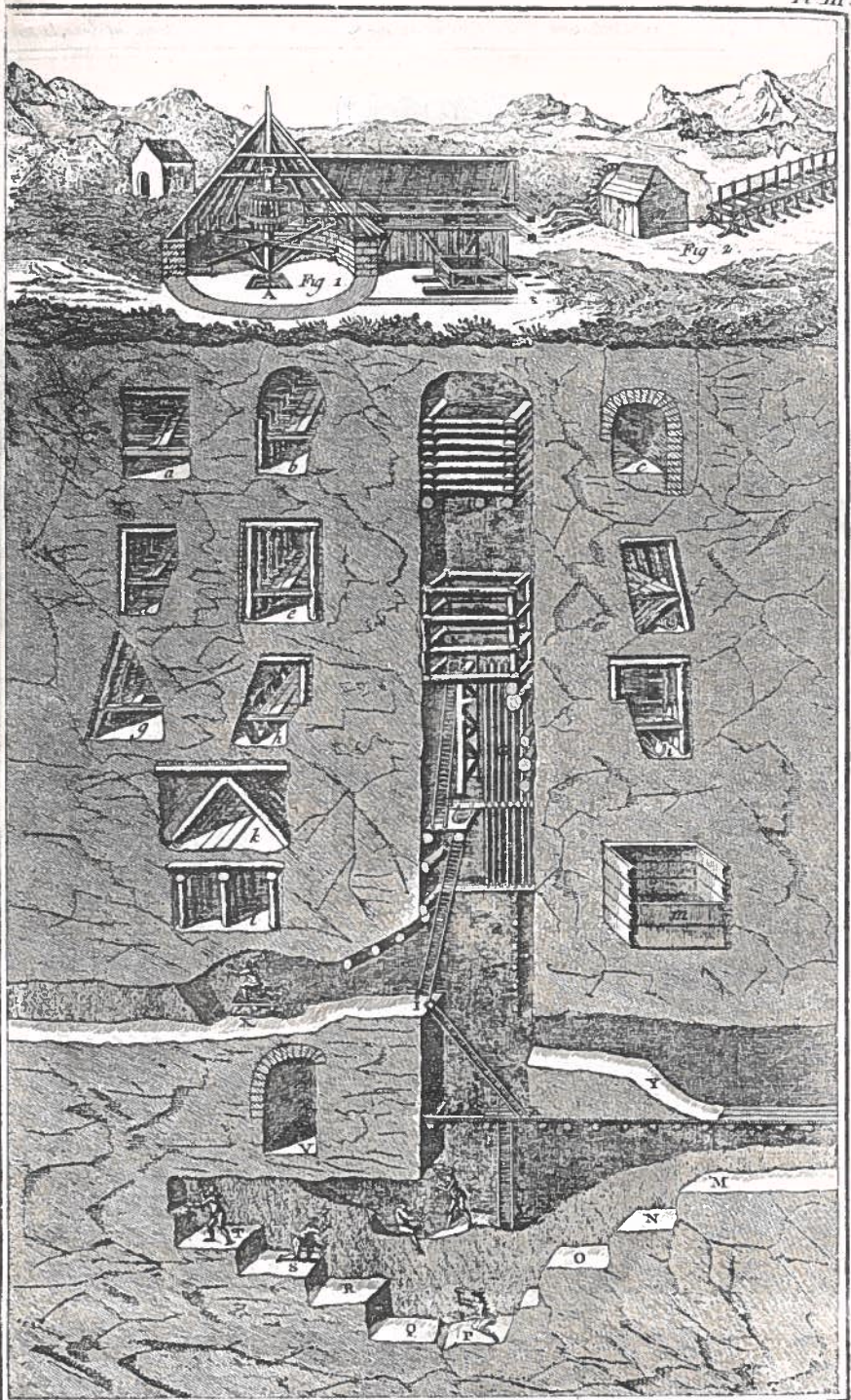
ENCICLOPEDIA DEL SÈGLE XVIII Chen

FACHA PER DE CARBONIÈRS DE CARMAUS EN 1976

"Escota, Milièn, aquò...

a benlèu dos cents ans".

Wengler del.

Bonard fecit.

Minéralogie. coupe d'une Mine

I DIDEROT D'ALEMBERT

"Histoire Naturelle - Minéralogie, 1ère Collection.

Corps Etrangers au Règne minéral qui se trouvent dans la terre"

M : Aquò... Veses, escota, lo que te balhèt lo papièr aquí, o s'as parlat ambé qualqu'un... /karkuñ/ Dins la vida, diga /dyò/ s'es passat de causas ; per i avere una... per i avere una falguièira /falyèyro/ a-n-aquel airal /aydar/,
4 entremièg doas pèiras, cal que se siasca passat quicòm. Aquí es un... Cossí t'apelar aquò ieu ?... Te van apelar aquò... sai pas cossí o t'apelar.

B'auriatz vist...

M : Non mas ieu sabi plan çò que te vòli dire e çò que te disi. Mas... lo toèt
8 /twè/, ont s'es trach lo carbon, demòra... darrièr /darè/ demòra de pèira, de ròc qu'apèlan, "lo ròc", apèlan aquò lo ròc. Dins aquel ròc i a aquela camba aquí : cossí aquela camba de carbon se tròba dins aquel ròc ? E es vertat aquò. Tanplan, veses, quand as /kandàs/ trach lo carbon, è ! Siás coma'quí per aquel planchèr, veses sortir quicòm coma la caissa d'un òme, amont, tot negre, e dises : "Dieumedamne, tè finta çò que s'es passat aquí !" E ben es aquí que te parlavi ieu que nos avián fach tirar aquò, e que lo portèssem al burèu ; e que lo poguèssem sortir tan long que podiam.

16 *Los shèfes vos disián aquò.*

M : Oui. A oui lo mèstre minur nos diguèt : "Veses aquò, e ben escotatz è, ta-
chatz moyen /m'vèyèn/ de lo poder despilar tot lo torn coma cal, e la me portatz tan longa que podretz /p'ù rès/". E alara veses aquí, se trobava
20 exactament... /ètsatoméñ/. Veses aquí i a una branca, i a de nervuras (aquò son de nèrvuras) : es la rusca aquò. Aquela falguièira aquí... (Miladiu que n'aja pas à l'ostal !) Mas lo paire n'a pas alà ?!

Si, ieu n'ai ajut vistès, è !...

24 M : Macarèl que n'aviái de polidas .../... Mais tu les as vues toi eh ?! (Martí parla à la siá dròlla) On en avait une sur le buffet là-bas une fois. Bòn. Parla patoès ! Coma ieu. T'occupes pas. Alèra veses aquí, i s'es ben trobada la falguièira entremièg aquelas doas pèiras ; es una pèira, mas es una pèira
28 negra, coma de carbon (brutla pas mas es negra). /brullo/

E brutla pas !?...

M : A brutla pas la pèira. Brutlan pas las pèiras.

Seriá qu'una catègorie de carbon aquò ?

32 M : E ben seriá de carbon magre qu'apèlan.

A seriá sonca /s'unkò/ sul carbon magre.

M : Oui.

E sul carbon gras, jamai !

4 M : Sul carbon gras si ! Lo trobaràs sus /sur/ de carbon gras tanben. Mas trobaràs puslèu /pulèw/ de falguièira sus /sur/ de pèiras, perçòque /pérsénké/ las pèiras an resistat... Quand aquò /kandakò/ se brutlèt (ieu sai pas ieu cossf marcha ieu ; i èri... èri pas nascut a-n-aquela epòca !) (Rires)

8 Òc.

M : Quand aquò se passèt aquel trabalh, cossf aquela falguièira s'es trobada aquí ? Ambé totas las nêrvuras que i a... e tot ; e aquí çò mèmes... E aquel arbre aquí ; cossf s'es trobat dins aquela pèira, perque aquò es una pèira,
12 è !... E cossf i s'es trobada aquela branca ? E pourtant li son aquò.

C'est à dire que çò qu'èra dessus passèt dejós.

M : E ben solidament... Solidament que lo planchêr deuguèt /diwèt/ tombar. E... passèron dejós.

16 *Siaguèt /syèt/ lo toèt que...*

M : Aquò es una altra pèira aquò'quí. Mas aquelas nêrvuras, las conéissi pas ieu aquelas nêrvuras ieu. Conéissi pas aquò. Conéissi aquò ieu ! Aquela falguièira
Aquò... *oui la falguièira. E aquò ?*

20 M : Ò aquò ba conéissi pas.

E aquò seriá d'arbres puslèu.

M : E ben aquò, diga, c'est à dire que, i pòt avere de païses /païjés/ escota totjorn çò mèmes. Nautres aici /nawtraysi/ nos an totjorn dich, de tipos que
24 venián del nòrd...

DM : Dans notre région on retrouve çà...

M : Voilà. Oui.

DM : Mais peut-être qu'ailleurs on trouve çà.

28 M : E nos an totjorn dich los tipos del nòrd... (I)

DM : En Lorraine.

M : Los tipos del nòrd amont que venián, los estimís nos disián... (èran content de veire de falguièiras) e ben...

32 *A ne vesían pas amont !?*

M : Non. Devián pas ne veire per çò que.. /pérsénké/ per çò que quand lor ne fasiá veire... (Mas n'aviam pas mal d'estimís) disián : "Oh dis donc /o didò/ cett fougère si elle est belle ! Regarde çà !" E sabes qu'ai trobat de pèiras que

36 ... Ai trobat de pèiras de cinquanta de long que a de polidas falguièras è !

(I) Entravesament.

Diga. Aquela d'aquí la conéissi pas ieu aquò. Aquel d'aquí si. Aquò z'ai vist ieu. Mas aquela d'aquí .../... n'ai pas vistes ieu è. Aquela falguièra : aquò. Sai pas qu'es aquò è. Aquò son de brancas d'arbre de... E cada país...
4 Se... S'escota se se fasiá un tombadís dins un d'aquò's que i ajèssa pas de falguièras, trobariás d'arbres, trobariás pas de falguièra. Sai pas çò que s'es passat ieu aquí.

Bòn. Cambiam de programe...

- M : Allez... Fai passar la musica. E ben sabes que aquí, escota, es plan fotut aquí, mas, es quicòm qu'o ai pas jamai vist ieu è. Aquí es lo potz./l'upús/
 Aquel potz aquí... /akél p'usjakí/ Aquí, apèlan aquí una recèpta. (Quand
 4 te parlàvem l'autre jorn d'una recèpta) /résèto/.
- Òc. Òc n'avèm parlat !*
- M : A La Tronquiá /tr'unkyè/ n'an /nòw/ tres recèptas crèsi.
- A : A La Grilhatiá... /grilyatiè/
- 8 M : A La Grilhatiá : cent trenta...
- A : Ò... Cinquanta, cent trenta e dos cents-nòu...
- M : Voilà. Alara aquí es una recèpta. I a un còp de grison enbàs, e ben te fasiá
 montar per las escalas. Primièrament un còp èra i aviá pas... Un còps èra,
 12 quand se faguèron /fèr'u/ los poses, montavan per las escalas.
- A : Lai i son, enquèra, las escalas.
- M : Ò miladiu ! /miladiw/ pensi ben. I auriás una... Pel moment... pel moment
 las entretenon pas las escalas, per çò que/pérsénké/ s'es facha "la fendue".
 16 I auriá'n còp de grison à Canhac ; un còp de grison à Santa-Marie /Sènto
 mari/ ; un còp de grison endacòm mai ; los poses serián /séryòw/ o negats
 per d'aiga o quicòm ; de seguida : "Cap... à la fendue" ; à Las Lavariás.
 /lallabaryès/ Es per aquí que las entretenon pas. Aquelses gardafats /gardof
 20 que te fan veire aquí...
- Cossí apelatz aquí, de... ?*
- M : Apèlan'quí de gardafats. Aquí es per, quand siás al cap d'aquela escala'quí
 te pòdes repausar un bocin. E alara per dire de tombar pas... Tombariás à
 24 fons se i aviá pas aquelas tringlas aquí ! Aicí i a maitas tringlas tanben
 pel costat aquí. Lo potz /p'us/ es quadrilhat ! Pòdes pas tombar quand siás
 per l'escala ! Pòdes pas tombar que de la nautor /nawt'ur/ de l'escala. E
 quant fan /kanfòw/ las escalas ?... Benlèu fan dètz mètres. /mèstrés/.
- 28 A : Las ai vistas, mas sai pas...
- M : E mai /amay/ ieu las ai pro vistas. Benlèu fan dètz mètres caduna.
- A : Ò !... Se pòt.
- M : E alara veses, partisses coma aquí ; partisses aici, à n-aquel angle. Aquí

(I) S'agís del plan enclinat que va de La Tronquiá à Las Lavariás. A confondre
 amb l'ancian cròs del Bòsc Redond barrat dempuèi un vintenat d'annadas.

- as un airal /aydal/ per te repausar (Çò que te fau /fõw/ veire aquí, veses. Là. Aquí. Per çò que aquèla d'aquí sortís.) E d'aquí n'i a una que partís sus aqueste angle. Partisson pas totas drechas coma aquò. Aquelas d'aquí partisson coma aquò metem /mètɛn/:d'aquí aquí e d'aquí sus /sur/ aquel angle. Veses
- 4 cossí son aquí ?
- A, òc òc òc... !
- M : E aquelas d'aquí es pas çò mèmes. C'est à dire que, diga, aquí n'i a pas jus-
- 8 ca al bot.
- Oui, l'exploatacion es... Es un autre mòde d'exploatacion aquò.*
- M : È, diga, sai pas ieu, comprenes... è...
- Oui ; apuèi data, è, tanben aquò !*
- 12 M : È, diga !
- Oui mas la gàbia ont passa aquí ?*
- M : Dins lo mièg.
- A oui... E cossí disètz : "La gàbia" o "la caja" ?*
- 16 M : È, dins... "La caja".
- Disètz pas jamai "la gàbia" ?!*
- M : Non non non non : "la gàbia," Eloi ba dis...
- Voilà (... ?) i a de vièlhes que ba dison.*
- 20 M : E ben oui. Eloi veses te parlarà : "montàvem per la gàbia" coma "los gabions".
- A : E ben...
- M : El te parlarà de "gabions" : los vagonets.
- A : Es la caja quand mèmes.
- 24 M : Es la caja.
- A oui. Alèra passa aquí.*
- M : La caja, n'i a doas. Una mònta, l'autra davala passan una à costat de l'autra. Menadas sus /sur/ de guides. *Las fustas que son de cada costat de la caja,*
- 28 *que dirijan la caja, cossí las apelatz ?*
- A : Los guides.
- M : De guides.
- I a pas que de guides ?*
- 32 M : Oui, son de guides.
- E i a pas d'autras espècias /èspɛsɔs/ de guides ?*
- M : E i a de travèrsas après que tenon los guides. De traversièrs ; que travèrsan lo potz, e lo guide es encastrat dins aquèses traversièrs. Dins aquèlas
- 36 travèrsas.
- Las mordassas ? De qu'es aquò ?*

- M : Las mordassas ! (Rires)
Exista pas ? /ètsitto/
- M : A si !... !
- 4 A : Per far d'agrafas sus las telas. /têlos/
 M : E mai /amay/ quand... tè... (me farà totjorn rire). Aviam... (è ! que lo te
 raconte). Aviam una... una... un tipe qu'èra talement valent que digús lo
 volia pas. L'apelavan X. Alara lo porion li dis : "èh ! va chercher morda-
 8 ches là-haut : mordaches, mordaches, mordaches !" E lo porion me dis : "Es
 tornat ? -L'ai pas vist ! -E ont es partit ?" /'ndés/ Lo cercàvem... Lo
 cerquèrem pendent doas oras : avia pas trobadas las mordassas encara ! Mas
 que amb una /anduno/ mordassa, n'as un... n'as un fais è !
- 12 A òc. Mas de qu'es una mordassa alèra ?
 M : Una mordassa, son dos boèses e... Son dos boèses /bwèjés/ que fan un mètre
 /mèstré/ de long, a pauc près, /apiprès/ (Aquò depend de las telas. Totjorn
 çò mèmes n'i a de pus cortas las unas que las autras.) Dins-d-aquelses dos
 16 boèses /bwèsés/ carrats que fan una (... ?) carrat, i as : un qu'es boguetat
 male l'autre es boguetat femèla /fémèlé/. Sables çò qué vòl dire lo boguetat
 NON.
- M : E ben lo boguetatge... Quand fases un planchèr en... en d'aquò's, en sapin,
 20 las planchas : una a un cran l'autre a un arrondit, se margan l'una dins
 l'autra ! Un es lo boguetat male, l'autre es lo boguetat femèla /fémèlé/.
 (E son nom es coma aquò : "une planche boguetée").
- DM : Ouè.
- 24 M : È !... Alara aquelas mordassas, per que la tela escape pas, mai sarras mai
 aquel boguetatge... la te coènça la tela. /têlo/ Per çò que /pérsénké/ un fa
 male l'autre fa femèla /fémèlé/.
- A : Sarras per far las agrafas... (?)
- 28 M : Coma se voliás far un planchèr. Es aquò las mordassas !
Oui, mas n'i a pas à la... A la caja n'i a pas.
- M : E après... È ?
A la caja n'i a pas !
- 32 M : A... Non !
 A : Aquò es per far (... ?) (I)
 M : Aquò es...
 A : ... per far las agrafas, per las tornar ajustar.

(I) Entravescament.

M : Oui per far las agrafas sus una tela per las pòstas.

D'accord. E lo que s'òcupa de la caja, cossí s'apèla ?

M : L'encajaire.

4 *L'Encaj.../... E "lo molinur", es quicòm mai ?*

M : A, lo molinur es un autre afar !

A : Es à las maquinas./masinos/

E s'òcupa pas de la caja, el !?

8 A : A, i a lo molinur e lo mècanicien. /mèkanisiyõn/

A, s'òcupa de la caja tanben.

M : Lo mècanicien es davant d'aparèlhs que, el sans digús, sauriá... sap ont se tròba la caja. Mas i a un òme que fa partir... Lo molinur es pas sul potz...

12 (... ?)

Lo mecanicien, lo molinur es çò mèmes.

M : Non.

A.

16 M : Es pas çò mèmes. Aquí nos trompam. Aquí melanjam las pedalas./pédalés/(Rires)

L'encajaire es l'òmes que mena lo personal /pèrsunèl/dins la caja. Bòn.

Lo... L'apelam lo molinur, per çò que l'apèlan lo molinur, autrament es lo mècanicien. (?) E sai pas qual es que i a donat lo nom al molinur. Aquò

20 data d'un brieu /briw/ lo molinur. Lo mècanicien es dins un establissement, lo veses pas. A totes las comandas davant el ; /dabòntèl/e es assietat.

A : Es à la maquina /masino/ d'extraccion...

M : Oui. (Es darrièr /darè/ dins un d'aquò's). Alara el es lo mècanicien. El

24 aurí pas besonh de digús. El, las cajas, quand las a fachas partir, que i an /yòw/ donat lo senhal /sinyal/ de partir d'embàs o que i an donat lo senhal de partir d'ennaut, sap ont se tròba. I a un aparelh que i... i... i...

28 i dóna la distància /dittèñso/ que a per arribar al fons, /fũ ñs/ ont se tròba e tot, e mai /amay/ quand se cròsan pel mièg del potz. O sap quand se cròsan. Per çò que del moment que se crosan i a doas gulhas que fan coma aquo.

Alara quand se cròsan, aquelas doas gulhas, dises : "Ara soi pel mièg". As aquelas doas gulhas que se desplaçan coma aquò. E quand arriba ennaut à una certana distància /sèrtèno dittèñso/ i a quicòm que i... i **sona** , i esquila,

32 (... ?) /yèkkilo/

A ! I a una esquila.

M : I a quicòm que l'avertís coma que va arribar al bot o va arribar embàs. E a

- de fa.../... a de... de clinhoturs, coma los clinhoturs d'una voètura. Son de clinhoturs per l'avertir. E lo moli.../... lo... l'encajiaire, l'encajiaire el, fa dintrar lo personal, /pêrsu nèl/ quand lo personal es dedins, tusta
- 4 per una esquila que va correspondre /k'urèppòndré/ al mécanicien.
A oui, s'òcupa de... E l'encajiaire es à... al jorm ! ... Es al jorm o al fons ?
- M : L'encajiaire n'as un... N'as un enbàs e un ennaut.
- 8 *A oui. E s'esquilan entre èlles.*
M : E lo d'enbàs, quand la caja es plena, esquila...
Esquila, e cossè esquila ?...
- M : ... A-n-aquel d'ennaut. E lo d'ennaut...
- 12 *Mas esquila, i a una... (... ?)*
M : Non non ; es per moyens electricques tot aquò. Buta sus /sur/ un...
A : A i a... i a à braç atanben !
I a una... ?
- 16 A : Se pòt sonar à braç.
M : A ben se pòt (oui)... Se pòt far à braç, mas aquò se fa...
A : A l'electricque quand l'electricque marcha pas... Lo que sap pas... Coma un tipe que vòl sortir que sap pas far marchar l'aparelh electricque, sòna :
- 20 ... un martèl que tusta amont defòra, d'enbàs. /aparèl/
M : Oui.
A : Sòna tres còps...
M : Aquò se fa plan del pòste de... ont li a pas digús à... /u ñlyà/ Que i a pas
- 24 que lo...
A : A, quand i a pas l'encajiaire. (I)
M : Oui quand i a pas l'encajiaire.
A : (... ?)
- 28 *A oui arriba de còps que son los obrièrs totes sols que fan aquò, sans encajiaire ?*
M : È oui, per çò que se los encajiaires son partits à l'ostal, après las oras de trabalh e qu'un tipe siasca malaute. Dises al porion : "Bòn. Fai-me un bon
- 32 que me'n vòli anar, soi mal fotut". /fay mén bù ñ ké mén bòlina s'uy mal f'utut/ Arribas al potz i a pas digús, e ben trapas aquel cable /kaplé/, tu .../... e alara es un martèl, coma te dis, que tusta defòra amont ; alara, coma te cal tustar...
- 36 A : Coma una campana.

(I) Entravescament.

- A : Coma una campana.
- M : ... l'autre te correspond /korēspon/ al mécanicien. E alara aquí, veses la
 4 caja que demarra tout à fait /tʰu tafæt/ doçament, tout à fait doçament,
 e à una vinte.../... certana distància, apuèi se'n va tota... à son point
 /pwēñ/ d'aquò's.
Fintatz-me aquelas galariás aquí...
- M : Ò oui mas que vòls... !
- 8 *N'i a quauqu'unas que...*
- M : Las te... las... ieu... Veses aquelas galariás, /galaryès/i... t... i... i
 vèsí pas res aquí ieu qu'aja vist !... : de canals dejós, z'ai pas vist aquò.
 (I)
- 12 *Jamái !?*
- M : A non. Un boasatge coma aquò, si.
Es un boasatge...
- M : Es un boasatge, correntament, que l'òm... que l'òm a vist.
- 16 *Qu'èra ?...*
- M : Que l'òm vei dins de galariás. Aquel d'aquí es un boasatge que l'òm vei de
 galariás tanben.
Ouí... Ouí. Mas aquelses pèdreches, son pas dreches. (2)
- 20 M : Ouí mas aquò son pas de pèdrech. Aquò...
*Cossí apelatz aquel... Aquela distància /distēnso/ , aquí. N'i a que m'an
 parlat de : "tombal". De qu'es lo tombal ?*
- M : Ouí e ben la tombada que vòl dire...
- 24 *Es lo tombal o la tombada ?*
- M : La tombada. Veses aquí, t'as un point /pwān/ zéro, per que siasca drech lo
 pèdrech (quand se parla d'un pèdrech) caldriá /karið/ que venguessa aquí.
 28 Apelaríá aquò un pèdrech. Es puslèu una camba de fôrça, religadas /réliadòk/
 coma aquò, per copar, per copar... per donar la fôrça a-n-aquela pèça que
 travèrsa, quand te parlavi que, quand i aviá un tombadís, lo dessús que veniá
 cachar sus /sur/ aquela pèça... Bòn. E ben aquelas doas pèças, son copadas
 en biseau /én bijò/ coma aquò, las an religadas per dire de, de i adujar à
 32 portar lo pes de dessús : finta !
- A : Ò !... ben... se pòt ben... /sépòpé/ (?)
- M : È, non mas /mè/ dóna un còp d'ueìh. /kòtdèl/ Aquò z'ai vist tanben ! Veses
 aquí, aquelas... aquelas doas religadas /raliadòs/ aquí...

(I) Cf. figuras "f" + "i".

(2) Cf. figura "k".

- E alèra aquí... la bèla...*
- M : Òc.
... la bèla cacha...
- 4 M : E ben ; la bèla cacha sus aquelles dos... dos... doas pèças de boès.
Al mièg /mèts/.
- M : Al mièg /myèts/. E alara i dõna la fôrça de portar lo dessús.
- 8 Òc. *Mas suls costats, i a pas res !*
- M : Mas lo costat es pas çò... Es pas çò que mai trabalha lo costat.
Oui, mas vòli dire, per la téner sul costat, es alavats dins lo ròc aquò ?
- M : A a a... ! Aquí per exemple, /pèrtsénplé/ aquí benlèu...
- 12 *Vesètz, aquí n'i a pas sul costat.*
- M : E ben òc, mas benlèu es un boasatge dins lo ròc ; aquò.
- A : E !...
N'i aviá de boasatges...
- 16 A : Aquò's la capa, e aquí los pèdreches.
M : E ben voilà.
A : Aquí cossí es boesat.
M : Lo boasatge veritable (?). E ben apèlan'quò...
- 20 A : E alara te cal... Se lo metiás (... ?) aquò tendriá pas ; al lòc /alòn/ que en lo butant /butén/ coma'quò te ten la fôrça, de la bèla. (I)
(... ?) Aquò es un quadre qu'apèlan.
Oui es aquí que se calcula lo... Es lo tombal aquò.
- 24 M : La tombada.
La tombada.
A : La tombada del pèdrech.
Oui. Mas se ba metètz completament al mièg /mèts/ , de qué i a sul costat per los téner ?
- 28 A : Mas i, metèm pas res al mièg ! /mèts/ Cal daissar lo passatge pels vasons o per las maquinas /masinos/ O...
M : Non, mas aquí i es pel mièg /myèts/ Veses, i an fotut dos pèdreches per i
- 32 copar... per i adujar la fôrça.
A : Aquò es un genre /janré/ de boasatge anglés.
M : Aquò oui es... N'ai pas vist ieu aicí /aysis/
E b'apelatz ?
- 36 M : Sabi cossí se fa... (2)

(I) Entravesament.

(2) Cf. figura "k".

Lo boasatge anglés ?...

- A : È ! Lo boasatge anglés, as aquí la semèla /sémèlo/ que te parlava, fotes aquí a un mètre /mèstré/, apuèi tòrnas fotre un autre traversièr aici.
- 4 M : Voilà.
- A : Tòrnas fotre un autre tres mètre (?) e apuèi la capa dessús. (I)
- M : E alara en mèmes temps te fa la galaríá.
- A : E, aquí es de boasatge solide.
- 8 *Una se.../... De qu'es... Una semèla, de qu'es aquí ?*
- M : E ben una semèla /sémèlé/ es una pèça de boès que meton...
- A : Per tèrra.
- M : Per tèrra.
- 12 A : Coma aquí.
- M : Per i far portar, los pèdreches.
- A : (... ?) apuèi fas lo boasatge anglés aquí dessús.
A oui d'accòrd. Mas arribava pas jamai per exemple qu'una bèla siaguès /syès/
- 16 *directament clavada dins lo ròc, sans pèdreches.*
- M : Si.
- A : A si, fas un pochar, /p'u tɔyɔr/ dins lo ròc...
Fas un ?...
- 20 A : Un pochar... Un trauc ! Ambé lo martèl pic. E i fotes la bèla dedins, e apuèi fotes un boès d'un costat. Ò si se pòt metre un quadre ambé un boès !
- M : Ò, pensi ben, è !
Veses, e ben seriá lo cas aquí. (2)
- 24 A : Te cal far un trauc dins lo (... ?) (I)
Vesètz.
- M : È ?
Aquí, i a pas qu'un pèdrech. (3)
- 28 M : Oui.
E i a sonca /s'unkɔ/ la bèla.
- M : E oui mas, la bèla bèla pòrta sus aquel pèdrech, va pas dins lo ròc. Tandis qu'el, /tandikkél/ çò que te vòl dire, auriás pogut far un...
- 32 *Es aquí, alèra... oui. (2)*
- M : E ben voilà. Veses aquí an facha una echancrura... /étsankrurò/
Una ?
- M : Una espècia /èppèsco/ d'echancrura, sabes, (Veses de cada costat). Son venguts
- 36 aici, l'an metuda un bocin dins lo ròc. E de pel dejós i an metudas doas

(I) Entravescament.

(2) Cf. figura "k".

(3) Cf. figura "f".

pêças de boès per i copar... la fôrça qu'apèlan. Per l'empachar de se doblar pel mièg. Comprenes ?

Oui. Fa que i a mai d'un mòde de boasatge.

4 M : E ben c'est à dire qu'"un mòde" !... Aquí i a de boasatges que... tè, los quadres que te parli que plaçam... : aquí de quadres que se plaçan dins las galariás. Voilà. (I)

Oui. Vesètz qu'aquí i a pas de tombada.

8 M : Voilà... oui ; son dreches.

Arribava aquò de còps.

M : A, miladiu ! /miladiw/

N'i aviá pas totjorn de tombada.

12 M : È mas... È dins las galariás e ben de còps la metiás pas la tombada. Se siás drech es una (?) galariá carrada. Tè coma es aquela aquí veses que i fau /fòw/ veire... È. (I)

E las galariás carradas èran pas las qu'anavan al shantièr benlèu, èran las galariás... la pòstas benlèu ?

A : Èran las galariás principalas./prénsipalòs/

M : Paure fant ! È, aquò dependiá de la situacion, e tot, cossí se... e, è !
E arribava de còps que i ajès un... coma un... Que faguèsson /fèsu/ coma

20 *una caïssa ? Carradament. /karomén/ Vesètz aquò, b'apèlan un bure.*

M : E ben mas, lo bure que te parlavi. Mas son (... ?)

Mas vesètz aquò qu'es en boès. (2)

M : Oui. E ben es en boès. E ben... E nautres n'avèm pas cap d'en boès. /kat dén

24 *bwès/*

Existava, de bure en boès ?! /èttsisitabo/

M : E ben, a existat /èttsitat/ a-n-aquela epòca : la pròva, i es aquí. Mas nautres, totes los bures qu'avèm son en plena pèira.

28 *Òc òc. Sabí que n'avèm... n'avèm parlat.*

M : È ? E mai /amay/ los autres ne'n parlan pas ?

Si si si, si si !

M : En plena pèira !

32 *Òc òc.*

M : Un còp èra en plena pèira metiam après aquí dedins veses, metián per téner los costats, metián /metyòw/ de cindres /sindrés/ en rond.

(I) Cf. figura "e".

(2) Cf. figura "m".

De fêrs ? De fêrs.

M : E ben ara... (ouï)... ara pas res de tot. La pèira. E lo carbon tòmba aquí dedins, de cent quaranta à cent quatre-vints : aquí tòmba aquí sans res.

4 *E d'aquelas menas de galariás ? (I)*

M : E ben aquí, totjorn çò mèmes ; aquelas galariás aquí veses, à Santa-Marie... Un còp èra i aviá de chavals dedins. Bòn. Alara, aquels chavals, caliá far de galariás que siaguèsson /syès'u/ sanas /sènos/, solidas. Alara, aquí
8 bastissián ambé de bricas ; la brica plena sabes la brica que te fa vint e dètz de large. La brica, sabes... La brica plena aquí la pichòta brica...
Cossí s'apèla ?!... e e...

A : Los mòelons.

12 M : Es pas "mòelon" !

A : Lo parpaing. /parpèñ/

M : La pichòta brica... Non ! ... La pichòta brica aquí roja !

A : A !... Ò Sai pas cossí s'apèla.

16 M : Coma èra fach aquí lo dessús de La Fen.../... /fañ/ de... de...

A : E ben coma à -n-un /andyn/ forn.

M : E ben òc, coma es fach un forn. Bòn. E ben aquí, a-n-aquel airal, /anakél
aydal/ se plaçava una pòrta. Caliá que siaguèssa plan fach aquò, per çò que
20 /pèrsénké/ aquí se metiá'na pòrta. Los chavals... (I aviá tanplan quaranta
chavals dedins, vint dins cada estable. I aviá dos estables.)...

A : Èra l'escudariá.

M : Alara...

24 *Èra ?*

A : Una escudariá /èkkudaryò/

M : Òc.

A l'airal ont i aviá l'escudariá las galariás son maçonadas ? (?)

28 M : E... Maçonavan... maçonavan las galariás... ont i aviá los abrevoèrs(per los far
beure, èra maçonat la dintrada, i aviá de pòrtas) ; en plus /énplus/ èra
maçonat los estables, e tot; per çò que una bèstia quand arribava/kan daribabo/
dins un shantièr al corrent d'èr (i cal pas de corrent d'èr à un cheval !) :
32 fèrmavan las pòrtas.

Òc. I aviá pas qu'aquò...

M : A, e ben... oui. Ne... ne vèsi pas de galariás, maço.../... Ò, èran plan
maçonadas, atencion è ! Los estables èran maçonats que... Sabes que disiam

36 sovent : "S'aviam d'estables polits à la campanha coma avètz aquí è !"

(I) Cf. figura "c".

E d'abrevoèrs que pardòn è !... Hè !! Sas que disiam pòdes creire que...
èra un bocin polit è, à veire.

A : A èra pròpre.

4 M : A a a !... è.

A : I aviá lo palafrenièr... (... ?) /palofrénjè/

M : È auriam... auriam manjat pertot ont passava lo chaval, quand lo palafrenièr
aviá fach l'estable, per çò que se dintrava l'ingenhur e que t'ajèssa trobat
8 quicòm de sale endacòm e ben pensi qu'auriás pres una... è. /pénsi/

A : E oui.

Mas de canals ; un planchèr e wa canal per dejós, n'avètz pas jamai vistes.
(I)

12 M : Jamai.

Per l'aiga. I aviá pas d'aiga dins las galariás ?...

M : Manca pas d'aiga. Demanda-li. Nautres à Santa-Marie /sènto mari/ es pas
d'ont mai ven l'aiga, mas el aquí, à son potz /pùs/ !...

16 A : I aviá Causse que, fasiá pas que pompar.

M : È è i !! (... ?) à la Grilhatiá è è, è è !!...

A : ... Mas l'aiga, avián pas besonh de canals, i a de gròssas pompas que tira-
van l'aiga, la butavan, l'aiga, defòra.

20 M : E, oui. E ben aquí zo ai pas vist aquò veses. C'est à dire que sabes è... (2)

A : Ò'puèi, è ! Cada potz fa son sistème tanben.

M : Òc mas non mas diga /dyò/ è ! Escota Milièn, aquò... a benlèu dos cents ans.

A : Ò, ben bien sur. /byènsur/ (... ?)

24 M : Alara veses, aquò es fach quand se portava lo carbon ambé de panièrs ; ambé
la broèta.

A : Oui es ancian /aṅsyèṅ/ aquò.

M : A Canhac, à Canhac, (es pas vièlh, à Canhac) un bocin avant /abòṅ/ que nau-

28 tres dintrèsem /nawtré yènrèsén/ à la mina, butavan lo carbon tan luènh
/talèṅ/ coma d'aicf à cò del Rei aval, ambé de vasons. Aval. E ne fasián pas
pas gaire per çò que... è, èran dins una calor fenomenala. Canhac s'es amelhorat,
ara, desempuèi /dèsdènpèy/ que son arribats los ventilaturs electricques

32 Tot. Alara es coma Santa-Marie, es coma La Tronquiá, coma pertot, autrament
sus Canhac avián lo fuòc pertot ! Ont que virèssan avián lo fuòc !! à Canhac.
E alara podián pas dintrar res que... res que siaguèssa enflamable, /syèso
énflamaplé/ e alèra lor fasián butar los... lor fasián butar los vasons coma

(I) Cf. figura "f" + "i".

(2) Moment de reflexion.

d'aicf à cò del Rei aval al fons de Còsta Roja. E quand avián fach quatre vagon per jorn es tot çò que fasián /fajyòw/ Enquèra /ankèro/ atencion è ! en /an/ li daissant /daysén/ las camisas. A Canhac èra quicòm de... Los que
4 i trabalhavan ba disián : tarrible. Èra lo banhe ; que nautres pertot los nòstres poses, è, aviam l'aeratge, aviam tot çò que nos caliá /karyò/. Mas diga, podián pas à Canhac o far.

A : I aviá ben de shantièrs, qu'apelavan los shantièrs cauds... !

8 M : E ben oui, mas enfin... /anfèn/
Qu'es aquò, un ?... "Shantièr caud" !?

A : L'apelavan un shantièr caud : un endrech que i fasiá caud... Per rambleiar que... (coma disiás apuèi) Ba volián que siaguès /syès/ rambleiat. Amb un
12 ferrat !! per una escala per acabar de rambleiar amont ennaut. Un plen ferrat de tèrra ! Rambleiavas amb un /andun/ ferrat quand i podiás pas anar ambé la pala.
La titàvets.

16 A : La titavas o la i butavas ; fasiás coma podiás. S'agissiá que se vejès pas cap de trauc.

M : Caliá pas veire res. Caliá pas far de clòchas perque i anèssa de missant èr, caliá téner lo dessús que los ostals trabalhèsson pas.

20 *E aquí tanben... Sus un shantièr podiatz parlar de clòcha, alèra. Perque parlàvem de clòchas apuèi...*

M : E ben mas que los shantièrs, las talhas, tot aquò, es aquí que se fan las clòchas.

24 A : Es ont se fa l'exploatacion del carbon.

Aquí s'acaba lo tròç causit. La discutida se contunha sus un comentari à prepaus de : "Diderot d'Alembert - MINERALOGIE - INSTRUMENS DES MINES". en doas tièiras.

TAULA DE FOTOGRAFIAS

Las fotografias reproduchas son contemporaneas de l'epòca delimitada pels tèxtes ; son estadas realisadas à Carmaus e La Sala d'ins Avairon.
Las letras correspondon a-n-una classificacion tematica. Cada fotò porta son numerò e lo nom de l'operator :

(1°) YAN de Tolosa (2°) CARRIE de Carmaus (3°) fotòs HBA.

A 00 YAN SHANTIÈR - PICAIRÈS e ÈDAS. Note (COUV.)

A 02 YAN - TALHA - JOS CAVUSA

A 03 YAN - SHANTIÈR - CURAR LO VAGONET PER BORRAR L'ESTAPA

A 04 HBA - TRABALH DELS PICAIRÈS DINS-T-UNA TALHA : LO PRIMIÈR e L'ÈDA

A 05 - HBA - RIPAR UN COLOÈR

B 06 HBA - TRABALH DELS BOASAIRES - RESSEGAR UN BOÈS

B 07 HBA PICAIRÈS QUE PLACAN UN QUADRE DINS-T-UN AVANCAMENT

B 08 HBA ABATATGE CAL TIRAR LO QUADRE VIELH

B 09 HBA ABATATGE.

B 10 - HBA - BOESATGE AL TOÈT. GARNISSATGE

B 11 - HBA - PINCAR UN PÈDRECH

B 12 - HBA - L'ÈDA FA PASSAR UN CUNH AL PRIMIÈR.

B 13 - CARRIÈ , QUADRILHATGE (13/18)

B 14 - HBA - QUADRILHATGE DINS-T-UNA VIELHA GALARIÀ.

B 15 - CARRIÈ - TOMBADÍS DINS-T-UNA (13/18)
GALARIÀ CINTRADA.

B 16 - CARRIE - PLACAR DE CONDUITAS. (13/18)

C 17 HBA BOTAFUÒC. AMBÈ LA MARMÒTA
PER FAR PETAR LA DINAMITA.

C 18 HBA - BOTAFUÒC DINS UNA TALHA. MET LO
DETONATUR DINS LA CARTOCHA. LAMPA DE SECURITAT.
SAC EN CUÈR PER LAS CARTOCHAS,
E SAC DE LAS AMÒRSAS,

D. 19 - HBA. ROTLATGE - JORN - CARRI DE BOÈS
LOS OBRIÈRS SON SUL POTZ.

D 20 HBA. ROTLATGE. JORN. CARRI DE BOÈS E CHAVAL, SUL PLATEU.

D 21 HBA. CARRETIÈR AL FONS D'UN PLAN AMBÈ SON ASE.

D 22 HBA - ROTLATGE - BARCAS TIRADAS PER UN TRUÈLH SANT-JUÈRI.

D 23 HBA - ROTLUR AL CAP D'UN PLAN.
TRUÈLH A ER COMPRIMAT.

E - 24 - CARRIÉ - LO REPAIS DINS-T-UN SHANTIÈR (13/18)

E - 25 - HBA - LO REPAIS DELS PICAIRES

E - 26 - HBA - LO REPAIS DELS ROTLURS.

E - 27 - HBA - REPAIS. OBRIÈR SEGUT CÒSTA LO TELEFONE

F - 28 - HBA - LO CARRÈU - LAS MOLETAS

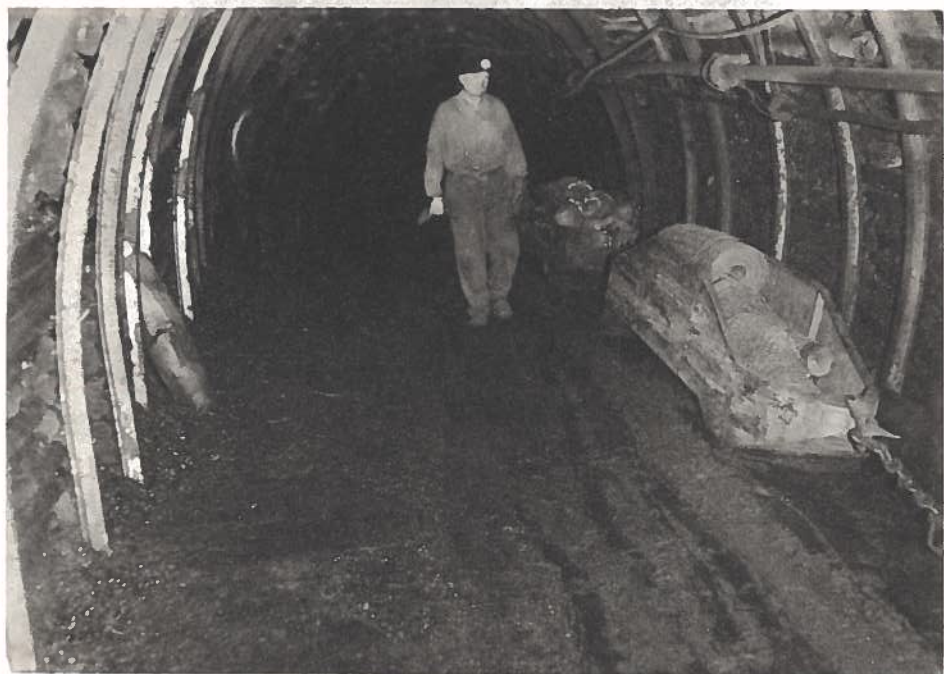

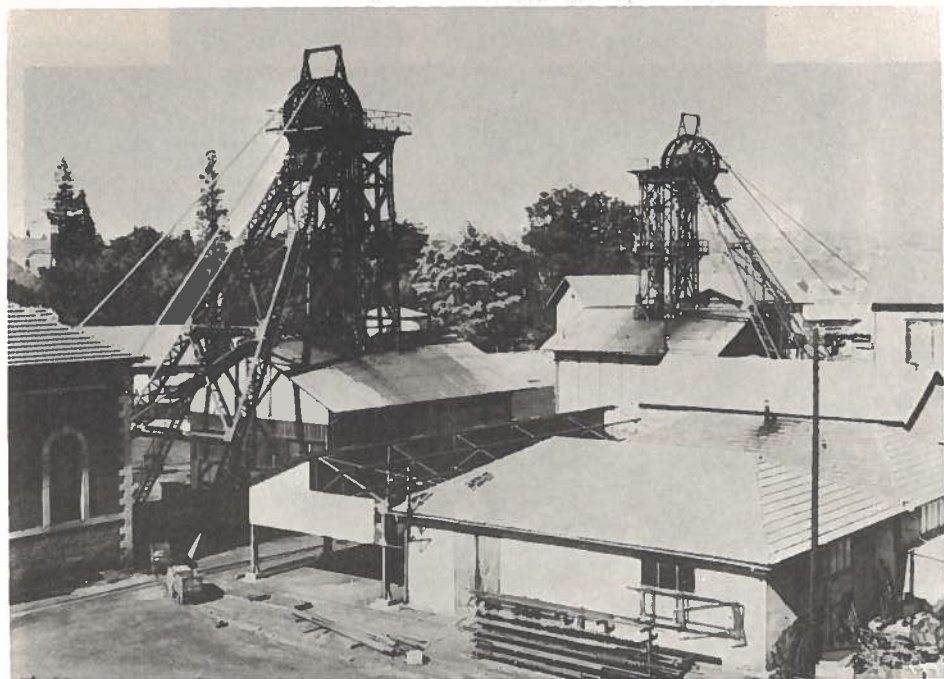

Dépôt légal 4ème trimestre 1977

Service de Reprographie
ACADEMIE DE TOULOUSE
3, rue Roquelaine 3
31069 TOULOUSE CEDEX